

૪૦૮૭

જ્ઞાનનો વગીચો.

ઐરલે

ધર્મતત્વભાસ્કર યાને જૈનધર્મ સંબંધી
કાયદાની આવૃત્તી બીજી

ફળીતાર્થ.

જૈન શાસ્ત્રની સુફલાર્થ વાતોનો સીધોબોધ
થવા ચોખ્ખો દિગ્દર્શન ભાગ પેહલો.

રચનાર અને પ્રસિદ્ધ કરનાર

નારણ હીરાચંદ કાનૂની મુંબઈ.

અમદાવાદ.

પાનકોગ્રને નાકે ઘાંચીની વાકીમાં
“ એંગ્લો વનોડ્યુલર પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં ”
નથુલાઈ રતનચંદે છાપ્યું.

સંવત ૧૮૮૫

અને ભાગ મળીને

તા. ૧ લી અક્ટોબર.

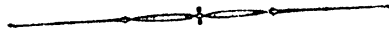
રૂ ૧-૧-૦

અનુક્રમ શૂચીપત્ર.

અધ્યાય.	વિષય.	કલમ.
નંબર.		આંથી આંસુધી.
૧	સામાન્ય અર્થ પ્રકાશ	૧ ૫૩
૨	ધર્મ લક્ષણ (અહિંસા) જ્ઞાત	૫૪ ૬૮
૩	નય પ્રકાર સાથે રાજ્ય રૂઢી.	૬૯ ૭૫
૪	સામાન્ય પ્રશ્નો	૭૬ ૧૪૩
૫	જૈન શાસ્ત્રને લગતી વિશેષ પ્રશ્નાવળી	૧૪૪ ૧૭૨
૬	સામાન્ય અભ્યાસી યોગ્ય સુગમ પ્રશ્નો	૧૭૩ ૩૫૦
૭	જૈન નીતિની શ્રેષ્ઠતા	૩૫૧ ૩૫૬
૮	પાપસ્થાન વિશે	૩૫૭ ૩૫૯
૯	પ્રાણાતિપાત વિશે	૩૬૦ ૩૬૧
૧૦	મૃત્પ્રવાદ (અસત્ય)	૩૬૨ ૩૬૫
૧૧	અદત્તાદાન વિશે	૩૬૬ ૩૬૭
૧૨	મૈથુન વિશે	૩૬૮ ૩૭૦
૧૪	પરીગ્રહ વિશે	૩૭૧ ૩૭૫
૧૪	ધર્મ નિમીત્તે કાયદામાં છૂટ	૩૭૬ ૩૭૬
૧૫	જ્ઞાનાભ્યાસમાં પ્રતીબંધ નહીં થવા વિશે	૩૭૭ ૩૭૮
૧૬	ધર્મ નિમીત્તે ગણાતા અપરાધ	૩૭૯ ૩૮૭
૧૭	ધર્માદા મીલકત સંબંધી ફરીયાદ	૩૮૮ ૩૮૯
૧૮	શરીરના અવયવ	૩૯૦ ૩૯૬
૧૯	{ ક્રમ પ્રકૃતી ૧૫૮ ઉપ્રાંત ગણવાનું દિગ્ પ્રદર્શન }	{ ૩૯૭ ૪૦૪ }
૨૦	જ્ઞાન તથા ધર્મની ઉત્પત્તિ વિશે	૪૦૫ ૪૧૨

૨૧	માર્ગણા	૪૧૩	૪૧૪
૨૨	ગુણસ્થાન	૪૧૫	૪૨૧
૨૩	ગુણપ્રેણી	૪૨૨	૪૨૩
૨૪	ધ્યાન પ્રકાર	૪૨૪	૪૨૭
૨૫	ભવ્ય	૪૨૮	૪૩૦
૨૭	સમકિત	૪૩૧	૪૪૦
૨૮	મોક્ષતુ બીજ સંક્ષેપમાં	૪૪૧	૪૪૫
૨૯	ગુન્હાયો સંબંધી પ્રશ્નો	૪૪૬	૪૮૪
૩૦	{ સાધારણ તથા અદ્ય અભ્યાસીઓને સાર ઉપયોગી તથા સેહેલાં (સુગમ) પ્રશ્નો. }		૪૮૫ ૭૨૧

ધર્મતત્ત્વભાસ્કર.

યાને

જૈનધર્મસંબંધી કાયદો.

પુસ્તક બીજની આવૃત્તી બીજી.

ઉદ્દેશ જૈની નામ ધરાવનાર સમસ્ત વર્ગોમાં જૈનશાસ્ત્રનો તથા કાયદા વગેરેનો બોધ વૃદ્ધી પામવાના કારણસર જૈનશાસ્ત્ર સંબંધી બહુ ગ્રંથોના મથનપૂર્વક કાઢેલા સારને અવલંબીને તથા તેમાંની કેટલીએક બાબતો સાથે લગતો બ્રિટીશ કાયદાઓનો ભાગ જેડી દેઈને સુગમ ઢબથી થોડામાં રચના કરવી લાભ યોગ્ય જરૂરની સમજી આ પુસ્તકદ્વારા નીચે મુજબ દિગ્પ્રદર્શન કરવામાં આવે છે.

અધ્યાય પેહેલો.

સામાન્ય અર્થ પ્રકાશ.

વિષય અને વાક્ય તથા પૂર્વાપર સંબંધ ઉપરથી બાધ આવતો ન હોય તો શાસ્ત્રાદિમાં વપરાતા નીચે બતાવેલા શબ્દો તથા શબ્દ-પ્રયોગો (સંજ્ઞા) નો અર્થ નીચે મુજબ સમજવો.

૧. આ પુસ્તકનું મુખ્ય નામ ધર્મતત્ત્વભાસ્કર યાને જૈનધર્મ સંબંધી કાયદો એમ કહેવાની સંજ્ઞા છે.

૨. જૈનધર્મ એને કહેછે કે જેણે કરી જીવ શંસારરૂપ કર્મ જનિત દુઃખથી દૂર થાય અને તે શબ્દમાં મોક્ષાભીલાષી પ્રાણીઓના કારણસર મોક્ષ માર્ગાનુયાયી નિવૃત્તીને લગતાં સઘલા સાધનો સમાય છે.

૩. તત્ત્વ એ શબ્દવડે કોઈપણ પદાર્થનું મૂલસ્વરૂપ માલુમ પડવા યોગ્ય સાર રૂપી પ્રકાર સમજવો,

૪. ભાસ્કર એ શબ્દમાં જેણે કરીને અજ્ઞાનરૂપી અંધકાર દૂર થઈ સકે હેવા વસ્તુનિર્દેશાત્મક મજકુરનો તથા ઉપદેશનો સમાવેસ થાયછે.

૫. જીવ એટલે જેમાં જ્ઞાનાદી ચૈતન્યતા લક્ષણુ સ્પષ્ટ યા અસ્પષ્ટ કેહેવામાં આવેછે તેવા શરીર ધારણુ કરનારા એકેન્દ્રીથી તે પંચેન્દ્રીસુધીના સધલા પ્રાણીઓ સમજવા અને જ્યારે તે શબ્દ મુક્ત (મોક્ષ) સંબંધે વાપરવામાં આવ્યો હોય ત્યારે તે શબ્દમાં શરીરથી વ્યતિરિક્ત નિરાકારી આત્મીકભાવ પામેલા જીવોનો સમાવેસ થાયછે.

૬. અજીવ એ શબ્દવડે જ્ઞાનાદી ચૈતન્યતા લક્ષણુ સીવાયના બીજા કોઈ પણ જડ પદાર્થ પૂદ્ગલાદીક (રૂપી અરૂપી સુધાંત) સમજવા.

૭. પુણ્ય એ શબ્દમાં જેણે કરીને જીવ સંસારમાં સુખ પામે હેવી કોઈ પણ પ્રવૃત્તિ તથા એવા પદાર્થનો સમાવેસ થાયછે.

૮. પાપ એ શબ્દમાં જેણે કરીને જીવ સંસારમાં દુઃખ પામે હેવી કોઈ પણ સ્પષ્ટ અસ્પષ્ટ પ્રવૃત્તિ તથા પદાર્થનો સમાવેસ થાયછે.

૯. બંધ એને કહે છે કે જેણે કરીને જીવને સંસારમાં રોકવાવાલી કમોની પ્રકૃતિ સ્થીતી, રસ તથા પ્રદેશનું એકત્ર મલવું થાય.

૧૦. આસ્રવ એ શબ્દમાં જેણે કરીને જીવ સાથે કર્મનો સંબંધ જોડાય હેવા મીથ્યાત્વાદી કર્મબંધના હેતુઓનો સમાવેસ થાયછે.

૧૧. સંવર એને કહેછે કે જેણે કરીને જીવને કર્મસંબંધ રોકાય.

૧૨. નીર્જરા એને કહેછે કે જેણે કરીને પૂર્વ બાંધેલા કર્મ કમી થાય.

૧૩. મોક્ષ યાને મુક્તિ એને કહેછે કે જે સંસારસંબંધીની સધળી કીયાથી છૂટવું અને સધલાં કર્મોનો નાશ થતાં શરીરાદીક સાકારપણાથી રહીત નિરાકાર આત્મીકભાવ પ્રાપ્ત થાય.

૧૪. મોક્ષનું ઉપાદાનકારણ એછેકે જે જ્ઞાનદર્શનચારીત્ર કેહેવાયછે.

૧૫. મોક્ષનું નિમીત્તકારણ એ છે કે જેણે કરીને જ્ઞાનદર્શન ચારીત્રની પ્રાપ્તકારી મદદ મલે અને તેમાં તેના મદદગાર તરીકે (તીર્થંકર યાને દેવ-આચાર્ય-ઉપાધ્યાય સાધુ) એ સર્વોનો સમાવેશ થાયછે.

૧૬. મોક્ષનુ અસાધારણકારણ એ છે કે મોક્ષપ્રાપ્તી પહેલાં મોક્ષમાર્ગનાં જે જે સાધન પ્રાપ્ત થયાં હોય જેમ કે ગુણસ્થાનવૃદ્ધી તથા ગુણશ્રેણીની પ્રાપ્તી ઈત્યાદિ.

૧૭. આત્માનું મોક્ષઅર્થે અપેક્ષાકારણ એ છે કે અતીત (છેવટ) ના ભવમાં મોક્ષપ્રાપ્તીને માટે આવશ્યક ચીજો દ્રવ્યસંધયણ-પન્થરૂપભનારાચ વીગેર પામે.

૧૮. (પ્રાગભાવ) કોઈ પણ કાર્ય થવાની પેહેલાં તે કાર્યનો જે કંઈ અભાવ તેને પ્રાગભાવ કહેછે.

દષ્ટાંત.

દુધ તૈયાર છે તેનું દહી થઈ શકે એમ છે. જ્યાં સુધી દહી ન થાય ત્યાં સુધી દુધના વિષયમાં દહીનો પ્રાગભાવ સમજવો.

૧૯ (પ્રધ્વંસાભાવ) કાર્ય થયા પછી પૂર્વેના પદાર્થનો જે અભાવ કહેવામાં આવે તેને પ્રધ્વંસાભાવ કહેછે.

દષ્ટાંત.

દુધનો પ્રધ્વંસ (વીનાશ) થઈને તેનું દહી બની ગયું તો તેથી દહીના સંબંધે દુધનો પ્રધ્વંસાભાવ કહેવાય.

૨૦. અન્યોન્યાભાવ એને કહેછે કે જે એક ખીજથી જન્મું. જેમ કે ગાય અને ઘોડો એકખીજથી બીજા છે.

૨૧. અલંતાભાવ એને કહે છે કે જે કોઈ પણ કાલે (સમયે) થઈ શકે નહી—

દષ્ટાંત.

(૧) આકાશને કંઈ ફૂલ થતું નથી. (એ અલંતા અભાવ છે.)

(૨) જે કેવલી મોક્ષપ્રાપ્ત થયાછે તેહને ફરીથી સંસારમાં શરીરધારણ થવાનું નહી. એ અલંતા અભાવ જાણવો.

ખુલાસો—ગિપલી કલમ ૧૮-૧૯-૨૦-૨૧ માં કહેલા દરેક અભાવને ભાવ સંગ્રા જાણવી.

૨૨. સ્યાદવાદ એટલે એક વસ્તુને જુદા જુદા હેતુથી નીત્ય તથા અનીત્ય.—એક તથા અનેક, સત્ તથા અસત્—વક્તવ્ય અને અવક્તવ્ય ઇત્યાદી અનેક સ્વભાવથી કહી સકાય.

દષ્ટાંત.

એક પુરુષને પ્રથમ મ્હોટો કહો અને સાર બાદ ફરીથી તે પુરુષને છોટો કહો તેના જુદા જુદા હેતુ નીચે પ્રમાણે જુઓ.

(૧) મ્હોટો કહેવાનો હેતુ એ જે બીજા સખસથી તે પુરુષ જ્ઞાનગુણમાં વધારે તેથી મ્હોટો કહેવાય.

(૨) ન્હાંનો કહેવાનો હેતુ એ જે બીજા સખસથી તે પુરુષ વયમાં ન્હાનો છે.

૨૩. નય એટલે શબ્દનો અર્થ સમજવાનો માર્ગ સમજવો.

(અનેક ધર્માત્મક વસ્તુને એક ધર્મની સુખ્યતા કરી કહેવું એ નયવાક્ય કહેવાય.)

૨૪. કોઈ એક વસ્તુની સુખ્યતા કરી કહેવું તે અરપિતનય છે અને બીજાની ગૌણતાને અનરપિત નય કહેછે.

૨૫. પ્રમાણ એ શબ્દની વ્યુત્પત્તીમાં (પ્રમા) એટલે યથાર્થજ્ઞાન (ભુ) વડે તેનું કરણ મલીને યથાર્થજ્ઞાનનું કરણ એમ થાયછે તેને પ્રમાણ કહેછે અને તેના મૂલ ભેદ ૨ (૧ પ્રલક્ષ ૨ પરોક્ષ) તથા તેની સાથે પરોક્ષ પ્રમાણના અંતરભેદ—અનુમાનપ્રમાણ—આગમપ્રમાણ, અર્થાપત્તીપ્રમાણ ઇત્યાદીનો તેમાં સમાવેશ થાયછે.

૨૬. સમ્યક્ત્વ એટલે યથાર્થજ્ઞાનપૂર્વક આત્માના ખરા સ્વરૂપની પ્રતીતિ જાણવી અને તેમાં સમ્યક્ત્વના મૂલભેદ ક્ષાયક, ઉપશમ, વેદક અને તેની સાગે પ્રકારાંતરે, કારક, રોચક, દીપક, નીશ્રે, વ્યવહાર, દ્રવ્ય, ભાવ, સારવાદન, મીશ્ર, ઇત્યાદિ અનેક પ્રકારના ભેદોસહિત દસ પ્રકારની રચીનો પણ તેમાં સમાવેશ થાયછે.

૨૭. જ્ઞાન શબ્દવડે કોષ/પણ પદાર્થનો વીશેષે કરીને યથાર્થ અવબોધ સમજવો.

૨૮. અજ્ઞાન એ શબ્દવડે પદાર્થનો વીશેષે કરીને અયથાર્થ અવબોધ સમજવો.

૨૯. દર્શન એ શબ્દવડે પદાર્થનો સામાન્ય અવબોધ સમજવો.

૩૦. ધ્યાન એ શબ્દવડે યોગના નીશ્ચલ પરીણામ સમજવા.

૩૧. ચારીત્ર એ શબ્દવડે જ્ઞાનદર્શનમાં પ્રવર્તન યાને અન્યક્ષી-યાથી નિવૃત્તિ સમજવી.

૩૨. ગુણુસ્થાન એ શબ્દવડે આત્માના અધ્યવસાય સમજવા. યદ્યપી અધ્યવસાય અસંખ્ય કહેવાય છે તોપણ સ્થુલવ્યવહારથી, મિ-થ્યાત્વથી તે અયોગીપરીઅંત કુલ ૧૪ ગુણુસ્થાન. પૈકી જે પ્રસંગે જે ગુણુસ્થાન કહેવાનો ધરાદો દેખાય ત્યાં તે ગુણુસ્થાન જાણવું.

૩૩. ગુણુશ્રેણી એને કહેછે કે જેણે કરીને દરેકમાં ચઢતી પં-ક્તીએ અસંખ્યગુણી નીર્જરા કર્મોના સંબંધમાં થાય એવી સમ્યક્ત્વાદી ૧૧ ગુણુશ્રેણી છે તે માંહેની જે વિષયને સંબંધે જેની જરૂર હોય તે ગુણુશ્રેણી સમજવી.

યાદ રહેવું જોઈયે કે ગુણુસ્થાનમાં હોવો નીશ્રીત અનુક્રમ નથી કે એક પછી બીજા સ્થાનકની નંબરવાર પ્રાપ્તિ થાય.

અને ગુણુશ્રેણીમાં નીર્જરાનો અનુક્રમ એક પછી બીજામાં અ-સંખ્યાતગુણી અનુક્રમે થવાનો ભાવાર્થ છે.

૩૪. માર્ગણા (ગવેપણા) એ શબ્દવડે બીજા ૨ પ્રકારે જીવો-નું સ્વરૂપ સમજવાની જુદી જુદી પંક્તી સમજવી. ગતીધન્દ્રી ઇલાદી મૂલ ૧૪ ઉત્તરભેદ ૬૨ પૈકી જે પ્રસંગે જે માર્ગણાની જરૂર હોય ત્યાં તે સમજવી.

૩૫. ઉપયોગ એ શબ્દવડે વસ્તુનો પરીછેદ પ્રકાશવાને ઉપયો-ગી થનારાં સાધનો જ્ઞાનદર્શનરૂપ મૂલભેદ ૧૨ ની સાથે તેના સઘલા અંતર ભેદોનો તેમાં સમાવેસ થાયછે.

૩૬. લેસ્થા એ શબ્દવડે યોગના ચક્ષાચલ પરીણામ સમજવા. તેવા પરીણામ અસંખ્યાતા કહેછે તેટલાજ નિશ્ચયનયે કરી લેસ્થાના ભેદ થાય તો પણ સ્થુલ વ્યવહારથી છ પ્રકારની લેસ્થામાં જ્યાં જે-નો સમાવેશ થાય ત્યાં તે લેસ્થાનો સમાવેસ લેવો.

૩૭. પર્યાપ્તી આ એક શક્તીવાચક શબ્દમાં સ્પષ્ટ (વ્યક્ત) અ-સ્પષ્ટ (અવ્યક્ત) પર્યાપ્તીનો સમાવેશ થાયછે એમ સમજવું.

૩૮. ઉત્સર્ગ એ શબ્દવડે કોઈ પણ રીતનો ત્યાગ સમજવો અ-ને તેમાં મનગુપ્તી, વચનગુપ્તી, કાયગુપ્તીનો સમાવેસ થાયછે.

૩૯. અપવાદ એ શબ્દવડે કોઈ પણ નીચમનું કારણપરત્વ બાધકપણું સમજવું. અને નીચે લખેલા વિષયો પ્રસંગે અપવાદ શબ્દ નીચે લખ્યા અર્થમાં ગણવો.

૧. ધર્મસંબંધી કારણાનું યોગને પ્રસંગે—ઉત્તરસર્ગથી ન્યૂનરૂપે કારણયુક્ત અશક્ય પરીહારના પ્રવર્તનની શાસ્ત્રમાં યથાન્યાય છૂટ હોય તે સમજવી અને તેમાં પાંચ પ્રકારની સુમતીનો સમાવેસ થાયછે. તે એ જે (૧) ધર્માસમીતી, (૨) ભાષાસમીતી, (૩) એશણાસમીતી, (૪) આદાનભંડનીષેવણાસમીતી, (૫) પારીષાપનીકાસમીતી.

દષ્ટાંત.

- (૧) ધર્મસંબંધી લાભના કારણસર જૈની સાધુને નદી ઉતરવાની છૂટ એ અપવાદ છે.
  - (૨) જૈની સાધુ આહારાદી કરે તે અપવાદમાં ગણાય.
  - (૩) કોઈ પણ વ્રત યા નીયમ કરવાને પ્રસંગે છછીડી તથા આગારાદીનું કારણપરત્વે સેવન કરવું પડે તે અપવાદમાં દાખલ થાયછે.
- ૨ રાજ્યકાયદામાં ગુન્હાને પ્રસંગે—જેથી કરીને કોઈ પણ કરેલું કૃત્ત્ર યા કસુર ગુન્હામાં ન ગણાય હેવી છૂટ સમજવી.

દષ્ટાંત.

- (૧) હીંદુસ્તાનના ફૌજદારી કાયદા પ્રમાણે તે કાયદાનો એવો બાબ યાને ક. ૭૬ થી તે ૧૦૬ સુધીમાં જે કોઈ છૂટો ગુન્હાસંબંધીની છે તે સર્વે સામાન્ય અપવાદો છે, કેમકે તે સાધારણ ગુન્હાઓને લાગુ પડેછે.
  - (૨) સદરહુ કાયદાની ક. ૧૩૬-૨૧૨-૨૧૬ (૨૧૩-૨૧૪) ૨૯૨-૩૦૦-૩૩૯-૩૬૧-૩૭૫-૪૯૪-૪૯૯ એ કલમોમાં જે જે અપવાદો છે તે અપવાદો તેની તેજ કલમોના ગુન્હાને લાગુ થાયછે તેથી તેને વિશેષ અપવાદ કહેછે.
  - (૩) રાજ્યના ખીજા કોઈ કાયદા પ્રમાણે અપવાદનો અર્થ-જ્યાં જે નીયમને તે અપવાદ લાગતો હોય ત્યાં તે નીયમનું બંધન છૂટવાપણું સમજવું.
૩૯. સાધુ એને કહેછે કે જે મોક્ષમાર્ગાનું યાત્રી પંચમહાવ્રતસંયુક્ત હોય.

(છઠા ગુણસ્થાનથી તે ચૌદમાં ગુણસ્થાનસુધીના મહાશયો સાધુ-વર્ગમાં આવેછે)—

૪૧. ભાષાસુમતિ (નીરવદ્ય વચન) યાને જે વચન નીચે મુજબ અષ્ટ પ્રકારસંયુક્ત હોય તેને ભાષાસુમતી કહે છે—૧ મધુર વચન—૨ નીપુણ બુદ્ધિયુક્ત—૩ ચોક્કસ—૪ કાર્ય પડેથી બોલવું તે ૫ ગર્વરહિત—૬ અતુચ્છ—૭ પૂર્વ વીચારીને ૮ ધર્મસંયુક્ત.

૪૨. નીતિવિરુદ્ધ એને કહેછે કે જે અન્યાયથી વરતે.

૪૩. કાળવીરુદ્ધ એટલે જે કાળમાં જે વસ્તુ કરવી અનુચિત હોય.

દષ્ટાંત.

મનુષ્યે રાતની વખતે ખાવું એ જૈનશાસ્ત્રાભીપ્રાયથી કાલવીરુદ્ધમાં ગણાય.

૪૪. લોકવીરુદ્ધ એ શબ્દનો અર્થ ધર્મશાસ્ત્રાભીપ્રાયે એમ સમજવો કે જે કામ યા કસુર સદગુણીજનોના આચરણથી વિરુદ્ધ હોય.

ખુલાસો—કોઈ કામ ધણા લોકોએ અંગીકાર કર્યાના સખ્યથીજ તે કામ નહીં કરવું એ લોકવીરુદ્ધમાં ગણાય એમ સમજવું નહીં.

ખ્રિસ્તી કાયદાને પ્રસંગે લોકવીરુદ્ધ એ શબ્દનો અર્થ પીનલકો-ડની ક. ૨૬૮ માં કહ્યા મુજબ સમજવો અને તેમાં ફી. પ્રો. કોડના ૧૦ મા તથા ૧૧ મા બાબમાં કહેલી અપકારવાલી બાબ-તોનો સમાવેશ થાય છે.

૪૫. રાજ્યવીરુદ્ધ એ શબ્દ ધર્મશાસ્ત્રાભીપ્રાયથી વાપરવામાં આવ્યો હોય ત્યારે તે શબ્દમાં કોઈ પણ રાજ્યના કોઈ પણ કાયદાથી મનાઈ કરેલું કૃત્ય કરવાથી યા કાયદાથી કરવા યોગ્ય ફરમાવેલું કૃત્ય નહીં કરવાથી (કસુર કરવાથી) યા બીજી કોઈ રીતે કોઈ પણ રાજ્યના કોઈ પણ કાયદાથી અપરાધ ગણાતો હોય યા દીવાની યા બીજી રીતની કોઈ પણ જવાબદારી ઉત્પન્ન થતી હોય તે સઘળાનો સમાવેશ થાય છે.

૪૬. હિન્દુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાને પ્રસંગે રાજ્યવીરુદ્ધ એ શબ્દ તે કાયદાનો છઠો બાબ (ક. ૧૨૧ થી ૧૩૦ સુધી) ના ગુન્હા-ઓને લાગુ પડેછે એમ સમજવું.

૪૭. રાજ્યનીતિ એ શબ્દવડે દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવને અનુસરીને રાજ્યની મુનાસબ પ્રવૃત્તિ સમજવી.

વર્તમાનસમયાપેક્ષાએ રાજ્યનીતિના આધારભૂત પીનલકોડ વીગેરે ન્યાયને લગતા ખિટીશ આક્ટો પણ તે રાજ્યનીતિમાં સમાય છે.

૪૮. તીર્થંકરની (ધર્મની) રાજ્યનીતિ એને કહેછે કે જે મોક્ષમાર્ગાનુયાયી યા તેના સાધન માટે દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવને અનુસાર પ્રવૃત્તિ, નિવૃત્તિ ઉચિત હોય.

૪૯. વ્યવહાર બહુ કરીને એને કહેછે કે જે અવલંબન સંયુક્ત પ્રવૃત્તિરૂપ હોય એમાં શુદ્ધ વ્યવહાર, અશુદ્ધ વ્યવહાર, શુભ, અશુભ, ઉપચરીત, અનુપચરીત એવા કરણરૂપી વ્યવહારોનો સમાવેસ થાયછે.

૫૦. નીશ્ચય બહુકરીને એને કહેછે કે જે નિરાલંબન યા કાર્યરૂપ હોય.

યાદ રહેવું જોઈયે કે ધર્મ હેતુએ નીશ્ચયના રક્ષણ માટે વ્યવહારનું પ્રવર્તન ઉચિત છે.

૫૧. પુદ્ગલ એ શબ્દવડે કોઈપણ પ્રકારનો સાકાર પદાર્થ સમજવો.

૫૨. દ્રવ્ય એ શબ્દ ધણું કરીને વ્યવહારાવલંબીમાં લાગુ થાયછે.

૫૩. ભાવ એ શબ્દ ધણું કરીને નિશ્ચયાત્મક ખાસ ભાવનો ગ્રાહી છે.

અધ્યાય બીજો.

ધર્મલક્ષણ (અહીંસા) બાબત.

૫૪. ધર્મનું મૂલ લક્ષણ અહીંસા (દયા) છે અને બીજાં જે જે ચિન્હ યા પ્રકાર ધર્મના અંગરૂપ છે તે સઘળાં ચિન્હ તથા પ્રકાર અહીંસાની પુષ્ટીઅર્થે યાને અહીંસામાં અંતર્ભૂત થાય છે.

૫૫. મૂક્ષમોધપૂર્વક સ્વદયામાં વર્તવું એ મોક્ષમાર્ગ છે એ માર્ગમાં ચાલનાર સઘળા જીવોને મોક્ષમાર્ગાનુયાયી કહેવા જોઈયે.

૫૬. જોટલા ૨ મોક્ષમાર્ગમાં પ્રવર્તવાવાલા છે તેટલા તેટલા સ્વાદ્વવાદાનુયાયી મતાવલંબીમાં ગણાય છે.

૫૭. ધણા મતાવલંબી સામાન્યરૂપ અહીંસાનો અંગીકાર કરે છે પરંતુ અહીંસાના સર્વાંસ બેદયુક્ત તેના યથાર્થ સ્વરૂપનું જ્ઞાનપણું તે સધલા મતાવલંબીમાં છે એમ મનાતું નથી.

૫૮. સ્યાદ્વાદાનુયાયી (જૈન) શાસ્ત્રાભીપ્રાયથી અહીંસાનું એવું સ્વરૂપ નીકલે છે કે જેથી કરીને તેને અનુસરીને ચાલનારને અહીં-સકર્મર્મી એવું નામ આપવું મુનાસબ છે. હેવી સતે કે જો તે સૂક્ષ્મ બોધપૂર્વક હોય.

૫૯. અહીંસકર્મભાવલંબી યાને જૈનશાસ્ત્રાભીપ્રાયથી અહીંસાનું સ્વરૂપ નીચે મુજબ જાણવું.

(૧) સ્વદયા જે કે પોતાના આત્માને કર્મબંધનથી છોડા-વનો—ત્રણીલાણુ કર્મજપની ચિંતા રહે ના આત્મચુષ્ક-ગ્રાહી થવું તે છે.

(૨) પરદયા જે કે આપડો જીવ દુઃખથી ભય પામેછે તેમજ બીજા જીવો પણ દુઃખથી ભય પામેછે એમ સમજીને પરજીવોનું રક્ષણ કરવું એવું નામ પરદયા છે અને તે બે પ્રકારે સમજવી.

૧ દ્રવ્યદયા, જાતનાપૂર્વક પરજીવોના પ્રાણની રક્ષા કરવી એ જૈનમાર્ગીનો કુળધર્મ છે.

૨ ભાવદયા, ઉપકાર હેતુથી ઉપદેશ દેવો વીગેરે.

(૩) વ્યવહારદયા, જીવોના રક્ષણુઅર્થે વિધીમાર્ગાનુયાયી યત્નાપૂર્વક પ્રવૃત્તિ જેમ કે બિન છાંણું પાણી ન પીયે, વધારે આરંભ, સમારંભ ન કરે. બિન કારણે ઘોડા બેસ ઈત્યાદિ ન દોડાવે.

(૪) નીશ્ચયદયા, જે શુદ્ધ ઉપીયોગમાં એકીભાવ અર્થાત્ રત્નત્રયીજ્ઞાનદર્શનચારીત્રમાં નીશ્ચલતા જેણે કરી ગુણુ-સ્થાન, ગુણુશ્રેણીમાં વૃદ્ધી થાય.

(૫) અનુબંધદયા, એટલે જો કદાપી ઉપરથી હીંસા દેખાય તો પણ અભ્યંતર શુભ પરીણામવડે કરીને ફાયદા-કારક હોય.

દૃષ્ટાંત.

શીખ્યને સમજાવવાને વાસ્તે યા વિદ્યા સીખવવાને પ્રસંગે ક્ષાય-
દાના હેતુથી ગુરુ શીક્ષા આપે તો તે અનુબંધદયામાં સમાય છે.

(૬) હેતુદયા, જે કામ કરે તેમાં જીવોના નુકસાનના બ-
ચાવ માટે યોગ્ય ઉપાય તથા જોઈતી સંભાળ નિધા
પૂર્વક રાખે તે દયાના હેતુરૂપ છે તેથી તેને હેતુદયા કહે છે.

ઉપર કહેલા સઘલા પ્રકારની દયા મોક્ષ પ્રયોજને ઉપયોગી છે
તે તથા તેને લગતા વલગતા ખીન્ન કેટલાક પ્રકારોની દયા પુદ્ગલિક
વાંછા શિવાયની છે તે પણ શાસ્ત્રાંતરથી જાણીને આદરવી જોઈયે.

૬૦. ઉપલી કલમ ૫૮ માં કહેલા સઘલા દયાના પ્રકારો પ-
ર્યાયથી જુદા જુદા બતાવ્યા છે તોપણ તે મર્વે બેદો એક સ્વદયામાં
અંતર્ભૂત થાય છે.

બહુ બેદ પાડવાનો હેતુ, એ જે વીશેષે કરીને બોધ થાય.

૬૧. જેમાં મોક્ષનો હેતુ ન હોય હેવી પુદ્ગલીક સુખની વાંછાથી
ફક્ત દેખાદેખીથી જે જીવરક્ષા કરવી તેને સ્વરૂપદયા કહે છે.

૬૨. દાન, શીલ, તપ, ભાવનારૂપ શુભપ્રવર્તનને વ્યવહારધર્મ કહે છે.

૬૩. દાન એ એક દેવાની ક્રિયાનું નામ છે, તેના મૂલ બેદ
૩-ધર્મદાન, અર્થદાન, કામદાન છે, તેમાંનો પહેલો બેદ વ્યવહાર
ધર્મમાં ગણાય છે તે આદરવા યોગ્ય છે. ખીજો અને ત્રીજો બેદ સંસારી
પ્રયોજનમાં ગણાય છે.

૬૪. શીલ એ એક નિયમ મૈથુન ત્યાગ વિશે છે અને તે
અકૃત્રીમ અલંકાર સુખનું સ્થાનક અને ધર્મનું નિધાન કહેવાય છે.
તાત્પર્ય એ જે શીલ પાલવાનો ગુણ મહત્વ ભરેલો છે.

૬૫. (તપ) બાહ્ય તથા અભ્યંતર મળીને નીચે લખેલા બાર
પ્રકારે જે નિર્જરોનો હેતુ છે તેને તપ કહે છે (તપ શબ્દાર્થ સમ
ધાતુને અથવા કર્મને તપાવે.)

મોક્ષપ્રયોજને તપનું મૂલ લક્ષણ ઈચ્છાનિરોધ કહે છે.

૬ બાહ્યતપબેદ.

(૧) અણુસણુ, (અન્ન ખાય નહીં તે.)

(૨) ઉણાદરી. (ઓછું જમે તે.)

- (૩) વૃત્તિસંક્ષેપ. (નિયમમાં સંકોચ.)
- (૪) રસત્યાગ. (વિગયાદીનો ત્યાગ કરે.)
- (૫) કાયકિલેશ. કરે (કટ સહે.)
- (૬) સલીનતા. (શરીર સંકોચમાં રાખવું.)

અભ્યંતર તપના ૬ ભેદ.

- (૧) પ્રાયશ્ચિત્ત (પોતાનાં કરેલાં માહાં કૃત્ય ગુરૂની આગલ પ્રગટ કરે તે પરથી ગુરૂની આશા મુજબ જે તપ વીગેરે કરવું તે.
- (૨) વીનય (ગુરૂ આદીકનો વીનય.)
- (૩) વેયાવય (તપસી વીગેરેની કરવી.)
- (૪) સ્વાધ્યાય (જ્ઞાનાભ્યાસ કરવો.)
- (૫) ધ્યાન (ધર્મધ્યાન શુક્લધ્યાન ધ્યાવું તે.)
- (૬) ઉત્સર્ગ (કાર્યોત્સર્ગ) ઈત્યાદી.

૬૬. નીચે લખેલી ૪ ભાવના ધર્માનુરાગી મહાશયોના તદ્દયમાં હમેશાં રહેવી જોઈએ.

- (૧) મૈત્રી (પરતું હિત ચીંતવવું.)
- (૨) કરુણા (પરદુઃખનિવારણુ ઈચ્છા,)
- (૪) પ્રમોદ (ગુણીજનપર અનુરાગ.)
- (૪) ઉપેક્ષા (કૂરકર્મવાલાપર મધ્યસ્થ ભાવ.)

વર્તમાનમાં એ ભાવના ખરી રીતે જેઓ ભાવતા હસે તેઓને મહાપુરુષ માનવા ઉચિત છે.

૬૭. જ્ઞાનદર્શનસંયુક્તસંવરપરીણુતી, આત્મીક સ્વભાવમાં થીરતા તેને નીચે ધર્મ કહેછે.

૬૮. ધર્મસંબંધી ચરણાનુયોગના કારણસર જૈનધર્મમાં ઉત્સર્ગ અપવાદનું જ્ઞાનપણું જરૂરનું છે તેનું સંક્ષેપમાં નયાભીપ્રાયથી સ્વરૂપ નીચે મુજબ.

ઉત્સર્ગ.

સમુચ્ચ અપવાદનું ય્યાન.

૧ નૈગમ	ક્ષાયકસમ્યકત્વ.	ઉત્સર્ગથી નીચેના દર-
૨ સંગ્રહ	આત્મસતાવલંબી	જ્ઞાની ત્રીયાને અપવાદ
૩ વ્યવહાર	અપ્રમત મુનીરાજ અવસ્થા.	સંજ્ઞા જાણવી. અથવા

૪ રંગુસૂત્ર	ક્ષપકશ્રેણી.	પ્રકારાંતરે કારણરૂપ અ-
૫ શબ્દ	યથાખ્યાત આરીત્ર.	પવાદ અને કાર્યરૂપ ઉત્સર્ગ
૬ સમબીરૂઠ	સયોગી કેવલી.	એવંભૂતનયથી અપવાદ
૭ એવંભૂત	અયોગી કેવલી.	૧૨ મા ગુણુચ્ચાનમાં છે
		કેમકે ત્યાં સુધી શ્રુતચ્ચા;
		ચાનનું અવલંબન છે.

અધ્યાય ત્રિજ્ઞે.

નયપ્રકાર સાથે રાજ્યરૂઠી.

૬૯. કોઈપણ વચન જે અપેક્ષા (હેતુ) થી કહેવામાં આવે તે અપેક્ષાનું નામ નય જાણવું. યદ્યપી હેતુ અપેક્ષા કેટલી તેની સંખ્યા નથી એટલે અસંખ્ય છે તોપણ સ્થુલવ્યવહારથી મૂળ સાત અપેક્ષા યાને ૭ નય છે તેનાં નામ ઉપલી કલમ ૬૮ માં ઉત્સર્ગ અપવાદને પ્રસંગે ખતાવ્યાં છે તેનો સમાવેસ આ નીચે કહેલા બે ભેદમાં થાય છે.

(૧) દ્રવ્યાર્થિક. (૨) પર્યયાર્થિક.

૭૦ આઘ યાને નૈગમ નયનો બાવાર્થ વિચીત્ર પ્રકારનો છે જેને એક ગમે નહી તેનું નામ નૈગમ એ સંચા છે તેના મૂળભેદ ૩ અંશ ૧ આરોપ ૨ સંકલ્પ ૩.

૭૧. નૈગમનયમાં આરોપના પેટાભેદ ૪, ૧ કાળારોપ ૨ દ્રવ્યારોપ ૩ ગુણારોપ ૨ કારણાદારોપ એમાં કાળારોપના અંતરભેદ ૩ અતીત. અનાગત. વર્તમાન આસરી જાણવા.

૭૨. અતીતનો આરોપ વર્તમાનમાં તે હાવીરીતે

(૧) ધર્મનિમિત્તમાં રૂઠી જીવોકે આજ શ્રીમહાવીરસ્વામીનું નિર્વાણ કલાણકછે એવીગેરે કહેવાયછે તે.

(૨) હાવીતરેહની રૂઠી વર્તમાનમાં ક્ષિટીશરાજ્યમાં પણ વર્તાય છે જીવો આજ તા. ૨૪ મી મે. નારોજ શ્રીમતી મહારાણી વિક્ટોરીયા સાહેબનો જન્મદિવસછે ઈસાદિ ધણુ પ્રકારે કહેવાય છે.

૭૩ અનાગતનો આરોપ વર્તમાનમાં

(૧) જૈનધર્મ સંબંધે જેમકે આજ શ્રી પદ્મનાભ સ્વામીનું જન્મકલ્યાણુક છે. ઈત્યાદિ કેહેવું તે.

(૨) ષિટ્ટીશ કાયદામાં પણ હાવી દળ ઘણી જગોએ વપરાય છે તેમાંનું એક દ્રષ્ટાંત જીવોકે પીઃ ક: ૩૨૩ માં લખ્યું છે કે ૩૩૪ મી કલમમાં લખેલી બાબત સિવાય બીજીકોઈ પણ બાબતમાં જેમાણસ બુદ્ધિપૂર્વક વ્યથા કરે તેને એકવરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમેતે પ્રકારની કેદની અથવા એકલ્લનર રૂપીયાસુધીના દંડની અથવા એ બંનેની સિદ્ધા કરવામાં આવશે હવે આ ઠેકાણે કં ૩૨૩ મી જે છે તે ૩૩૪ મી કલમના પેહેલાંની (પૂર્વ ભાગમાં) છે તેમછતાં તેમાં પશ્ચાત્તભાગની કલમ ૩૩૪ મીનો હવાલો દિધો તેનું નામ પશ્ચાત્તકાલનો આરોપ છે એમ ગણવું હાવાદબજા અતીથણ તથા પચલીક છે.

૭૪. વર્તમાનનો આરોપ વીચીત્ર પ્રકારે થઈ શકે છે.

(૧) ધર્મસંબંધી બાબતમાં જેમકે વર્તમાનમાં હયાતી મહાશયોને આચાર્ય-ઊપાધ્યાય-ગણી ઈત્યાદિની પદવી કેહેવાય છે.

(૨) રાજનીતિમાં ઈનસાફને પ્રસંગે વર્તમાનમાં જીવોકે કોઈ એક દીવાની મુકદ્દમાનો પક્ષકાર ખુદ પોતે ગેરહાજર હોય. તથાપી તેની વતી નીમેલો પ્લીડર હાજર હોય તો જેવી રીતે પક્ષકાર પોતે જતે હાજર હોય તેવી રીતે ગણી ઈનસાફ આપી શકાય છે તો એ પ્રસંગે પક્ષકારની જગોએ તેની વતી નીમેલા બીજા સખસને ગણવો. એ વર્તમાન સમયનો આરોપ જાણો.

વલી જીવોકે વર્તમાનમાં જડજ માછસ્ટ, અમલદાર ઈત્યાદિ અનેકતરેહનાં નામ કહેવાય છે તેપણુ એમ માનો કે તે પદવીનો ઉપચાર વર્તમાનમાં થાય છે.

બીજા ભેદો નયચક વિગેરે અંથોથી જાણવા ઈહાં અંથવૃદ્ધિના બયથી જાણાવ્યા નથી.

૭૫. નયસંબંધી પ્રશ્ન, ચૈદ્રમા ગુણુસ્થાનવાસી પરમાત્મા જે કે મોક્ષ જવાની તૈયારીમાં છે તેમને એક અપેક્ષાથી સંસારીમાં ગણ્યા. અને નીગોદીયાજીવકે જેનું સ્વરૂપ ચક્ષુગોચર નથી. તેઓને સીદ્ધ સમાન કહ્યા. આ જેઉ વાક્યો પરસ્પર એક બીજાથી અત્યંત જુદાં પડે છે. તો પુછવાનું કે એ વાક્યો કઈકઈ નયના છે. (એનો જવાબ ઉત્તર અધ્યાયમાં આવશે.)

અધ્યાય ૪ થો.

સામાન્ય પ્રશ્નો.

૭૬. પ્ર૦ ભાવમન કોને કહીયે તે તથા દ્રવ્યમન અને ભાવ મન એ બેઉવચ્ચે શું તફાવત છે તે કહો.

૭૭. પ્ર૦ ક્ષયોપશમસમકીત અસંખ્યાતીવાર આવીશકે એમ જૈનશાસ્ત્રમાં કહ્યું છે તે અસંખ્યાતુ કિયું સમજવું.

૭૮. પ્ર૦ તિર્થંકર નામ કર્મનો ઉદય ક્રિયા ગુણુસ્થાનથી શરૂ થાય છે ને ૧૩ માજ ગુણુસ્થાનથી કહેસોતો જન્માતિશય ૪ ક્રિયા ગુણુસ્થાનમાં કઈ કર્મપ્રકૃતી વડે થાયછે તે ઉપર વિચાર કરી ખુલાશા પૂર્વક કહો.

૭૯ પ્ર૦ સમ્યક્ત્વ પામ્યાપછી અર્ધપુદ્ગલ પરાવર્તન જેટલો સંસાર ઉત્કૃષ્ટો રહેછે તે પુદ્ગલપરાવર્તન દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ, ભાવ, એ માંહેનું તથા સૂક્ષ્મબાદરમાંહેનું કિયું સમજવું.

૮૦. પ્ર૦ સમકિતમોહિની પૂન્યમાંકેપાપમાં ગણાય ને તેમાંના ગમે તે એક બેદમાં ગણુતા હોયતો પુન્યના ૪૨ અને પાપના ૮૨ બેદમાં કેમ ગણી નથી તેકહો,

૮૧. પ્ર૦ સમકિતમોહિની અને મીસ્રમોહિની બંધમાં નહી ગણુતાં ઉદયમાંગણીછે તો બંધવિના ઉદયમાં સીરીતે આવેછે તે કહો.

૮૨ પ્ર૦ પાપસ્થાન ૧૮ માં રાત્રીભોજનસ્પષ્ટપણે ગ્રંથાંતરે જુદુ બતાવીને ૧૮ નો મેલ કિધોહોયતો જુદુબતાવેલોનંબર તથા ૧૮ નો મેલ સીરીતેથયો તે કહો.

૮૩. પ્ર૦ પૂન્યનાંજે ૯ સ્થાનક કહેલાંછે તેસાધુ સાધવિની

ભક્તીસંબંધી માત્ર છે. યા તેમાં બિન્ન સમ્યક્દ્રષ્ટીની ભક્તીનો પણ સં-
દ્ધિભાવ છે તે કહો.

૮૪. પ્ર૦ જીવાદિ નવ પદાર્થજાણે તેને અને નજાણે તોપણ
ભાવથી સદહે. યાને શ્રધ્ધારાખે તેનેપણ સમકીતહોય એમકહ્યું છે તે કિ-
યાક્રિયા સમકીત આસરી કહ્યું છે તે કહો.

૮૫. પ્ર૦ શંકાદી પાંચઅતીચાર સમકીતના કહ્યા છે તે ક્રિયા
સમકીતને લાગુપડે છે અને તે ક્રિયા ગુણુસ્થાનથી માંડીને ક્રિયા ગુણુ-
સ્થાન સુધી.

૮૬. પ્ર૦ સાધર્મીકરતાં અધીકરાગ પોતાના બંધુ પૂત્રાદિ ઉ-
પર જેનેહોય તેને સમકીતનહી એમ નિચેનીગાથામાંકહ્યું છે. એમાં ક્રિયા-
સમકીતનો નકાર જાણવો.

ગાથા.

સાહમ્મીઆઝઅહીઓ, બંધુસુઆઈસુજાણઅગુરાઓ;

તેસીંનહુસમ્મતં, વિન્નેયં સમયનીઈએ ॥ ૧ ॥

૮૭. પ્ર૦ જેમજેમ ધર્મદુટે અને જેમજેમ દુષ્ટલોકોનો અ-
તીઉદય થાય તેમતેમ સમ્યક્દ્રષ્ટીજીવનુ સમકીત હુલાસપામે એમ નિ-
ચેનીગાથામાં કહ્યું છે તેનુકારણ દેખાડો.

ગાથા.

જહજહટુટઈધમ્મો, જહજહટુઠાંણહોઈઅઈઝદયો;

સમદિઠીજીયાણં, તહતહઝહસઈસમ્મતૈ.

૮૮. પ્ર૦ નિચેની ગાથામાં તેની માતાએ તેને કેમ જણ્યો.
યા જણ્યો તોપણ વૃદ્ધા કેમપામ્યો કે તે ગુણુજનપર મચ્છરધારણુકરે છે
કઠોર વાક્ય કેહેવાનો હેતુ સૂચે તે કહો.

ગાથા.

કીસીપીજળણીજાઓ, જાઓજળણીતોકીંગયોવિધી;

જઈમિછરઓજાઓ, ગુણેસુતહમછરંવહઈ.

૮૯. પ્ર૦ જૈનશાસ્ત્રના હજારો ગ્રંથ છે તેનોતાત્પર્યાર્થ સૂચે તે
અતીસંક્ષેપમાં કહો.

૯૦. પ્ર૦ મતીજ્ઞાનના ભેદ ૨૮ અને તેના ઉત્તરભેદ ૩૪૦ કહ્યા છે તેમાં વ્યજના વગ્રહ ઈત્યાદી અવ્યક્ત બોધછતાં તેને સામાન્યાવબોધ રૂપ દર્શનમાં નહીં લેતાં જ્ઞાનમાં કેમ ગણ્યા તેનું કારણ કહ્યું.

૯૧. પ્ર૦ સૂક્ષ્મબોધ કોને કહીયે તેદ્રવ્યભાવથી બતાવે.

૯૨. પ્ર૦ નિશ્ચેનય તથા વ્યહારનયનું લક્ષણ સૂ તે તથા તેનો તદ્દાવત કહ્યો.

૯૩. પ્ર૦ વર્તમાનમાં જોટલામનુષ્યો બવ્યછે તે સધળા કોઈપણ વખતે મોક્ષજસેકેકેમ.

૯૪. પ્ર૦ તીર્થકરનામકર્મની ઉત્કૃષ્ટીસ્થીતિ સંકલેશથી બંધાય કે વિશુધીથી.

૯૫. પ્ર૦ જીનઆચારમાં વર્તવાવાળા જીવ ક્રિયા ગુણસ્થાનમાં પામીએ.

૯૬. પ્ર૦ ક્રિયાગુણસ્થાનમાં જીવો જાત્રુ (શાસ્વતપણું) હોય.

૯૭ પ્ર૦ ખિટીશકાયદામાં કહેલું સદ્ગીતવિરધમૃત્યુ ક્રિયા ગુણસ્થાનમાં થઈશકે.

૯૮. પ્ર૦ નીચેની ગાથામાં પુદ્ગલકરતાં કાળના સમય અનંતગુણ કહ્યા તેનુંકારણ દેખાડે ગાથા. જીવાપુગલસમયા દ્વવપએસાય પજવાએવ થોવાણુંતાણુંતા વીશેષઅહીઆ દુવેણુંતા.

૯૯. પ્ર૦ એક મુદુરતના સ્વાસોસ્વાસ ૩૭૭૩ શાસ્ત્રમાં કહ્યા છે અને દાકતરના અભીપ્રાયથી તેના ચતુર્થાસથીપણુ ઝોછી સંખ્યા થાયછે તેનું મીઢ્ઠાન શીરીતે.

૧૦૦. પ્ર૦ શાસ્ત્રમાં છ સંસ્થાન અને છ સંધયણુ કહ્યાં છે તેમાં મોક્ષરોધક ક્યાં છે તે કહ્યો.

૧૦૧. પ્ર૦ વર્તમાનમાં આ ભરતજોનમાં જાતીસ્મરણજ્ઞાન મનુષ્યને થાય છે કે નહીં તેમજ વર્તમાનમાં દેવતા પ્રત્યક્ષ આવે કે નહીં.

૧૦૨. પ્ર૦ વર્તમાનમાં દિક્ષા સામાયક વીગેરે અબ્યાસરૂપ માંનવાનું વચન ક્રિયા ગ્રંથમાં છે અને તેનું કારણ શું.

૧૦૩. પ્ર૦ ચોથાવ્રતના અતીચારમાં અપરીગહીઆ ઈતર કહ્યું છે તે મૈથુન સેવનરૂપ અનાચાર જેવું છતાં અતીચારમાં કેમ ગણ્યું છે.

૧૦૪. પ્ર૦ લૌકિક ચઉદ વિદ્યાનાં નામ અને તેનો વિષય સં-
ક્ષેપમાં કહો.

૧૦૫. પ્ર૦ કેટલા પ્રકારના પુરુષ અને સ્ત્રી દિક્ષાને અયોગ્ય
છે તે અને નપુષ્કનું યોગ્ય અયોગ્યપણું કહો.

૧૦૬. પ્ર૦ કૃષ્ણ મહારાજને કિયુ સમકીત છે.

૧૦૭. પ્ર૦ એકેન્દ્રીમાર્ગણાએ શાસ્વાદનગુણુ?ાણુ મનુષાયુ અને
તીર્થયાયુ બાંધેકેનહી.

૧૦૮. પ્ર૦ અતીક્રમ. વ્યતીક્રમ. અતીચાર. અનાચારનુ સ્વરૂપકહો.

૧૦૯. પ્ર૦ અપવાદ કોઈઅપેક્ષાથી ઉત્તસર્ગમાં ગણાય અને
ઉત્તસર્ગ કોઈઅપેક્ષાથી અપવાદમાં ગણાયકે કેમ.

૧૧૦. પ્ર૦ સર્વાર્થસીધ વિમાંનના આયુષ્ધનો સ્વામીકાણુ.

૧૧૧. પ્ર૦ કોઈકારણુસર નીર્જરાનોભાગ સાતમાગુણુસ્થાન
કરતાં પાંચમા ગુણુસ્થાનમાં વધેકે કેમ અને તે સા કારણુથી.

૧૧૨. પ્ર૦ નયનેપ્રમાણુકહેવીકે અપ્રમાંણુ.

૧૧૩. પ્ર૦ અનંતાનુબંધી કપાંયની સત્તાવિના મિથ્યાત્વ ગુણુ-
સ્થાન હોય હેતુ કોઈકારણુ બતાવો.

૧૧૪. પ્ર૦ ક્ષપકશ્રેણીમાં અને ઉપશમશ્રેણીમાં કેટલાજીવ
એકસમયમાં ઉત્કૃષ્ટપણુ હોઈસકે.

૧૧૫. પ્ર૦ દ્રવ્યધર્મ અને ભાવધર્મ કોનેકહીયે.

૧૧૬. પ્ર૦ ભાષાસુમતાનીવખતમાં વચનગુપ્તી સીરીતેહોય.

૧૧૭. પ્ર૦ સાધુ સંબંધી ઉપગરણુ ૧૪ ક્રિયા ગ્રંથાભિપ્રાયથી
ઉત્તસર્ગમાંકે અપવાદમાં ગણ્યાં છે,

૧૧૮ પ્ર૦ ધ્યાન અને લેસ્યામાં સંતુદ્વાવત છે તથા તે એકને
મલતાપણું કયે પ્રસંગે છે.

૧૧૯ પ્ર૦ શાસ્ત્રમાં અવધીજ્ઞાનને સંબંધે જેમ અવધીદર્શન
કહ્યુંછે તેમ મનપર્યવજ્ઞાનને સંબંધે મનપર્યવદર્શન કેમ નહીકહ્યું તેનુ-
કારણુ કહો શાસ્ત્રાનુસાર.

૧૨૦. પ્ર૦ અઠાવીસપ્રકારની લંધીમાં ભવ્યસ્ત્રીને કેટલી નિ-
બેધીછે તેમજ અભવ્યનુ પણુ કહો.

૧૨૧. પ્ર૦ દિપકના અજવાલામાં જીવછેકે અજીવ.

૧૨૨. પ્ર૦ શાસ્ત્રમાં કલંકીવિસે કેહેછે તેનુસીરીતેસમજવું.

૧૨૩. પ્ર૦ સામાયકના ૩૨ દોષ જે કહ્યાછે તે દ્રવ્ય તથા ભાવથી સીરીતેસમજવાં.

૧૨૪. પ્ર૦ (૧૯૭૫૦૦૦૦) એટલી કુળકોડી શાસ્ત્રમાં કહીછે એમાં કુળ તથા કોડીનો અર્થ સૂંછે.

૧૨૫. પ્ર૦ વેદનો ઉદય મોહીનીકર્મ સિવાય બીજાકોઈ કર્મના ધરનો કહીસકાય કે કેમ અનેતે કયાસંબંધે.

૧૨૬. પ્ર૦ પાંણીના એકબીહુમાં જીવ અસંખ્યાતા કહ્યા તેમજ સઘળા સસુદ્રનુ પાણી એકત્રગણુતાં તેમાંપણુ અસંખ્યાતા જીવો અપકાયના કહ્યા તેની સમજ સીરીતે.

૧૨૭. પ્ર૦ કેટલી લેસ્થામાં શ્રાવકપણું યાને દેશવીરતી પ્રાપ્ત થાયછે અને દેશવિરતી પાણુંછતાં કેટલીલેસ્થા હોઈશકે તે તેના કારણુ સાથે કહો.

૧૨૮. પ્ર૦ તીર્થચનીગતી પાપમાં છતાં તીર્થચનુઆયુ પુણ્ય-પ્રકૃતીમાં ગણ્યુછે તેનુ કારણુશું.

૧૨૯ પ્ર૦ તેરમા ગુણુદાંણુ તેની ઉતકૃષ્ટસ્થિતી સુધી ક્રિયું ધ્યાનછે.

૧૩૦. પ્ર૦ તીર્થેકરને રોમ, કેશ, નખ વધે નહી એ અતીશય ક્યારથી થાય છે.

૧૩૧. પ્ર૦ દેવતાને નિદ્રાના ઉદયનું સી રીતે છે.

૧૩૨. પ્ર૦ કેવલીને ક્રિયું મન છે.

૧૩૩. પ્ર૦ પંચેદ્રીને ૪ પ્રાંણુ કહી શકાય હેવો હેતુ બતાવો.

૧૩૪. પ્ર૦ સમ્યક્ત્વ પાંખ્યા પછી ઉતકૃષ્ટ સંસાર અર્થ પુદ્ગલ પરાવર્તન રહે એ વચન ક્રિયા અનુક્રમથી લાગુ પડેછે.

૧૩૫. પ્ર૦ ભવ પુદ્ગલ પરાવર્તન કોને કહીયે.

૧૩૬. પ્ર૦ સમકીત સહીત નરકે જાય અને ન જાય હેવાં કારણુ કહો.

૧૩૭. પ્ર૦ ચઊદ રાજલોક કેહેવાય છે તેમાં (રાજ) એ શબ્દવડે શું સમજવું.

૧૩૮. પ્ર૦ એક રાજના ત્રીછા લોકમાં ધીપસમુદ્ર અસંખ્યાતા કહ્યા છે તે અસંખ્યાતુ ક્રિયું સમજવું.

૧૩૯. પ્ર૦ ચગિદ રાજલોકનું એકંદર માપ સાત રાજના ધનાકારથી ગણતાં ધનરજ્યુ ૩૪૩ થાય છે અને જુદે જુદાં ક્ષેત્રના માનને અનુસરીને ખાંડવાં ગણતાં ધનરજ્યુ ૨૩૯ થાયછે તેનું સી રીતે.

૧૪૦. પ્ર૦ ચગિદ રાજલોકની આદિ ક્ષેત્રચક્રી ક્યાંથી ગણવી.

૧૪૧. પ્ર૦ જે ત્રસનાડી કેહેવાય છે તેનો મધ્યભાગ ક્યાં છે.

૧૪૨. પ્ર૦ અઢીધીપના મનુષ્યની સંખ્યા કેટલી કહી છે તે કહો અને તે આંક માલુમ નહી હોય તે વેલાએ ગણીતવડે નિકળી આવે હેવી કોઈ કુંચી બતાવો.

૧૪૩. પ્ર૦ સાધારણ વનસ્પતીમાં વ્યવહારરાસી નિગોદની જવાયોની કેટલી છે.

અકયાય પ મો.

જૈન શાસ્ત્રને લગતી વિશેષ પ્રશ્નાવળી.

૧૪૪. આ નીચેનાં પ્રશ્નોના જવાબો માટે આ પુસ્તકની પે-હેલી આવૃત્તિ તથા જ્ઞાનચર્યા જિજ્ઞાસા એ બેજી બહાર પાડેલાં પુસ્તકો દ્વારા તથા બીજી રીતે (મુંબઈમાં) જાહેર ખબરો ચોડીને ઘણી મુદતથી માગણુ કિધા છતાં અદ્રશોશ કે પંડીત નામધારક મહાશયોમાં કોઈની તરફથી એ પૈકીના કોઈપણ જવાબો અઘાપિ સુધી હાંસલ થયા નથી તેમ તે જવાબો નહી મલવાનું પાકું કારણ શું છે તે પણ તેજની તરફથી જણાવવામાં આવ્યું નથી તેથી ત્રીજવાર નીચે મુજબ માગણુ કરવામાં આવે છે.

૧૪૫. નીચે કહેલાં પ્રશ્નોના પૂર્ણ જવાબો સંતોષકારક જે મહાશય તરફથી હુંક મુદતમાં મળશે તેમનો મ્હોટો ઉપકાર ગણવાની સાથે એમ માનવું જોઈએ કે વર્તમાનમાં તેઓ સાહેબ જ્ઞાનાલયમાં વિશેષે કરીને વાસ કરે છે અને ઉચિત છે કે તે મહાપુરુષને આ ક્ષેત્ર સંબંધી વર્તમાન કાળાનુસાર જૈનશાસ્ત્રની બાબતમાં જ્ઞાનાધ્યક્ષ તરીકે સમજવા.

૧૪૬. જે જે પ્રશ્નો આ પુસ્તકમાં જણાવેલાં છે તથા બીજી રીતે હવે પછી જે જણાવવામાં આવશે. તે સઘળાં પ્રશ્નોના પૂર્ણ

જવાપ સંતોષકારક જે મહાશય તરફથી મને (આ ગ્રંથકર્તાને) મળી શકશે તેમની પાસે સામાચારીની તુલના પૂર્વક જ્ઞાનાભ્યાસ કરવાને આ ગ્રંથકર્તા બહુ ઉમેદ રાખે છે અને સંસાર સંબંધી દુઃખ-દાયક કૃત્યોની નિવૃત્તિનો ઉપાય કામે લગાડવાના કારણસર તેજી સાહેબ ને વર્તમાનમાં પાકા સાધનભૂત સ્પેસીઅલ યાને ખાસ જ્ઞાન ગુરૂ તરીકે સમજવામાં આવશે એનો અર્થ દીક્ષા ગુરૂ કરતાં પણ અધીકરણે જાણવો.)

પ્રશ્નો.

૧૪૭. (૧) જે સાત કુવ્યસન કેહેવાય છે તેનું દ્રવ્ય તથા ભાવથી સ્વરૂપ અને તેનાજ ફક્ત ત્યાગના નિયમ સંબંધે શું શું અતીચારો લાગે તેનાં નામ બતાવો ૧૨૪ સીવાય તથા આટાનો ભક્ષકાળ કેટલો તે કહો.

૧૪૮. (૨) નીચે કહેલી ઉત્સર્ગ અપવાદની ખરબંગીનું નિશ્ચે તથા વ્યવહારથી સ્વરૂપ યાને ૧૨ બારપ્રકાર એક બીજાના તદ્દાવત સાથે બતાવો.

૧ ઉત્સર્ગ. ૨ ઉત્સર્ગોત્સર્ગ. ૩ ઉત્સર્ગઅપવાદ.

૪ અપવાદ. ૫ અપવાદઅપવાદ. ૬ અપવાદોત્સર્ગ.

૧૪૯ (૩) નૈગમાદિ ૭ નયના ૭૦૦ બેદ કયા કયા છે. તેની પૂર્ણ તપસીલ બતાવો.

૧૫૦. (૪) ચોરાસીલાખ જીવા યોનીમાં કોઈની બે લાખ કોઈની ચાર લાખ તો કોઈની સાત લાખ દશ લાખ ચૌદ લાખ એમ જુદી જુદી સંખ્યા કહી છે તે કમી જાસ્તી ક્રિયા ગણિતવડે કેહેવામાં આવી છે અને તે શા કારણથી તેનો વિશેષ કરીને ખુલાસો બતાવો.

૧૫૧. (૫) અઢીધીપના મનુષ્યની સંખ્યા ૨૯ ઓગણત્રીસ આંકની જે કહી છે તેટલા મનુષ્ય અઢીધીપના ક્ષેત્રમાં માર્ઠ સકતા નથી, અને અજીતનાથ સ્વામીના વખતમાં ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યા મનુષ્યની હતી એમ કેહેવામાં આવ્યું છે તે વખત પ્રમાણે દેહાદિના સૂમારે ક્ષેત્ર મેળવતાં મ્હોટો તદ્દાવત પડે છે તે હેવો કે દરેક મનુષ્યના વિભાગે એક પ્રમાણ આંગુલ પૂરતી જમીન પણ આવતી નથી તો તેનું સી રીતે સમજવું એના ઉત્તરમાં કદાપી હેવો વીચાર જસે કે

મનુષ્યમાં સ્ત્રી પુરુષના સંયોગે કરી ઉત્કૃષ્ટ નવલાખ સુધી ગર્ભજ મનુષ્યની ઉત્પત્તિ શાસ્ત્રમાં કહી છે તે સૂક્ષ્મ છતાં સદરહુ ૨૮ આંકની ગણતરીમાં તેઓનો સમાવેસ લેવો પણ એ સંબંધી ઘણા સવાલો ઉઠે છે જેથી વિશેષે કરીને સંતોષકારક ખીજ ખુલાસાની આવશ્યકતા છે શાસ્ત્ર લેખસહ.

૧૫૨. (૬) ચઉદ રાજલોકમાં જુદેજુદા સ્થાનવાર ગણીત કરી એકત્ર કરતાં કૂલ ધનરજ્યુ (૨૩૯) થાય છે અને સાત રાજના ધનાકારથી ગણતાં ૩૪૩ ધનરજ્યુ થાય છે તે તદ્વાવતનું નીરાકરણ સી રીતે યાઃ કિયું ખરૂં તે કહો આ આખતમાં ધર્મતત્વભાસ્કરમાં જે જવાપ આપેલો છે તે સિવાય વીશેષે કરીને સંતોષકારક નીરાકરણ ભરેલો જવાપ જોઈએ.

૧૫૩. (૭) આવતી ચોવીસીમાં કૃષ્ણમહારાજ તીર્થંકર થવાની આખતમાં શાસ્ત્રમાં કોઈ ઠેકાણે બારમા તીર્થંકર થવાનું અને કોઈ ઠેકાણે તેરમા તીર્થંકર થવાનું કહ્યું છે તેનું નિરાકરણ સી રીતે વળી અનુક્રમે તીર્થંકર થવાનો અંતર જોતાં બારમા તીર્થંકર થવા માટે ૧૬ સોલ સાગરોપમ અને તેરમા તીર્થંકર થવા માટે છતાલીસ સાગરોપમ એ સુમારનો અંતર જોઈએ. અને જે ત્રીજી નરકથી આવવાનું તેની સ્થિતિ સાતસાગરોપમ. એમ મહોટો ફરક પડે છે તેનું મીલાંન સી રીતે એમાં બારમા અને તેરમા એ બેજી પૂર્વાનુપૂર્વી અનુક્રમે ગણ્યા છે.

૧૫૪. (૮) સ્ત્રીને અમુક અમુક સંધયણ હોય હેવો કોઈ સ્પષ્ટલેખ શાસ્ત્રમાં બતાવો.

૧૫૫. (૯) કલંકી વિસેનો નિસદેહખુલાસો શાસ્ત્રલેખસહીત બતાવો નિર્ણયકારક (આવાસે ધર્મતત્વભાસ્કરમાં જે કહેલું છે તે શીવાય)

૧૫૬. (૧૦) ચોરાશીલાખ જીવાયોનીમાં નિલનિગોદની અને અનીલનિગોદની જીવાયોની કેટકેટલી છે તે કોઈ અંથના લેખસહીત કહો.

૧૫૭. (૧૧) સીધનાજીવ કિયેઅનંતે છે (નવભેદ અનંતાના છે તેમાંહેનો ગમેતેભેદ કહો.) જો પાંચમુ અનંતુ કોઈલેખકવડે કહેસોતો અતીતકાલ કેટલો ગયોછે અને સિદ્ધગતિમાં જવાનો અંતર

કાલ ઉતકૃષ્ટો અને જઘન્ય કૃટલોછે તેનો વિચારકરી અતીતકાળનું અને સિદ્ધનું મીઠાંન સીરીતે થાય તે કહેસો જો. એમ માનોકે આ-
ઠમા અનંતાજેટલો કાળગયોતો સિદ્ધનાજીવ ક્રિયા અનંતામાં ગણવા.

અનેહવેપછી જ્યારે અનાગતકાળમાંથી આઠમાઅનંતાજેટલો ખીજો કાળ પુરોથાય ત્યારે સિધના જીવો ક્રિયાઅનંતે ગણવામાં આવે તેકહે.

૧૫૮ (૧૨) આ ક્ષેત્રમાં વર્તમાનમાં સમયઉરસસંસ્થાન બાદ કરીતે ખીજાં પાંચ સંસ્થાન માહેનાં કેટલાંસંસ્થાન મનુષ્યને હોઈશકે.

૧૫૯ (૧૩) અગુરૂલધુપર્યાય કે જેનુચક બારપ્રકારનું કર્યા કરેછે તેનુ સ્વરૂપ સંતોષકારક સમજવામાં આવે તેમ ચોક્કસરીતે કહે.

૧૬૦ (૧૪) દ્રવ્યપર્યાય દ્રવ્યવ્યંજનપર્યાય. ગુણુપર્યાય ગુણુવ્યંજનપર્યાય. સ્વભાવપર્યાય. વિભાવપર્યાય. એનુસ્વરૂપ આગમસારમાં અને નયચક્રમાં ઉલટપાલટ કહ્યુંછે તેની સમજ શીરીતે તે તેના હેતુ પૂર્વક કહે.

૧૬૧. (૧૫) મનુષ્યનો ભવ દશ વૃષ્ટાંતેકરી દોહીલો ચાને મોક્ષનાકારણરૂપી કેહેવાય છે અને મોક્ષના સાધનનો ઉપાય યોજવાને પ્રસંગે મનુષ્યનાભવમાં ખીજા જીવોને આવવાનો પ્રતીબંધ થાય છે તો તે બાધ નઆવે એવું તેનું નીરાકરણ સંતોષકારક કહે. જવાપ હોવોજોઈયે કે તેઉપરથી એવીશેફરી સવાલ ઉઠવાનું કારણ નહી રહે.

૧૬૨. (૧૬) ભવ્યસ્ત્રીને દશપ્રકારની લખ્ધીનો નિષેધકર્યો છે તેમાં પુર્વધરની લખ્ધી જે શ્રુતજ્ઞાનનોભાગછે તેપણ સ્ત્રીને નહોય એ-
મકહ્યુંછે તોપછી સંપૂર્ણજ્ઞાન (કેવલજ્ઞાન) તેને થઈ શકે હેવી યોગ્યતા ક્યાકારણસર અને સૂંહેતુથી લાગુપડે તે તથા એ બેજીવચનો કેદકેઈ નયનાંછે અને તેમાં સૂં રહસ્ય રહેલોછે તે બતાવો આ સંબંધમાં ધૃતીવેયા હંતિચાલીસા (સ્ત્રીવેદે ૪૦ સિદ્ધથાય) એમ આશાંખરમતનુ વચન કેહેવાંયછે તેના ગુરાર્થનુ સ્પષ્ટીકરણ કરો.

૧૬૩. (૧૭) આ ભરતક્ષેત્રના મનુષ્યોમાં કોઈને વર્તમાનમાં નીચેલબેલી વસ્તુત્રીપ્રાપ્તી થઈશકેકેનહી,

૧. ક્ષાયકસમકિત ૨. જાતીસ્મરણજ્ઞાન ૩. અવધીજ્ઞાન તથા દેવતા પ્રત્યક્ષઆવેકેકેમ તેકહે.

૧૬૪. (૧૮) નિચેકહેલી બાબતોમાં પુર્વાપર વિરોધ નઆવે એવા ખુલાસાપૂર્વક તેનુનિરાકરણ બતાવો આગ્રંથમાંહે પ્રશ્નોત્તરમાં જેજવાપ આપેલોછે તેસિવાય.

(૧.) દેવતાનીઆંખો મિચાચનહી તોપછી તેને નિદ્રાનોઉદય વિપાકે સીરીતેહોય.

(૨.) તીર્થચનીગતિ પાપનાભેદમાંછતાં તીર્થચનુઆયુ પુન્યના-ભેદમાં ગણ્યુંછે તેનુકારણસુ.

૧૬૫. (૧૯) દિવાનુઅજવાણું તે જીવકેઅજીવ કહેવાય એ-વિશે આગ્રંથમાંહે પ્રશ્નોત્તરમાં જેકહ્યુંછે તેસિવાય ખુલાસો નિરાકરણ-રૂપે બતાવો.

૧૬૬. (૨૦) એકંદર નિહવ કટલા અનેતે કોણકોણ ક્યારે ક્યારેયથા તથા તેમાં મુખ્યકોણુ તે ચોકસકહો જે સાતથી વધારે કહેસોતો સૂત્રમાં જથી વધારે કેમ નહીકહ્યા તે બતાવો.

૧૬૭. (૨૧) શાસ્ત્રમાં એકમુદ્ધર્તનાશ્વાસો શ્વાસ ૩૭૭૩ કહ્યાછે અને દાકતરનાઅભિપ્રાયથી તેના ચોથા પાંચમાભાગજેટલા કહેવાયછે તેનુ નીકારણ સીરીતે તે સંતોષકારક કહો (આગ્રંથમાં પ્રશ્નોત્તરમાં એવિસેજે કહેલું છે તેસિવાય.

૧૬૮. (૨૨) નપુશકવેદનો ઉદય નગરદાહસમાન કહ્યો તેનો પ્રત્યક્ષદાખલાથી નીર્ણય બતાવો.

૧૬૯. (૨૩) જેને કર્મનો બંધ નથી લેશ્યાનથી યોગનીપ્રવૃત્તિનથી તેને સંસારીમાં ગણ્યા અને જેને સમક્રિતનથી તેમ સમક્રીતની પ્રાપ્તીનાં કારણમાંહેનુ કોઈપણુ કારણુનથી મોક્ષનીકોઈપણુ સામગ્રીનથી તેને સીધસમાન ગણ્યા એએઉવાક્યો એકજનયમાં સમાય હેવો અને જુદીજુદીનયનાં કહેવાય હેવોમાર્ગ શાસ્ત્રાધારસહ બતાવો.

૧૭૦. (૨૪) ઉપદેશમાળા ધર્મદાસગણી કૃત મૂળ ગાથા ૫૪૦) ઉપાંત વધારાની ચાર ગાથા કોઈ કોઈ છે અને તે પ્રક્ષેપ કોણુ ક્યારે કરી તે તેના ખાસ કારણુ સાથે કહો.

૧૭૧. (૨૫) દેવેંદ્રસૂરી કૃત પાંચ કર્મ ગ્રંથો અને પૂર્વાચાર્ય કૃત છઠો કર્મ ગ્રંથ એ બેઉ વચ્ચે શું શું તફાવતો છે તે તેના કારણુ સાથે કહો.

૧૭૨. સદરહુ પ્રશ્નોના જવાબો વિશે આ નીચે કહેલી શર્તો લાગુ પડે છે.

- (૧) જવાબો લેખી હોવા જોઈએ તથા તે નીચે તારીખ સહીત જવાબ દેનાર મહાશયના હાથદસકતની સહી જોઈએ.
- (૨) પ્રશ્નકાહાડનારના તેમજ જવાપદેનારના બનાવેલાનહોય હોવા જૈનગ્રંથોમાં લખેલાઅક્ષરાનુસાર તે સઘળાપ્રશ્નોના યથાર્થજવાબો પૂરીરીતે જોઈએ અને હોવા અક્ષરવિના કોઈપણજવાબ નહીંજોઈએ.
- (૩) ગણીતાનુયોગ સંબંધે કહેલુ લખીવાક્ય ગણીતથીવિપરીત યા જુદુપડેતો ગણીતનેઅનુસરીને તેનુ મીલાંન કં રીદેલુજોઈએ.
- (૪) આ બાબતમાં બેવાર નિમેલી મુદત વિતી ગએલી છે તો પણ આ ઉપરથી ત્રીજી વારની મુદત તા. ૨૫ મી જુન સન ૧૮૮૯ સુધીની જાણવી.

નારણ હીરાચંદ કાનૂની યાને અંચકર્તા.

અધ્યાય ૬ હો.

સામાન્ય અભ્યાસી યોગ્ય સુગમ પ્રશ્નો.

૧૭૩. ધર્મતત્વ ભાસ્કર યાને જૈનધર્મ સમ્બંધી કાયદાની પેહેલી આવૃત્તીની પેહેલી કલમમાં અને ધર્મતત્વ ભાસ્કર યાને ધર્મ કાનૂન (જે હિન્દુસ્તાની ભાષામાં છે તે) ની ખીજી કલમમાં (ધર્મ) એ શબ્દનો અર્થ એક સરખો નહી કહેતાં જુદે જુદો કેમ કહ્યો છે તેનું યથાયોગ્ય કારણ કહો.

૧૭૪. રાત્રી ભોજન ગ્રંથાંતરે સ્પષ્ટ રીતે છઠા પાપ સ્થાનમાં ગણીને ૧૮) પાપસ્થાન કહેલાં છે એમ ધર્મતત્વ ભાસ્કર નામ ગુજરાતી ભાષાના પુસ્તકમાં જણાવ્યુ છે તે પૂર્વાચાર્યકૃત જે મહાન ગ્રંથના આધારથી લખ્યુ છે તે ગ્રંથનું નામ જૈની ભાઈઓમાં જ્ઞાનની જગાશા લાવવાનાં હેતુથી બતાવ્યુ નથી માટે સદરહુ દાખલા પૂર્વક તે ગ્રંથનુ નામ કહો.

૧૭૫ પચખાંણુ માંહેના (અશંણુ) શમ્બદનો ખાસ શમ્બદાર્થ ચોકશ કહો. શાસ્ત્ર લેખથી.

૧૭૬ કેવળજ્ઞાન વિના સિદ્ધ થવાનું નથી એટલે કેવળજ્ઞાનનો વિષેદ કહેવામાં આવે તો સીદ્ધ થવાનો વિષેદ માંની શકાય તેમ છતાં જંબુસ્વામી પછી જે દશ વસ્તુ વિષેદ ગયાનું, શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે તે માં કેવળજ્ઞાન તથા સિદ્ધ થવાનું એ ખેડ નામ શા માટે જણાવવાં પડ્યાં છે અને તેમા શું ભાવાર્થ રહેલો છે તે કહો.

૧૭૭ નોઈદ્રી દ્રવ્યથી તથા ભાવથી કેને કહીએ તે તેના કા-
રણ સાથે કહો.

૧૭૮ ઉત્તમ વિજયજી કૃત સંજમ શ્રેણીનું સ્તવન વાંચીને તેની યથાર્થ સમજુતી બતાવો.

૧૭૯ પીનલકોડ કલમ ૪૦૫ માં સાપ્રાધ વિશ્વાસઘાતનો જે ગુન્હો બતાવેલો છે તે ગુન્હો જૈનશાસ્ત્રમાં કહેલાં ૧૮ પાપસ્થાન માં-
હેના ક્રિયા ભેદમાં મુખ્યતા એ ગણવામાં આવે તે કહો.

૧૮૦ ઉપાદાન ઉપાદાનકારણુ અને ઉપાદાનકાર્ય એની વ્યા-
ખ્યા કહો.

૧૮૧ દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવ, એ ચાર નિક્ષેપાથી વધારે કી-
યા તે બતાવો.

૧૮૨ ઠગાર્થ અને મીલકતનો સાપ્રાધ ખોટો ઉપયોગ કે જે-
ની વ્યાખ્યા પીનલકોડમાં છે તે ગુન્હાઓ જૈનશાસ્ત્રમાં કહેલાં અઘાર
પાપસ્થાન મધે મુખ્યતાએ ક્રિયા પાપસ્થાનમાં ગણાય.

૧૮૩ મહાવિદેહક્ષેત્રના મનુષ્યનું આયુ, બાંધ્યા પછી ક્ષાયીક
સમકિત પામે તો તે કેટલા બવે મોક્ષ જાય.

૧૮૪ સમકિત દ્રષ્ટી દેવતા વર્તમાનમાં ભરતક્ષેત્રના મનુષ્ય-
પણુ જન્મે કે કેમ.

૧૮૫ સમકિતી જીવ તથા પ્રાણીનો જ્ઞાતઘાત કરતાં સમયે
આયુ બાંધે તો તે કેટલું બાંધે.

૧૮૬ કશ્ન લેશ્યામાં સમકિતી માંણસ દેવતાનું આયુ બાંધે
કે કેમ અને જે બાંધે તો કેઈ નિકાયનું.

૧૮૭ તીર્થંકર નામ કર્મની સત્તા મિથ્યાત્વ ગુણકાંણુ છતાં

શાસ્ત્રવાદને કેમ નહીં તેનું કારણ દેખાડો.

૧૮૮ ઉપશમ સમકિતી માણસ શાસ્ત્રવાદન વિના પ્રભાર્યા મિ-
થ્યાત્વ ગુણુકાંણુ જઈ શકે કે કેમ અને તે કેવે પ્રસંગે.

૧૮૯ નિત્ય અનિત્યાદિ આઠ બેદ છે તેના નિશ્ચે વ્યવહારથી
૧૬ સોલ બેદનું સ્વરૂપ કહો.

૧૯૦ બારમા ગુણુકાંણુ નિદ્રા તથા પ્રત્યક્ષાનો ઉદય કર્મગ્રંથે
ગણ્યો છે તેનું શીરીતે સમજવું.

૧૯૧ સીધ મહારાજ સયોગી કેહેવાય દેવું કાઈ નય વાક્ય
લખેલુ હોય તો બતાવો કારણસહ.

૧૯૨ મનુષ્ય વધારે કે દેશવીરતીવાળા જીવો વધારે તે તેના
કારણ સાથે કહો.

૧૯૩ શાતાવેદની અવિધીનપણે કટલા કાળ સુધી બાંધે જાય
તે ઉત્કૃષ્ટપણે કહો.

૧૯૪ હંચ ગોત્રનો ધ્રુવોદય ક્રિયા ગુણુસ્થાનથી તે તેના કારણ
સાથે કહો.

૧૯૫ ક્રોધ માન માયા લોભ એ રાગમાં કે ધ્વેશમાં ગણાય
તે નય પૂર્વક કહો.

૧૯૬ છ લેશ્યા છઠા ગુણુસ્થાન સુધી અને બીજી રીતે ચોથા
ગુણુસ્થાન સુધી કહી છે તેનું કારણ કહો.

૧૯૭ તીર્થંકરની રૂપ વાણી જે છે તે ૩૪ અતીશય મધે કયા
અતિશયમાં સમાય.

૧૯૮ મીસ્ર ગુણુકાણુ અને અનાભિગ્રહ મિથ્યાત્વ એ બેનો
તદ્વાવત કહો.

૧૯૯ શાસ્ત્રવાદન ગુણુકાંણુ એકેદ્રી માર્ગણુએ આયુ બાંધ છે કે નહીં
તે તેના કારણ સાથે કહો.

૨૦૦ પુદ્ગલાનંદી અને બવાબીનંદી એ બેમાં શું તદ્વાવત
છે તે તેનાં ગુણુકાંણુ સહ કહો.

૨૦૧ અપૂર્વ કરણમાં કટલાં ગુણુકાંણુ હોઈ શકે.

૨૦૨ અપૂર્વ કરણ અને અપૂર્વ કરણ ગુણુકાંણુ એ બેમાં
શું તદ્વાવત છે.

૨૦૩ ચઉદમા ગુણુસ્થાનનો જઘન્ય કાળ કટલો.

૨૦૪ કારક સમકિત ક્રિયા ગુણુકાંણુ તે તેનાં કારણ સાથે કહો.

૨૦૫ મિથ્યાત્વ ગુણુઠાંણે સમકિત શબ્દ કઈકઈ આપતમાં શું હેતુથી લાગુ પડે છે.

૨૦૬ મિથ્યાત્વ શાસ્ત્રવાદન એ બેમા સંકલેષ્ટ પરીણામી કાણુ.

૨૦૭ મીસ્ત્ર ગુણુઠાણુવાળાને શંસાર પરિભ્રમણુ કાળ કેટલો અને તે શુકલપક્ષી કે કશ્નપક્ષીમાં ગણાય.

૨૦૮ જૈનમાર્ગાનુસારી શુકલ કે કશ્નપક્ષીમાં ગણાય અને તેને શંસાર પરિભ્રમણુ કાળ કેટલો.

૨૦૯ મિથ્યાત્વથી પરમાત્મા મીસ્ત્ર ગુણુઠાંણે જઈ શકે કે કેમ અને તે સાદી કે અનાદી મિથ્યાત્વી.

૨૧૦ વેદની વિના ૭ કર્મની પાપ પ્રકૃતી ભોગવવામાં અને અશાતા વેદની ભોગવવામાં શું તદ્વાવત.

૨૧૧ વિદ્યાની કમાઈ અને જ્ઞાનની કમાઈ એકજ ગણાય કે કેમ. કાંઈ બીજતા કહેશેતો તેનો તદ્વાવત બતાવો તથા વિદ્યા એ જ્ઞાનમાં સમાયક કે કેમ તે કહો.

૨૧૨ અદ્વાર પાપસ્થાન મધે મૃખા અને માયામૃખા એ બે-ઉ વચ્ચેના તદ્વાવત સાથે તે બેઉને લાગુ પડતા પીનલકોડના ગુન્હા બતાવો.

૨૧૩ અર્પિત તથા અર્પિતનય સાતનય મધ્યે કઈ કઈ નયમાં સમાય તે તેના તદ્વાવત પૂર્વક કહો.

૨૧૪ આરોપ નૈગમ અને ઉપચરીત અવહાર નયમાં શું તદ્વાવત છે.

૨૧૫ પીનલકોડમાં કહેલા વિશ્વાસઘાતમાં અને અદ્વાર પાપસ્થાન મધેના અદ્વિતદાનમાં શું તદ્વાવત છે તેમજ ઠગાઈ અને અદ્વિતદાનનું પણ કહો.

૨૧૬ જેને સમભીરૂ નય સીધ કહે તેને સંસારીમાં ગણનારી નય બતાવો.

૨૧૭ નૈગમ અને સમભીરૂ એ બેઉનો અભીપ્રાય મળતો આવે હોવો કોઈ એક દાખલો બતાવો.

૨૧૮ કર્મ પ્રકૃતી ૧૫૮ માં વિસયોજના કાની થઈ શકે.

૨૧૯ નય અને સમભંગીમાં શું તદ્વાવત છે તે કહો તે તથા નયની સમભંગી ન થઈ શકે તો તેનું કારણુ કહો.

૨૨૦ વર્ણાદિ ૨૦ માં શુભ અશુભ કાણુ કાણુ અને તે શું અપેક્ષાથી કહેવાય.

૨૨૧ તીર્થચતુર્થ આયુ અને તીર્થચતુર્થ ગતીમાં શું તદ્વાવત છે.

૨૨૨ નીચલાં ગુણકાંણું કરતાં ઉપરલે ગુણકાંણું ઓછી પ્રકૃતીનો બંધ એ એક સામાન્ય નીચમ સંબંધે લાગુ પડે હોવો કોઈ એક યા અનેક અપવાદ બતાવો.

૨૨૩ સમક્ષિતની ૧૦ રૂચી અને રોચક સમક્ષિત એ બિન્ન કે અબિન્ન કહેવાય.

૨૨૪ તેરમે-ચઉદમે ગુણકાંણું ઉદયાપેક્ષાએ કેટલાં તત્વ પામીએ.

૨૨૫ છીંક ઉધરસ તોપ બંદુક એવા શબ્દો શ્રુત જ્ઞાન મધે કયા ભેદમાં ગણાય.

૨૨૬ વાટે વેહેતા યાને ખીજા ભવમાં જતા જીવને દશ પ્રાણુ માંહેલા કેટલા પ્રાણુ હોય તથા દર્શણુ કેટલાં શું હેતુથી કહેવાય.

૨૨૭ ઈંદ્રી ઉદ્દેશ પડીમા એ શબ્દોનો અર્થ હુંકામાં કહો.

૨૨૮ નવ તત્વ મધે તથા ચઉદ ગુણકાંણું મધે વર્તમાનમાં આ ભરતક્ષેત્રમાં અને મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં કેટકેટલાં હોય—

૨૨૯ જોણે તીર્થંકર નામકર્મ ઊપાન્યુ હોય તેને તેજ ભવે વિપાકે ઉદયમાં આવી શકે કે કેમ.

૨૩૦ દિક્ષા અને મોક્ષ સંબંધી લાયક ગેરલાયક પણા વીશે કૃત્રીમ અકૃત્રીમ નપુષકનું સ્પષ્ટિકરણ બતાવો.

૨૩૧ અઢાર પ્રકારના પુરુષ તથા વીર પ્રકારની સ્ત્રી દિક્ષાને અયોગ્ય એ નીચમ સંબંધે વર્તમાનમાં રાજ્ય કાયદાથી વીચારમાં લેવા યોગ્ય શું શું બાબતો છે તે કહો.

૨૩૨ સાધુ વેષ ધારણ કિંધા બાદ શું ખામી આવે તો તેથી આચાર્ય પદ દેતાં બાધ આવે તે કહો.

૨૩૩ બાવસાની શબ્દ સમબીરહ તથા એવંજૂત નયથી કોને કહીયે.

૨૩૪ સીધનું દ્રવ્ય અનંતર તથા પરંપરા કોને કહીયે.

૨૩૫ નવતત્વ મધે ક્રિયા ક્રિયા ગુણકાંણું કેટકેટલાં તત્વ હોઈ શકે તથા તે દરેક ગુણકાંણું નવ તત્વ માંહેના પેટાભેદ કેટકેટલા હોઈ શકે.

૨૩૬ ગર્ભજ મનુષ્ય ગર્ભમાં ઉત્પન્ન થયા બાદ તેને વૈક્રીય

લક્ષ્મીનો જિજ્ઞ કમતીમાં કમતી ફેટલી મુદતમાં થઈ શકે.

૨૩૭ ગુણુ અને પર્યાય એ બેઉ વચ્ચે શું તફાવત છે તે તેનાં લક્ષણુ પૂર્વક કહો.

૨૩૮ શબ્દ નય અર્થ આહી છતાં તેમાં નામાદિ ચાર નિક્ષેપા આગમસાર ગ્રંથે કેમ કહ્યા છે.

૨૩૯ જનપ્રતીમામાં નિમીત્ત કારણુપણું સમ નયથી કેવી રી-
તે તેમજ અરીહંતપણુ વીશે પણુ કહો.

૨૪૦ કેવળીને ગાયક ભાવમાં અને ઉપદેશમાં નયની જરૂર
૨ છે કે નહી.

૨૪૧ મનપર્યવગ્ઞાનથી મનના પર્યાય જાણી શકાય તેમ અ-
વધીગ્ઞાનથી પણુ જાણી શકાય કે કેમ અને તે કેવા ધોરણથી.

૨૪૨ મનપર્યવગ્ઞાન કરતાં અવધીગ્ઞાનનું ક્ષેત્ર મર્યાદ વધારે છ-
તાં મનપર્યવગ્નો દરજ્જે વધારે કેમ તે કહો.

૨૪૩ ચઉદ ઉપગરણુ અને દેવતાની સ્તુતિ તે જીતસર્ગ કે
આપવાદમાં ગણાય.

૨૪૪ મહીનાથજી ૧૯ મા તીર્થંકર સ્ત્રીક્ષીંગે ગણુતાં છતાં તે-
મની પ્રતીમા પુરુષાકાર પૂજાય છે તેનું કારણુ કહો.

૨૪૫ સાત કુવ્યસનનું દ્રવ્ય તથા ભાવથી સ્વરૂપ સાથે તેનો
તફાવત કહો.

૨૪૬ એક લોગશનો કાઉસગ ૨૫ તથા ૨૮ શ્વાસોશ્વાસનો
કહેવાય છે તે જે એક મુહુરતના શ્વાસોશ્વાસ ૩૭૭૩ થાય છે તે મધે-
ના કે જ્ઞીજ તે કહો.

૨૪૭ મુશલમાન, ક્રીસ્તી. યાહુદી અને પારસી એઓ ખટદ-
શીન મધે કયા કયા દર્શનમાં ગણાય.

૨૪૮ જીજ્ઞનું જે વૃક્ષ થાય છે તેને માટે અર્થ શાસ્ત્રમાં એ-
મ બતાવે છે કે પૃથ્વી જીજ્ઞરૂપ થઈ વૃધી પામે છે તો પુછવાનું કે
જૈનશાસ્ત્રાભીપ્રાયથી વૃધીનો નીયમ શી રીતે છે તે કહો.

૨૪૯ જાતીસ્મરણુગ્ઞાનને મતીગ્ઞાનમાં કેમ ગણું છે.

૨૫૦ દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ ભાવથી પુદ્ગલ પરાવર્તન કહેવામાં આ-
વે છે તે શિવાય ભવ પુદ્ગલ પરાવર્તન કોને કહીયે તેની વ્યાખ્યા કહો.

૨૫૧ સંયોગી કેવળીને તથા એકંદ્રીથી તે ચઉરેંદ્રી સુધીના
પ્રાણીઓને કિયુ ધ્યાન હોય.

૨૫૨ ચરણુ સીતરી તથા ઠરણુ સીતરી એ બેઉ વચ્ચે શું તદ્દાવત છે.

૨૫૩ ઉછેદ આંગુલ કરતાં પ્રમાણુ આંગુલ ચારસેં ગુણો— હનરગુણો—અઢીગુણો કેહે છે તેનું શી રીતે.

૨૫૪ આધાકર્મી આહારસાધુને દેવાથી દેનારને કેમ દોષીત કહ્યો.

૨૫૫ સામામકમાં નીતિનાં પુસ્તકોનો અભ્યાસ કરવો એ નીરદોષીત કે દોષીત ગણાય,

૨૫૬ ઉદારીકાદી પાંચ શરીરનાં નામ શું હેતુથી પડ્યાં છે.

૨૫૭ ભાપાનાં પુદ્ગલ ચઉદ્ધરસી છતાં બોલવાથી વાઉકાય આઠ દ્વરશી શી રીતે હણાય.

૨૫૮ દીવસનો નહી પણ ફક્ત રાતનો પોશહ જેણે લીધો હોય તે દેવશી પ્રતિક્રમણમાં અદાર વાપર્યાન નહી આલોવતાં અષ્ટ પ્રવચન માતા કેહે છે અને દેશાવગાશીક જેણે આપો દીવસ સંવરમાં કાઢ્યો હોય તે અદાર વાપર્યાન આજોવે એ રઢી કયા શાસ્ત્રાધારથી યાઃ બીજરીતે ઉચીત છે કે કેમ તે કહો.

૨૫૯ અભક્તાર્થ કોને કહીયે તેનું સ્પષ્ટીકરણ કરો.

૨૬૦ ક્ષયોપશમ સમકીત અને ક્ષયોપશમ ચારીત્ર એ બે વચ્ચે ગુણુસ્થાનની હદ વીશે શું ફરક છે.

૨૬૧ બંધ કરતાં સત્તામાં તથા ઉદયમાં પ્રકૃતીવધારેશામાટે કહી.

૨૬૨ કરેમીભંતે પાઠમાં વચન તથા કાયાની અનુમોદના મો-કશી સામાટે રાખી તેમજ મનનો ભાંગો મુશકેલીનો છતાં તેની છૂટ નહી આપી તેનું કારણ કહો.

૨૬૩ ક્ષયોપશમભાવ અને ઉપશમભાવ એ બેમાં ઉંચી પં-કતીએ કોણુ

૨૬૪ સ્વયંભુરમણુ સમુદ્ર અર્ધરાજ ઉપ્રાંત કહ્યો તે અર્ધરાજ ઉપ્રાંત કેટલો છે.

૨૬૫ નધન્ય મધ્યમ અને ઉત્કૃષ્ટ તથા દ્રવ્યભાવ શ્રાવક કોને કહીયે.

૨૬૬ છઠા દીશી પરીમાણુ વ્રતની સાથે દશમા દેશાવગાશિક વ્રતનો તદ્દાવત કહો.

૨૬૭ છઠું દિશી પરીમાણુ વ્રત શ્રાવકને છતાં સાધુને નહી હોવાનું કારણ કહો.

૨૬૮ અગ્નીચારમાં ગુણુદાણે કપાયનો ઉપશમ છતાં ત્યાંથી પડવાનો સખ્ય શો છે.

૨૬૯ કેટલે ગુણુદાણે જીવનુ મરણુ કહી શકાય અને પરભવમાં તથા પરગતીમાં જતાં ગુણુદાણાં કેટલાં.

૨૭૦ ક્રિયા ક્રિયા સમક્રીતને લિધે ચોથુ સમક્રીત ગુણુદાણું કેહેવાય તથા નકેહેવાય તેમજ મીથ્યાત્વ ગુણુદાણુ ક્રિયા ક્રિયા મીથ્યાત્વ આસરી કેહેવાય તે તથા ન કેહેવાય તે કહો.

૨૭૧ વ્યક્ત અવ્યક્ત મીથ્યાત્વ સાથે અભીગ્રહીક. અનાભીગ્રહીક મીથ્યાત્વનુ મીલાન શી રીતે અને તેમાં ક્રીયા ભેદવાલાં જીવોને મીથ્યાત્વ ગુણુદાણું લાગુ પડે એને માટે મતાંતર કહો.

૨૭૨ ૧૧ મા ગુણુસ્થાન કરતાં આઠમા ગુણુસ્થાનમાં નીર્જરાની વૃધીકારક હેતુ શું છે તે બતાવો.

૨૭૩ બાષાસુમતીમાં સંભાજથી બોલવાના શું પ્રકારો છે તે તથા ૧૬ સોલ વચનનુ સ્વરૂપ કહો.

૨૭૪ દ્રવ્ય ભાવ લેશ્યાનુ સ્વરૂપ શું છે તે તથા દેવતા અને નારકીને જે જે લેશ્યા કેહેવાય છે તે દ્રવ્યથી કે બાવથી.

૨૭૫ અભવ્ય ને પૂર્વ લખ્ધીનો નિષેધ કરવા છતાં તે પૂર્વ વિદ્યા ભણે કે કેમ અને તેનો શું હેતુ છે તે તથા તે વીશે સ્ત્રી સખ્યધી કેમ તે કહો.

૨૭૬ અતીક્રમ-વ્યતીક્રમ-અતીચાર-અનાચારમાં ગુણુદાણાં કેટ કેટલાં.

૨૭૭ લેશ્યા-અધ્યવસાય સંજમનાં સ્થાનક અને ગુણુદાણાં એઓનુ મીલાન કરી તેનો તદ્વાવત બતાવો.

૨૭૮ અનંતાના નવ ભેદ છે તેમાં નવમું અનંતુ ક્યારે થાય.

૨૭૯ અવધીગ્નાનના ભેદ કયે કયે પ્રસંગે અનંતા અસંખ્યાતા અને શંખ્યાતા કેહેવાય.

૨૮૦ લખ્ધી પર્યાપ્તી અને કરણુ પર્યાપ્તી તથા તે બંને રીત ની અપર્યાપ્તી કોને કહીયે.

૨૮૧ બાહુબલને સંજવલનો માન છ માસ સુધી કેમ રહ્યો
(સંજવલની સ્થિતિ ૧૫ દાહાડાની છતાં.)

૨૮૨ દેવતાની ગતિ, ચંડા, ચવલા, વેગા, એ શું હેતુથી કહેવાય.

૨૮૩ તપ સખધી બાઝ—અભ્યંતર નામનો હેતુ શું છે.

૨૮૪ દિગંબરી મતાવલખીઓને પુછવાનું કે સાધુ, સાધવી, શ્રાવક, શ્રાવીકાએ, ચતુરવિધસંધ શાસ્ત્રમાં કહે છે અને સાધુનું ગુણુ-સ્થાન છઠ્ઠી ચઉદમા સુધી છતાં સાધવીની હદ પાંચમાં ગુણુસ્થાન ઉપ્રાંત ગણવાની ના કહો છો તેનું કારણ શું—સાધવી પણ સર્વ વીરતી અંગીકાર કરે છે તેમ વરતે તો પછી વ્રતના નીચમ પ્રમાણે સર્વ વીર્તી ગુણુસ્થાન તેને શા માટે ન હોય તે કહો.

૨૮૫ આહાર સંઘા વિના આહાર કરે કે કેમ.

૨૮૬ આહાર સંઘા ક્રિયા ગુણુસ્થાન સુધી છે.

૨૮૭ શ્રાવક પોતાને ઘેર સામાયિક યા. પોસણુ ધારણુ કરી બેઠેલ છે તેવામાં મુની મહારાજ—આહાર અર્થે પધારે અને તે શ્રાવ-કના ઘરમાં આહાર પાણીની જોગવાઈ હોયતો તે મુનીને આપે કે કેમ.

૨૮૮ વાંહાણુમાં પડીકમણુ પોસહ સામાયીક થઈ શકે કે કેમ.

૨૮૯ સમકીતનુ બીજ કોને કહીયે.

૨૯૦ જ્ઞાન અને દર્શન (સમકીત) એ બેમાં પ્રથમ ઉત્પ-ત્તીમાં કોણુ.

૨૯૧ જીવ અરૂપી છતાં નવ તત્વ માંહે જીવના બેદો રૂપી-માં કેમ ગણ્યા.

૨૯૨ સુચકડાંગ સુત્રમાં નરકને વિશે માંસાદિ કેમ કહ્યું છે.

૨૯૩ દુધપાક વિકતીકારક છતાં તેને દુધનાં નિવીયાતામાં કે-મ ગણ્યુ છે.

૨૯૪ આ પંચમ આરામાં જૈનની અધીકતા થઈ શકે કે કેમ.

૨૯૫ તીર્થેકર કરતાં મ્હોટો અતીશય ગૌતમ સ્વામીમાં ગ-ણાય હેવી કોઈ બાબત બતાવો.

૨૯૬ નિક્ષેપા એ સૂ છે તે નયપૂર્વક કહો.

૨૯૭ સૂત્રનાં ૭ અંગ ક્રિયાં કહેવાય.

૨૯૮ સૂર્ય ચંદ્ર જૈનશાસ્ત્રાભિપ્રાયે અસંખ્ય છતાં માત્ર બે ઈદ્રિ ગણ્યા તે કેઈ નયનું વચન છે.

૨૯૯ સમભંગી સાથે શબ્દનયનો સંબંધ કહો.

૩૦૦ શાસ્ત્રમાં એક ઠેકાણે નામાદિ નિક્ષેપા રૂઢિસૂત્રનયમાં ગણુતાં ખીજે ઠેકાણે શબ્દ નયમાં કહ્યા તેનું સીરીતે સમજવું.

૩૦૧ ધર્મતત્વભાસ્કર નામે આ પુસ્તકની કલમ ૪૪ માં લોકવિરહ શબ્દાર્થમાં જે ખુલાસો જણાવ્યો છે તેને લાગુ પડતું કોઈ એક ઉદાહરણ બતાવો.

૩૦૨ પુણ્ય અને જૈનધર્મનું ખાસ સ્વરૂપ એ બેઉ વચ્ચે શું તફાવત છે.

૩૦૩ સાતા પમાડવી અને અસાતા નપમાડવી એ બેમાં શું અંતર છે તે કહો.

૩૦૪ અગ્ની આરંભિક સમયમાં બે ઉપદેશક પૈકી એકે કહ્યું લાકડાં જોઈને નાંખજો અને ખીજાએ કહ્યું કે જોયાવિના નનાખો એ બેમાં કંઈ અંતર છે કે કેમ.

૩૦૫ વર્તમાનમાં ચાલતું હુંડાઅવસરપીણી નામ કેહેવાનું કારણ બતાવો.

૩૦૬ ઉછેદઆંગુલ એ ક્રિયા વખતનો અને કોનો આંગુલ કેહેવાય.

૩૦૭ આત્માઆંગુલ અને ઉછેદઆંગુલ એબે તેમજ આત્માઆંગુલ અને પ્રમાણ આંગુલ એબે ક્યારે ક્યારે એકજ કહેવાય.

૩૦૮ સમયસાર ગ્રંથનું રહસ્ય બતાવો.

૩૦૯ ગૌતમસ્વામી સંબંધી ગુણોપમા તુલ્ય નામાક્ષરાર્થ વિશેષણ પૂર્વક કુંકામાં કહો.

૩૧૦ વંદનાત્મક સ્તવનાત્મક વસ્તુનિર્દેશાત્મક એ ત્રણ પ્રકારના નમસ્કારનું સ્વરૂપ કહો.

૩૧૧ મતીજ્ઞાનના બેદોમાં મનનો પ્રથમ અવગ્રહ સી રીતે થાય તે ઉદાહરણથી બતાવો.

૩૧૨ છીંક જિદરસ તોપનાઅવાજનો શબ્દ ક્યારે મતીજ્ઞાનમાં અને ક્યારે શ્રુતજ્ઞાનમાં બજે તે તેના બેદ સાથે કહો.

૩૧૩ તોઈંદ્રી અને બુદ્ધિ એબેમાં શું તફાવત છે.

૩૧૪ બુદ્ધિ અને જ્ઞાન એબેમાં શું તફાવત છે.

૩૧૫ મનપર્યવજ્ઞાન વાલાને જિતકૃષ્ણ શંસારપરીબ્રમણ કાળ

કેટલો તે તેના બન્ને બેદથી જુદેજુદુ બતાવો તેમજ અવધીજ્ઞાન વાલાને માટે પણ કહો.

૩૧૬ પરમાવધીજ્ઞાનવાળા અને મનપર્યવજ્ઞાનવાલાને ઊત્કૃષ્ટશંસાર પરીબ્રમણ કાળમાં તેમજ વિપુલમતી મનપર્યવજ્ઞાનવાલા તથા અવધીજ્ઞાનવાલાને શંસાર પરીબ્રમણકાળમાં શુચંતરછે તેજધન્ય તથા ઊત્કૃષ્ટપણથી કહો.

૩૧૭ જનકલ્પની તુલના આ પંચમઆરામાં ચર્ચશકે કે કેમ.

૩૧૮ પરમાણુ કોને કહીયે તે નિશ્ચે તથા વ્યવહારથી સ્વરૂપ સાથે એ બેજ વચ્ચે શું તફાવતછે તે કહો.

૩૧૯ ખટદર્શણની બાબતમાં અંગી કોણુ અને અંગ કોણુ.

૩૨૦ ઉપોતધાત એટલે શું તથા પુરુષાર્થ અને આત્મિકઅનુભવ કોને કહીયે.

૩૨૧ પાંચમા ગુણસ્થાનના અંતીમસ્થાન વાલા દેશવીરતી કરતાં છઠા ગુણસ્થાનના પેહેલા સંયમસ્થાનમાં સંજમના પર્યાય અનંતગુણ કેમ કહ્યા તેનું કારણ કહો.

૩૨૨ સાધુને વંદનકરવાની નિયમા અને ભજના ક્રિયાક્રિયા ગુણુઆસરી જાણવી તે સંયમ સ્થાનપર દ્રષ્ટી દેઈ કહો.

૩૨૩ સકામનિર્જરામાં ગુણુકાંણાં કેટલાં હોઈશકે.

૩૨૪ પોતે પોતાનીમેજે પોતાના જીવનો ધાતકરે એવું કામ ક્રિયા ગુણુસ્થાનસુધી ચર્ચશકે તે શાસ્ત્રાધાર પૂર્વક કહો.

૩૨૫ લખ્ધીરટપૈકી વર્તમાનમાં કેટલી અને કઈકઈ લખ્ધીનો સદ્ભાવછે.

૩૨૬ જીવમરેછેકેનહી જોમરેછેતો કર્ઠનયના અભીપ્રાયથી તેમજ તેનો નકાર કર્ઠનયના અભિપ્રાયથી તે કહો.

૩૨૭ અણાહારી કરતાં આહારી જીવ અસખ્યાત ગુણુ કેમ કહ્યા તેનું કારણ કહો.

૩૨૮ સુક્તિમાર્ગ સુજવાનુ અને નસુજવાનુ સુખ્ય કારણુ કહો.

૩૨૯ ધર્મનુબીજ કોને કહીયે.

૩૩૦ મનતીગતી થોભાતીનથી તેનું તથા તે ગતી થોભાવાનુ સુખ્યકારણુ કયુછે.

૩૩૧ અલોકમાં અધાર કે અજવાલુ યા: તે બેઉથી વ્યતી-
રિક્ત બેદ કારણસહ કહો.

૩૩૨ અનેકાંત અનેકાંતપણે કે અનેકાંત એકાંતપણે.

૩૩૩ દીવાનાપણુના લીધે વ્રતભંગ થએલ સાધુ આવકતુ
ગુણકાંઈ કયુ.

૩૩૪ સમભીરુનયથી કેવલી કેહેવામાં ગુણકાંણું કેટલાં લાભે.

૩૩૫ જેને હેય ઉપાદેય નથી તેને આશ્રવ હોય કે નહી અ-
ને કેવલીને આશ્રવ ગણાય કે નહી તે તેના કારણસાથે કહો તથા કે-
વલીને હેય ઉપાદેય છે કે નહી.

૩૩૬ જુઠું બોલવાથી થતાદોષોમાં મુખ્યતાએ કયો દોષ લાગુ
પડે છે.

૩૩૭ મહાવીરસ્વામી મહારાજનો જન્મ કેઈ સાલમાં થયો અ-
ને તેવામાં કોનો સંવત ચાલતો હતો.

૩૩૮ મન અને બુદ્ધિ સંબંધે જૈનશાસ્ત્ર અને વેદાંતિકમત ત-
થા ડાકતરનો અભીપ્રાય શું છે.

૩૩૯ બુદ્ધિબ્રંશ યાને ઉન્માદ વિકારમાં ગુણકાંણું કેટલાં.

૩૪૦ ધ્યાનના ૧૬ પાયા સાથે લાગુપડતા ખીન્નભેદો ક્રિયા ક્રિયાછે.

૩૪૧ ધર્મ સંબંધી ઘણા મતો છે તેમના સત્ય અસત્યનું તા-
ત્પર્ય સંક્ષેપમાં કહો.

૩૪૨ કર્મનયથી ખંધને પરમાણું કેહેવાય તેમજ કર્મનયથી કર્મ-
જાતના પરમાણુને ખંધ કેહેવાય.

૩૪૩ જૈનશાસ્ત્ર તથા વેદને લગતાં શાસ્ત્રમતથી પરમાણુના
સ્વરૂપમાં શું ફેરફાર છે.

૩૪૪ દ્રવ્યમનુષ્ય અને ભાવમનુષ્ય કોને કહીયે તે નયાભિ-
પ્રાયથી કહો.

૩૪૫ મુક્તિ અને મુક્તિસ્થાન એબે ભિન્નકે અભિન્ન.

૩૪૬ વ્યવહારથી અને નિશ્ચેથી જ્ઞાની કોનેકહીયે તે તેના ત-
દ્વાવતસાથે કહો.

૩૪૭ એકસરખી ક્રિયાકરનાર બે માણસોમાં સમ્યક્ અને
મિથ્યાદ્રષ્ટીની ખાખતમાં શું તદ્વાવત હોઈશકે તે બિદાહરણ પૂર્વક કહો.

૩૪૮ મોક્ષકાર્ય પ્રસંગે ચળદ ગુણુસ્થાન સુધી કેટલીનય લાગું પડે તે દ્રવ્ય ભાવ મોક્ષ સંબંધી કહો.

૩૪૯ રાજ્યઉપર ધરઉપર અને ધરઉપર ઊતસર્ગ અપવાદ-માર્ગે સાતનયનુ સ્વરૂપ બતાવો.

૩૫૦ નીચે કહેલા આઠ બેદમાં દરેકને ગુણુઠાંણું તથા એક-બીજા સાથે સું તદ્વાવત છે તે તારતમ્યતાથી કહો.

- (૧) જાણે આદરે તથા પાળે (૨) જાણે આદરે પણ પાળેનહી.
 (૩) જાણે પણ આદરેનહી તેમજ (૪) જાણે નઆદરે પણ પાળેખરો.
 પાળેનહી.
 (૫) નજાણે નઆદરે નપાળે. (૬) નજાણે નઆદરે પણ પાળેખરો.
 (૭) નજાણે આદરે અને પાળે. (૮) નજાણે આદરે અને નપાળે.

અધ્યાય ૭ મો.

જૈનનીતિની શ્રેષ્ઠતા.

૩૫૧ શિક્ષાસંબંધી ખ્રિષ્ટીશ કાયદામાં જે નીતિ બાંધેલી છે તે માત્ર સ્થુલબ્રાહ્મણો જોળાહરમાં અપરાધભરેલ કહેવાય છે તેની રોકાવટ-થવાની અસરકારક છે પરંતું ગર્ભીત તથા સૂક્ષ્મઅનીતિ અને બીજી-રીતની કેટલીક જુજ હાંનીઓ ઈલાદિ અપરાધો ટાલવાની અસર કારકનથી એટલે ખ્રિષ્ટીશકાયદાને અનુસરીને વર્તનાર માણસોને સ્થુલ યા-ને બાજ સદગુણની પ્રાપ્તિ થાય છે અને તે વડે નીતિનો મ્હોટોભાગ દા-ખલ થાય એ ખરૂં છે પરંતુ તે કાંઈ સર્વોશ ગુણુદાયક કહેવાય નહી.

૩૫૨ તેમજ દેશીરાજ્યસ્થાનની હદમાં ખ્રિષ્ટીશકાયદાને અનુસ-રીને વર્તતાંછતાં કોઈકોઈ પ્રકારથી તે દેશીરાજ્યના કાયદાના નીયમ-વડે ગુ-હો ગણવામાં આવે છે તેથી ખ્રિષ્ટીશ કાયદો સધળેડોકાણે સર્વોશ રક્ષણુકારક થઈપડે એમ ન કહેવાય.

૩૫૩ તોપણ આ વાત ધ્યાનમાં રહેવી જોઈએ કે દેશી રા-જ્યસ્થાનના કાયદા અને તેમની કામ ચલાવવાની પદ્ધતિ કરતાં ખ્રિ-ષ્ટીશ રાજ્યના કાયદા તથા પદ્ધતિ વીગેરે ધણે દરજ્જે દુરસ્ત છે.

૩૫૪. હવે એ બધા કરતાં જૈનની નીતિ હેવી સરસ તથા ચોકસ ગુણુકારી છે કે તે પ્રમાણે વર્તનાર કોઈ પણ માણસ કોઈ

પણ રાજ્યના કોઈ પણ કાયદાનો અપરાધી થઈ પડે નહીં અને વળી મન વચન કાયની શુદ્ધિ એટલી બધી નીમલપણે થાય કે તેના ઉપર કોઈ પણ માણસ પ્રતીકુલ ન થાય.

૩૫૫. જૈનશાસ્ત્રમાં (રાજ્ય વિરુદ્ધનું ઊંડયું) હેવો પણ એક નીયમ કહ્યો છે તેનો અર્થ હેવો છે કે જે કામ યા: કસૂર કોઈ પણ રાજ્યના કોઈ પણ નીયમથી પ્રતીકુલ હોય તે કામ યા: કસૂર સર્વેના પ્રકારે તજવી. જુવો એ નીયમ પ્રમાણે વર્તવાથી કોઈ પણ વખતે રાજ્યદંડ યાને સીક્ષા ભોગવવી પડે નહીં હવે બીજાં નીયમ લોકવી-અધનું ઊંડયું એમ કહ્યું છે તે પ્રમાણે વર્તવાથી લોકો પ્રતીકુલ ન થાય એ જૈનની સ્થૂલ નીતિ સંક્ષેપમાં બાળવી.

૩૫૬. જૈનની સૂક્ષ્મનીતિ જુવો તો જૈનશાસ્ત્રમાં સ્વદયા શબ્દ એટલો બધો બોહોળો અર્થમાં છે કે તેના વીશેષાર્થ કરતાં કરતાં મ્હોટા મ્હોટા અર્થો બની જાય તો પણ તે અર્થ સઘળી રીતે પૂરો ન થાય એવું બારીકબાણું છે.

અધ્યાય ૮ મો.

પાપસ્થાન વિશે.

૩૫૭. પાપનાં સ્થાનક યાને પાપની ઉત્પત્તિનાં દ્વાર પાંચ આ નીચે બતાવ્યાં છે તેને નેટલે દરજ્જે જે પ્રાણી તજે તેને તેટલે દરજ્જે ધર્મધારક કહીયે તે ધર્મ મોક્ષહેતુ બણીયાય છે પણ તે ક્યારેક બ્યારે તેને આત્મા અનાત્માની પિછાણ થતાં તેવડે સમભાવ ઉત્પન્ન થાય ત્યારે.

૧. પ્રાણાતીપાત (જીવહિંસા) ૨ મૃખાવાદ (અસલબોલનું ઈલાદિ) ૩ અદત્તાદાન (ખુસીથી આપ્યાવિનાની વસ્તુલેવી) ૪ મૈથુન. ૫ પરીગ્રહ (મિલકતવીગેરેઉપર મમતભાવ.)

૩૫૮, એ પાંચની સાથે નીચે કહેલા ૧૩ પ્રકાર જોડીને કોઈજીવથી પાપનાંસ્થાનક ૧૮ કહેલાંછે.

- ૬ ક્રોધ. ૭ માંન. ૮ માયા. ૯ લોભ. ૧૦ રાગ. ૧૧ દેશ. ૧૨ કલહ. ૧૩ અબ્યાખાંન. ૧૪ પૈસુન. ૧૫ રતીઅરતી.

૧૬ પરપરીવાદ, ૧૭ માયામૃખાવાદ ૧૮ મિથ્યાત્વશલ.
 ૩૫૯. પ્રકારાંતરે નીચેમુજ્જ્વળ પાપનાંસ્થાનક અદાર કહેલાંછે.
 ૧ રાત્રીભોજન ૭ ક્રોધ ૮ માંન ૯ માયા ૧૦ લોભ ૧૧ રા-
 ગ ૧૨ દ્વેશ ૧૩ કલહ ૧૪ અભ્યાખ્યાન ૧૫ પૈસુન
 ૧૬ પરપરીવાદ ૧૭ માયામૃખાવાદ ૧૮ મિથ્યાત્વશલ.

તોપણ કલમ ૩૫૭ માં કહેલા પાંચ ભેદમાં તેસઘલાપ્રકાર
 સમાય છે એમ જૈનશાસ્ત્રનો અભિપ્રાયછે.

અધ્યાય ૯ મો.

પ્રાણાતીપાત વિશે.

૩૬૦. (પ્રાણાતીપાત) એશબ્દનોઅર્થ જીવનાપ્રાણના નુકશા-
 નમાં ભજેછે તેને લગતાગુન્હા પીનલકોડમાં કલમ ૨૯૯ થી ૩૭૭
 સુધી ઈત્યાદિ છે એમાં ઉત્કૃષ્ટ સીક્ષાનો ગુન્હો કલમ ૩૦૩ વાળો
 (જન્મટીપના ગુન્હેગારે કરેલા ખુન બાબતનો) છે.

૩૬૧. પીનલકોડમાં કલમ ૧૨૧-૧૩૨-૧૯૪ નો ખીજોભાગ
 ૩૦૨-૩૦૩-૩૦૫-૩૦૭ નો ત્રીજોભાગ અને કલમ ૩૯૬ એ-
 ટલા ગુન્હાનેમાટે મોતની સજા થઈશકેછે તેમાંપણ કલમ ૩૦૩ માં
 ફક્ત મોતનીજ સજાછે પણ બિજી રીતની નથી.

અધ્યાય ૧૦ મો

મૃખાવાદ (અસત્ય)

૩૬૨. (મૃખાવાદ) એશબ્દનોઅર્થ જૈનશાસ્ત્રાભીપ્રાયમાં અ-
 સત્યબોલવું એટલોજનહી પણ જેબોલવામાંકે લખવામાં યા-મનના
 વિચારમાં અસત્યપણુઆવે તે સર્વે એમાં સમાયછે તેનેલગતાગુન્હા પી-
 નલકોડમાં કલમ ૧૭૭-૧૮૧-૧૮૨-૧૯૩=૧૯૪-૧૯૫-૨૦૩-૪૬૩
 થી તે ૪૮૯ સુધી ઈત્યાદિ છે.

૩૬૩ એ મૃખાવાદને સંબંધે ઉત્કૃષ્ટસજા મોતસુધીની થઈ
 સકે હેવોએક પ્રસંગછેતેની ભીતી રહેવાસાર અને ખોડુ બોલવાનું

રાજવાની અસરથવાસાર તે દાખલો આઠેકાંણે દેખાડવો જરૂર છે તે એ જે પી. ક: ૧૯૪ ના ખીન્નભાગ મુજબ કોઈની ખોટી સાહેદીને લીધે કોઈ બિનઅપરાધી સખસની ઉપર અપરાધ સાબેત થઈને તેના જીવ લેવામાં આવે તો તે ખોટી સાહેદી આપનાર માણસને મોતની સજા થઈ સકે છે.

૩૬૪ જૈનશાસ્ત્રમાં મ્હોટામાં મ્હોટો દોષ ઉત્ક્રાંત પરપણાનો કહેલો છે કે જે મહા મૃખાવાદમાં ગણાય છે અન્યથાએછેકે પરપણામાં અને પ્રશ્નોત્તરમાં યા; બિજાકોઈરીતે બોલવામાં એ મ્હોટામહત્વીકદોષનો કાંઈ ખ્યાલ રહેતો નથી અને એવાત અનુભવ ગમ્ય છે કે શુધપરપક કોઈક વીરલાજ હોયછે.

૩૬૫ સત્ય એ એક આત્માનાસુધારાનું ખીજછે એમમાંની કોઈપણરીતે અસત્ય નહીં બોલવામાં ટ ખાસમલાંમણ કરવામાં આવેછે.

અધ્યાય ૧૧ મો.

અદત્તાદાન વીશે.

૩૬૬ અદત્તાદાન એશબ્દનો અર્થ જૈનશાસ્ત્રભીપ્રાયામાં ઘણોગૂઢ અને બોહોજોછે એનો બાહ્યાર્થજ્ઞેતાં વગરઆપેલી તેમજ ખુસીથી આપેલીનહીં હેવીવસ્તુલેવી યા. રાખવી. એમછે પણ અભ્યંતરાર્થમાં ૧ તીર્થંકરઅદત્ત ૨ ગુરૂઅદત્ત ૩ સ્વામીઅદત્ત ૪ જીવઅદત્ત. ઈત્યાદી પ્રકારે તેમાં બજેછે અને તેપ્રકારોનોઅર્થ હેવોછેકે તેમાં તીર્થંકરની રાજ્યનીતિ લાગુ પડે છે તેદરસાવતાં ધણું લ'બાણુ થઈજન્ય માટે તે ખીજ અંથોથી જાણુવું અદત્તાદાનના બાહ્યાર્થ સંબંધે વર્તમાન શ્રીશ કાયદો યાને પીનલકોડ જ્ઞેડતાં તેનો બાબ ૧૭ નો મીલકત વિરૂધગુન્હાનો તેને લાગુ પડેછે અને ખીજ કેટલાક ગુન્હા ગોણુતામાં બજેછે.

૩૬૭ અદત્તાદાનનેપ્રસંગે કોઈ વખતે માણસના જીવની ખુદારી થાયછે.

અધ્યાય ૧૨ મો.

મૈથુનવીશે.

૩૬૮ મૈથુન એ એક સ્પર્શઈદ્રીનો વિષય છે એદોપની ઉત્પત્તિ-
સ્થાન મુખ્ય પ્રીતિ છે.

૩૬૯ એવિષય નીચેલખેલા ત્રણપ્રકારના વેદના ઉદયથી ભા-
ગવવામાં આવે છે.

૧ સ્ત્રીવેદ (પુરુષપરવિષયાભીલાષા)

૨ પુરુષવેદ (સ્ત્રીપરવિષયાભીલાષા)

૩ નપુશકવેદ (બેઉપરવિષયની અભીલાષા)

૩૭૦ એનુમૂલ મોહીનીકર્મ છે નોકષાયની નવપ્રકૃતીમાંહેલી છેક્રી.
એ ત્રણપ્રકૃતિ છે અને દુનીયામાં એ કૃત્યનુ પ્રબલપણુ વિશેષ છે તેમાંનાં નં
ભાગ અતીતિભરેલો વિષયભોગનો છે તેમ્હોટો દુઃખદાયક છે એનેલીધે
નીચેપ્રમાંણેરાજ્યકાયદામાં ગુન્હાગણેલા છે.

૧ ધણીવાલીસ્ત્રીથી છીનાલુકરેતો ધણીની યાઃ ધણીનીવતી બીજા
સખસની ક્રીઃ પ્રોઃ કોડકલમ ૧૯૯ મુજબની ફરીયાદથી પીઃ કઃ
૪૯૭ મુજબ પાંચ વરસસુધીની સજાને લાયક ગણાય.

૨ પોતાનીસ્ત્રીની જોડે તેસ્ત્રીનીખુસીથી સંભોગકરવાથીપણ
નીચેકહેલેપ્રસંગે બલાત્કારસંભોગનો ગુન્હો થઈપડે છે એટલે જો તેસ્ત્રી
દશવરસથી ઓછીઉમરની હોયતો કઃ ૩૭૫

૩ પીઃકઃ ૩૭૫ માં કહેલા પાંચપ્રકારો આનીચે બતાવ્યાં છે
એનુ નામ બલાત્કારસંભોગ જાણવું,

(૧) પેહેલું તે સ્ત્રીનીમરજીનહીછતાં

(૨) તે સ્ત્રીની રજમંદિવગર

(૩) તે સ્ત્રીને મોતનોઅથવા વ્યથાનોભયઉત્પન્ન કરીને તેની
રજમંદી લીધી હોય તો તે રજમંદીછતાં પણ.

(૪) તેપુરુષ એમજાણુતોહોયકે હુએસ્ત્રીનોવરનથી અનંતે
સ્ત્રી જે બીજાપુરુષનીજોડે પરણેલી છે યા. પોતાનેપ-
રણેલીમાંનેછે તેપુરુષહું એમ માનીને તેણે પોતાની
રજમંદી આપીછેતો તે રજમંદી છતાંપણ.

(૫) તેસ્ત્રીદશવરસથી ઓછી ઉમરની હોયતો પછી તેની રગ્ન મંદીહોયકે નહીં તોપણ.

૪ સદિક્રમવિરૂધમૈથુન (કોઈપણપુરૂષ અગર. સ્ત્રી. યાઃ જ્ઞાનવરસાથે બુદ્ધિપૂર્વક કરેતો) પીઃકઃ ૩૭૭.

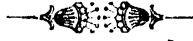
૫ લગ્નસંબંધીગુન્હા કઃ ૪૯૩ થી ૪૯૬ સુધીતથા ૪૯૮.

૬ સ્ત્રીને લગ્નવવાનાકૃત્યબાં ગુન્હોકલમ ૫૦૯.

૭ સ્ત્રીની લાજલેવામાટે તેનાપર બળવાપરવું વિગેરે કઃ ૩૫૪.

૮ સ્ત્રીનું હરણ વગરે બાબત કઃ ૩૬૬-૩૭૨-૩૭૩.

૯ ઉપલા કોઈપણગુન્હાની કોશીશ. યા. મદદગારી.

અધ્યાય ૧૩ મો.

પરીગ્રહ વિશે.

૩૭૧ પરિગ્રહ એટલે કોઈપણપદાર્થપર પોતાનોહકગણવો- માનવો-એ મુખ્યતાએછે સંસારમાં પરિભ્રમણથવાને એ મૂળ પાયોએ અને તેના યોગેકરીને સંસારવીરૂદ્ધની ખીજબાબતો પુષ્ટિયાયછે પરીગ્રહ રાખવો એ ગ્રહસ્ત્રીનું મંગલ અને મુનીનુભંગણુએ જન્મ શીલવંત- પુરૂષ આભુપણુવિના શીલગુણુકરીનેસોભે તેમ સાધુ યા-મુની તે અ- દ્રિયને કરીને સોભેછે.

૩૭૨ ગાડરીયાપ્રવાહમાં ગ્રહસ્ત્રીને પોતાનો ટાળ ભપકો બ- તાવવામાં પરીગ્રહ કામેઆવેછે તેમજ સંસાર સુખઅર્થે તે ઉપયોગી થાયછે.

૩૭૩ પરીગ્રહરાખનાર ગ્રહસ્ત્રીકેહેવાય એ સાધારણવાક્ય છે પણ તેરાખનારના એભેદછે એકસમ્યકદૃષ્ટી-અને ખીજન મીથ્યાદૃષ્ટી.

૩૭૪ સમ્યકદૃષ્ટીનીપાસે પરીગ્રહહોયતોપણ તેને અભ્યંતરજ્ઞા- નેકરી સ્વ-પરની વેહેચણુનો ખ્યાલછે યા તેવો દિલમાંભાવછે તેણુકરી તેકપર ગાઠોપ્રેમનહોય એટલે મમતભાવ બળવાન નહોય અને મિ- થ્યાદૃષ્ટીને અજ્ઞાનનેયોગેકરી મમતભાવ બળવાન હોયછે.

૩૭૫ ક્ષિત્તિશરાબ્યમાં જુદેજુદાવિષયોના જુદેજુદાકાયદા ધણા- છે તેનુંનામ વિશેષકાયદાકહેછે તેમાંના જેજેકાયદામાં અરીણુ હથિયાર ઈત્યાદી જેજેવસ્તુ પરવાનગી સીવાય રાખવાની મનાઈકરેલીછે તેને-

સંબંધે તે કાયદાઓમાં ધણી તરેહના ગુન્હા કહેલાછે તેઅહીં દરસાવતાં લખાણુથાય તેથી તેવા વિશેષકાયદાઓ જોવાની ભલાંમણુ કરવામાં આવેછે કે જેથી તેવી વસ્તુના પરીગ્રહ સંબંધે રાજ્યના અપરાધથી દૂર રહેવું થાય.

અધ્યાય ૧૪મો.

ધર્મનિમિત્તે કાયદામાં અપવાદ.

૩૭૬ પ્ર० બિભત્સ ગુન્હાવિશે પીનલકોડની કલમ ૨૯૨માં નોંધેલ નિયમ ઠરાવેલોછે તે ધર્મસંબંધી મૂર્તિને લાગુપડેનહિ હેવી તેમાં ક્યૂંછે તે યાદમારેહેવા સારૂ તેકલમ આનીચે દાખલ કીધીછે.

પી. ક. ૨૯૬ કાંઈ બીભત્ત પુસ્તક, ચોપાનીયુ, કાગળ, ચિત્ર તસ્વીર, પ્રતિમા અથવા આકાર જે માણુસ વેચે અથવા વેહેચે અથવા વેચવાને કે ભાડાને સારૂ પરદેશથી આ દેશમાં આણે અથવા જાપ, અથવા સર્વ લોકો જુએ એવીરીતે જાણીનેછને દેખાડે, અથવા તેમ કરવાની કોશીસ કરે, અથવા તેમ કરવાનું કહે, તે માણુસને ત્રણ મહિનાની મુદત સુધીની જેમાંના ગમેતે પ્રકારની કેદની, અથવા ફાંડની અથવા જાનેની, શીક્ષા કરવામાં આવશે.

અપવાદ—કોઈ દેવસ્થાન મંદિરે અથવા ઉપર અથવા મૂર્તિઓને જેસાડવા સારૂ વપરાતા કોઈ રથ ઉપર, કોરેલી અથવા નકસી પાંખેલી, અથવા ચીતરેલી, અથવા બીજી રીતે કાઢાડેલી, અથવા ધર્મ સંબંધી કાંઈ કારણુસર રાખેલી કે વપરાતી, કોઈપણ પ્રતિમાને આ કલમ લાગુ પડતી નથી.

અધ્યાય ૧૫મો.

જ્ઞાનાભ્યાસમાં પ્રતિબંધ નહિથવા વિસે.

૩૭૭ પ્ર० પીનલકોડઉપરથી એમજણુસકે ચઉદવરસની પૂર્ણ થા. તેથી વધારે ઉમરના છોકરાને તેની ખુશીથી લેઈજનનારઉપર કાયદેસરવાલીના હવાલામાંથી હરણુ કર્યાનો ગુન્હો લાગતો નથી તેમજ છતાં જ્ઞાનભણુવા વિગેરે ધર્મનિમિત્તે તેવા છોકરાને જૈની સાધુસમીપે

યા: ખીજકોઈ પ્રશસ્તસમાગમમાં યાને તેમનીસાથે રહેવામાં તે છોકરાના માબાપો વીગેરે અટકાવવાનું પ્રયત્નકરેછે અને તે કારણસર ગુન્હો લાગુ પડતો નહોય તેવાકામને કાયદાની આણુમાહીતીથી ગુન્હોસમજીને યા. ખીજરીતે ખોટાઉપાયો ચલાવી તે છોકરાનીઉપર યા. તેને લેછ-જનનારીઉપર અગર તે બન્નેનીઉપર દૂષણ મુંકવાનું કરેછે એ ગેર-મુનાસબબે તેમ નહીયવામાટે તેઓનું ધ્યાન ખેંચવા સારૂ તેનેલાગુ પડતી કાયદાની કલમો આનીચે દાખલકરી ભલાંમણુ કરવામાંઆવેકે કાયદાવિરુદ્ધ અને જ્ઞાનનાઅંતરાયવાલા કામથી અલગરહેવું જોઈએ ખુલાસો આ ભલાંમણુપરથી તેમના વાલીપણાનાહકને કંઈ બાધ આવેછે એમ સમજવું નહી.

પી. ક. ૩૬૧ ચૌદ વરસથી ઓછી ઉમરના કોઈ છોકરાને, અથવા સોળ વરસથી ઓછી ઉમરની કોઈ છોકરીને, અથવા કોઈ દીવાના સખસને, તે બાળક અથવા દીવાના સખસના કાયદેસરવાલીના હવાલામાંથી, તે વાલીની રજામંદી સીવાય, જે માણસ લઈ જાય અથવા ફેસલાવીને તેડી જાય, તેણે તે બાળક અથવા તે સખસનું કાયદેસરવાલીના હવાલામાંથી હરણુ કર્યું એમ સમજવું.

ખુલાસો—આ કલમ મધ્યે “ કાયદેસર વાલી ” એ શબ્દો લઃખ્યાછે તે શબ્દો મધ્યે તે બાળક અથવા તે બિગ્ન સખસને રાખવાનું અથવા તેની સંભાળ કરવાનું કામ કાયદા મુજબ જે સખસને સોંપ્યું હોય એવા કોઈ પણ સખસનો સમાવેશ થાય છે.

અપવાદ:—કોઈ સખસ શુદ્ધબુદ્ધિએ એમ માનતોહોયકે લગ્ન સંબંધ વિના ઉત્પન્ન થએલા ફલાણા બચ્ચાનો હું બાપ છું, અથવા શુદ્ધબુદ્ધિએ એમ માનતો હોય કે તે બચ્ચાને કાયદેસર હવાલામાં રાખવાનો મારો હક છે, અને તે સખસ અગર કોઈ અનીતિના અથવા કાયદાવિરુદ્ધ કારણસર એવું કામ નકરેતો તેના કામને આ કલમ લાગુ પડતી નથી.

પી. ક: ૨૧૧. કોઈ માણસ કોઈ સખસને નુકસાન કરવાના ઈરાદાથી તે સખસની ઉપર કાંઈ ફેજાદારી કરે અથવા કરાવે, અથવા કોઈ સખસની ઉપર કાંઈ ગુનોહ કરવાનું ખોટું તોહોમત મુકે, અને તે એવું જાણીને કે તે સખસની ઉપર તે ફેજાદારી કરવા અ-

યવા તે તોહોમત મુકવાનું કાંઈ વ્યાજબી અથવા કાયદામુજબ કારણ નથી, તો તે માણસને જે વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમેતે-પ્રકારની કેદની, અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે, અને અગર તે ફાજલદારી કરેતે એવા કોઈ ગુનાહના ખોટા તોહોમતોપરથી કરે કે તે ગુનાહને માટે મોતની અથવા જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની, અથવા સાત વરસ કે તેથી વધારે મુદતની કેદની, શીક્ષા થઈ શકતીહોય, તો તે માણસને સાતવરસની મુદતસુધીની બેમાંના ગમેતે પ્રકારની કેદની, શીક્ષા કરવામાં આવશે, અને વળી તે દંડને પણ લામક થશે.

૩૭૮ પુક્તઉમરસંબંધી સને ૧૮૭૫ નો ૯ મો આક્ટ છે તેની ત્રીજી કલમ પ્રમાણે જેમાંણસ અદાર વરસની પુખ્ત ઉમરનો છતાં કરારઆક્ટપ્રમાણે કરાર કરવાને લાયકહોય તે માણસ પોતાની રાજ-ખુશીથી સંસારનાં કર્તવ્યકર્મો છોડે યા દિક્ષા લે તેમાં તેના માથાપો-વિગેરે હરકત કરવાનું પ્રયત્ન કરે છે એ તેમની ગેરસમજ દુરથવી વેતર્કિય તેસાર તેબંને કાયદાની કલમો આનીચે દાખલ કરી છે. સને ૧૮૭૫ નો ૯ મો કલમ ૩ ઉપરનો ઠરાવ લાયુ રહીને હેલ્થ લખ્યા પ્રમાણે સમજવું. એટલે જે જે નહાની ઉમરનાં માણસ સાર અથવા જે જે નહાની ઉમરનાં માણસની માલ મીલકત સાર ઈ-નસાઈટની હરકોઈ કોરટની તરફથી પાલન કરનારો નીમવામાં આવ્યો-હશે અથવા નીમવામાં આવશે તે તે નહાની ઉમરનાં માણસની અને હરકોઈ કોરટ આદવારડસની હકુમત માંહેના દરેક નહાની ઉ-મરનાં માણસની એકવીસ વરસની ઉમર પુરી થાય ત્યારે હિંદુસ્થા-નનો વારસા બાબતનો આક્ટ (સન ૧૮૬૫નો ૧૦મો) છે તેમાં અથવા બીજા હરકોઈ આક્ટમાં ગમેતે ઠરાવ હોય તોપણ તે પુક્ત ઉમરનો થયો એમ સમજવું. તેની અગાઉ તેમ સમજવું નહી.

ઉપરનો ઠરાવ લાયુરહીને હેલ્થ લખ્યા પ્રમાણે સમજવું એટલે જે જે બીજા માણસે ખિટીશઈડિયામાં હમેશ રહેવાનું ઠેકાણું કયું હશે તે તે માણસની અદાર વરસની ઉમર પુરીથાય ત્યારે તે પુક્ત ઉમરનો થયો એવું સમજવું. તેનીઅગાઉ તેમ સમજવું નહી.

સને ૧૮૭૨નો ૯મો (કરાર આક્ટ) કલમ ૧૧ પોતે જે

કાયદાને તાબેછે તે કાયદા મુજબ જે સખસ લાયક ઉમરે પોહોચેલા હોય તેવા તથા જેની સાવધ બુદ્ધિ હોય તેવા તથા પોતે જે કાયદાને તાબેછે તે કાયદા મુજબ જેને કરાર કરવાની અશક્તતા ન હોય તેવા સર્વે સખસો કરાર કરવાને લાયક છે.

અધ્યાય ૧૬મો.

ધર્મનિમિત્તે ગણાતાઅપરાધ.

૩૭૯ ધર્મસંબંધી બ્રિટીશકાયદાથી (પીનલકોડમાં) કરાવેલાગુ-
ન્હા આનીચે જુવો.

પી. ક: ૨૯૫. જે કોઈ માણસ કોઈ પૂજના ઠેકાણાનો અથવા જે પદાર્થને કોઈ પણ જાતિના લોકો પવિત્ર ગણતા હોય તે પદાર્થનો નાશ કરે અથવા તેને નુકશાન કરે બ્રહ્મ કરે એવા ઇરાદાથી કે તેમ કરીને કોઈ પણ જાતિના લોકોના ધર્મને અપમાન પોહોચાડવું અથવા એવું જાણીને કે એ પ્રમાણે નાશ અથવા નુકશાન અથવા બ્રહ્મ કરવાથી કોઈ પણ જાતિના લોકો પોતાના ધર્મને અપમાન પોહોચ્યું એમ સમજશે એવો સંભવ છે, તો તે માણસને જે વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની, અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષાકરવામાં આવશે.

પી. ક: ૨૯૬ કોઈપણ મંડળી દેવપૂજન અથવા ધર્મ સંબંધી ક્રિયા કરવામાં કાયદા મુજબ રોકાએલી હોય તેને, જે માણસ બુદ્ધિ-પુરવક અડચણ કરે, તે માણસને એક વરસની મુદતસુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની, અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

પી. ક. ૨૯૭. કોઈપણ સખસનું દીવ દુષ્પ્રવાના ઇરાદાથી, અથવા કોઈપણ સખસના ધર્મને અપમાન પોહોચાડવાના ઇરાદાથી, અથવા એ કરવાથી કોઈ સખસનું દીવ દૂષ્પ્રશે અથવા કોઈ સખસના ધર્મને અપમાન પોહોચશે એવો સંભવ છે એમ જાણીને, કોઈ પુજની જગામાં, અથવા કબરસ્તાનમાં, અથવા પ્રેતસંસ્કાર કરવા સારું અથવા મુરદાં મુકવા સારું જુદી કાહાડેલી જગામાં, જે માણ-

સ વગરનજાએ પ્રવેશ કરે, અથવા કોઈ પ્રેતનું અપમાન કરે, અથવા પ્રેતસંસ્કાર કરવા સારૂ મળેલા કોઈ સખસોને અડચણ કરે તે માણસને એક વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમેતેપ્રકારની કેદની, અથવા દંડની અથવા એ બંનેની, શિક્ષા કરવામાં આવશે.

પી. ક. ૨૯૮. ધર્મ સખંધી કોઈ પણ સખસનું દીલ દુખાવવાના પાકા ધરાદાથી જે માણસ તે સખસ સાંભળે એમ કાંઈ શબ્દ બોલે, અથવા કાંઈ અવાજ કરે, અથવા તે સખસના દેખતાં કાંઈ આજ્ઞા કરે અથવા તે સખસની દૃષ્ટિ પરે એમ કાંઈ પદાર્થ મુકે, તે માણસને એક વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની, અથવા દંડની, અથવા એ બંનેની, શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૩૮૦ ઉપલાગુન્હાપૈકી પી. ક. ૨૯૫-૨૯૬-૨૯૭એ ગુન્હાઓમાં પોલીસ વગરવારંટે પકડીશકે છે.

૩૮૧ પી. ક. ૨૯૮ ના ગુન્હામાં વગરવારંટે પકડીશકાયનહી.

૩૮૨ પી. ક. ૨૯૬ થી ૨૯૮ સુધીના ગુન્હાઓમાં ધણુકરીને પ્રથમ સમનથઈશકે.

૩૮૩ પી. ક. ૨૯૮ નો ગુન્હો ક્રિમીનલ. પ્રો. કોડ કલમ ૩૪૫ મુજબ માંડીવાલીશકાયછે.

૩૮૪ પી. ક. ૨૯૫-૨૯૬-૨૯૭એગુન્હા માંડીવાલીશકાતાનથી.

૩૮૫ પી. ક. ૨૯૫ થી ૨૯૮ સુધીના ગુન્હાઓમાં જામીન લઈશકાયછે.

૩૮૬ પી. ક. ૨૯૫ થી ૨૯૮ સુધીના ગુન્હાઓનો ઈનસાફ પ્રેસીડેન્સીમાજિસ્ટ્રેટ અથવા પેહેલાયા બિજલવર્ગના માજિસ્ટ્રેટ કરી શકેછે.

૩૮૭ પી. ક. ૨૯૫ થી ૨૯૮ સુધી એમાંનો કોઈપણગુન્હો કોઈ પરસંસ્થાનમાં કયો હોય અનેતે ગુન્હો કરનાર બ્રિટીશઈન્ડીયામાં નાસીઆવેતો સને ૧૮૭૯ ના ૨૧ મા આક્ટની કલમ ૧૧ પ્રમાણે તે સંસ્થાનના પોલેટીકલએજન્ટ વારંટકરી શકે નહી.

અધ્યાય ૧૭ મો.

ધર્માદામિલકત સંબંધી ફરીયાદ.

૩૮૮ સાર્વજનિક ધર્માદા મિલકત સંબંધી ફરીયાદ કરવા વિશે નીચમ દિવાની કાયદાઉપરથી આનિચે જણાવ્યો છે.

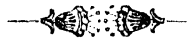
સી. પ્રો. ડો. કલમ ૫૩૯. સાર્વજનિક, ધર્માદાય, અથવા ધર્મ સંબંધી કામ સારૂ સ્પષ્ટ અથવા ગર્ભિત રીતે ઉત્પન્ન થએલો કાંઈ ગુમ્મો (ટ્રસ્ટ) તેડયો છે એમ કહેવામાં આવતું હોય ત્યારે અથવા તેવા કાંઈ ગુમ્મતો (ટ્રસ્ટનો) વહીવટ કરવાસારૂ કોરટના હુકમની જરૂર જણાય ત્યારે પોતાના હોદ્દાના સંબંધથી આડવોકેટ જનરલ અથવા ટ્રસ્ટમાં જેમનો સંબંધ હોય અને જેમણે આડવોકેટ જનરલની લખેલી સમતી મેળવી હોય તેવા બે અથવા વધારે સખસો, ટ્રસ્ટનો વિષય બંધો અથવા થોડો ઘણો જે ડિસ્ટ્રિક્ટની દિવાની હકુમતની સંસ્થાનિક હદમાં હોય તે ડિસ્ટ્રિક્ટ કોરટમાં અથવા હાઈકોર્ટમાં નીચે પ્રમાણે હુકમનામું મેળવવા સારૂ ફરીયાદ કરવાને સુખત્યાર છે એટલે—

- (અ) ટ્રસ્ટ અન્વયે નવા ટ્રસ્ટી નિમવાનું.
- (બ) ટ્રસ્ટ અન્વયે કંઈ મીલકતનો હક ટ્રસ્ટીયોને પ્રાપ્ત કરવાનું.
- (ક) જે જે બાબતોને માટે ટ્રસ્ટ હોય તે તે બાબતોમાં તે શા પ્રમાણમાં આપતું એ ઠરાવવાનું.
- (ડ) ટ્રસ્ટની બધી અથવા થોડી ઘણી મિલકત ભાડે આપવાનો. વેચવાનો, ધરાણે મુકવાનો અથવા બદલવાનો અખત્યાર આપવાનું.
- (ઈ) તેની વ્યવસ્થા કરવા સારૂ કંઈ યોજના મુકરર કરવાનું અથવા કામના સવરૂપ પરમાંણે જોઈએ તેવી જાસતી અથવા બીજી કાંઈ દાદ અપાવવાનું.

આડવોકેટ જનરલને આ કલમમાં જે અખત્યાર આપેલો છે તે ઇલાકાના મુખ્ય શેહર બહાર સ્થાનિક સરકારની અગાઉથી મંજૂરી લઈને ક્લેક્ટર પણ ચલાવે અથવા સ્થાનિક સરકાર આ કામને વાસ્તે નિમે તેવો કોઈ અમલદાર ચલાવે.

સને ૧૮૪૦ ના આક્ટ નંબર ૧૦ ની કલમ ૨ આ ઉપરથી રદ કરી છે.

૩૮૯ હિન્દુ મુસલમાન અને બોધ એ સિવાયનોમાટે સને ૧૮૮૦ નો ધર્મસંબંધી મંડળીઓઆબતનો આક્ટનંબર ૧ લો છે તે બદલપડેલો બોલો.

અધ્યાય ૧૮ મો.

શરીરાવયવ.

૩૯૦ મનુષ્યના શરીરનાં આઠ અંગ નીચે પ્રમાણે ગણાય છે.

૨ આહુ ૨ કિ ૧ પુડ ૧ હૃદય ૧ શીર ૧ ઉદર.

૩૯૧ અંગુલીપ્રમુખને ઉપાંગ કહેછે.

૩૯૨ અંગતથા ઉપાંગ સિવાય કેશ, નખવિગેરે જે છે તેનું નામ અંગોપાંગ ઠરાવ્યું છે.

૩૯૩ શારીરશાસ્ત્ર ઉપરથી માંણસનાં શરીરમાંહાડસંખ્યા નીચે પ્રમાણે ગણાયછે.

૮ મસ્તકની ખોપરીનાં

૧૪ ચહેરાનાં

૧ ડાકનું

૨૬ કરોડનાં

૧ ઉરોરથી

૨૪ પાસલીના

૬૪ બન્ને હાથના તથા ખભાનાં મલી.

૬૨ બન્ને પગનાં ત-

૬ દરેક કાનમાં ન્હાનાંન્હાનાં ત્રણ ગણતાં

થાથાપાનાંમળી.

૩૨ દાંત

૨૩૮

૩૯૪ મસ્તકમાં જે બેળુ રહેલુછે તેઉપર દાકતર લોકો બુદ્ધિનો આધાર માનેછે અને એમ જણાવેછે કે બેળુ ત્રણરતલ યા. તેથી વધારે હોય તેનીબુદ્ધિ વિશેષહોય.

મનુષ્યની કેટલીઉમરે ત્રણરતલ બેળુ હોઈશકે એએક સવાલ પેદાથાયછે તેનો જવાબ સાધારણ વીચારથી સુછ આવસે પરંતુ જ-વતામાણસનુ બેળુ કેટલુછે તે કહેવુ અશક્યછે કેમકે માણસની હ-યાતીમાં તેનુબેળુ તપાસીશકાયનહી ત્યારે તેધારણ કોઈપણ માણસની હયાતીમાં તેની બુદ્ધિ અટકળવામાં કામેઆવેનહી.

૩૯૫ જૈનસાસ્ત્રમાં બુદ્ધિનો આધાર આત્માના ક્ષયોપશમ ઉપર અને તેના મુખ્ય ચારદ્વાર કહેલાં છે તે નીચે પ્રમાણે.

૧ ઉત્પાતિકી (મનના ખાસવિચારથી જે બુદ્ધિ નિષ્પન્ન થાય છે તે)

૨ પરીણામીકી (વચેકરી બુદ્ધિનો જે ભાગ પ્રાપ્ત થાય છે તે)

૩ કારમણીકી (અભ્યાસને યોગે કરી બુદ્ધિપ્રાપ્ત થાય છે તે)

૪ વિનયકી (વિનયપૂર્વક બુદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય છે તે)

મતીમાનના ૩૪૦ બેદ છે તે બુદ્ધિસાથે સંબંધિત થાય છે તે બેદ કર્મક્રમે જોવા.

૩૯૬ શરીરમાં જે લોહી રહેલું છે તે લોહીમાં સૂં સૂં પદાર્થ છે તેને માટે દાકતર નીચે પ્રમાણે હિસાબ બતાવે છે એટલે લોહીના કાઈ ભાગના એકઠ્ઠા અંશ કરીએ તો તેમાં નીચે કહેલા અંશોના પદાર્થો ગણવા.

૭૮૪ પાંણી ૧૩૧ રક્તકણ ૭) આલ્કાલ્યુમીન

૬ ખાર ૨ ફિગિન ૭) પ્રચુરણ

એકંદર (૧૦૦૦)

અધ્યાય ૧૯ મો.

કર્મપ્રકૃતી ૧૫૮ ઉપાંત ગણવાનું દિગ્પ્રદર્શન.

૩૯૭ જૈનસાસ્ત્રમાં પ્રેન્સીપલ (મુખ્ય આધાર) કર્મપ્રકૃતિ ઉપર દેખાડેલો છે તેનું ચાર્ય સ્વરૂપ ભંગમળંગ અતિસૂક્ષ્મ બુદ્ધિ ગમ્ય છે.

૩૯૮ કોઈપણ જીવને સુખ દુઃખના અનેક પ્રકારો પ્રત્યક્ષ જોવામાં આવે છે તેનું જે કાંઈ કારણ છે તે કારણને કર્મ એવી સંજ્ઞા મનાય છે.

૩૯૯ (કર્મ) એએક પદાર્થના મૂલ બેદ ૮ સાથે તે દરેકના ઉત્તર બેદનો આંક આ નીચે બતાવ્યો છે.

૧ માનાવર્ણી (૫) ૨ દર્શનાવર્ણી (૯) ૩ વેદની (૨) ૪ મોહીની (૨૮)

૫ આયુકર્મ (૪) ૬ નામકર્મ (૧૦૩) ૭ ગોત્રકર્મ. (૨) ૮ અંતરાયકર્મ (૫)

એરીતે એકસોઅઠાવન બેદ થાય છે તેને ઉત્તરપ્રકૃતી કહે છે.

૪૦૦ સદરહુ ૧૫૮ પ્રકૃતી ઉપાંત ઉત્તરોત્તરપ્રકૃતી અને કરીતે નીચે કહેલા ધોરણથી ચર્ચકે છે

૪૦૧ મોહીનિ કર્મમાં (માન) એ નામે ઉત્તરપ્રકૃતી છે તેમાં નીચેકહેલા આઠપ્રકારના મદ સમાય છે તેથી તેમાં સંખ્યા વધે છે.

૧ જાતીમદ ૨ કુળમદ ૩ બળમદ ૪ રૂપમદ ૫ તપમદ ૬ સૂતમદ ૭ લાભમદ ૮ એસ્વરીયમદ.

૪૦૨ ગોત્રકર્મમાં ઉચ્ચગોત્ર એએક પ્રકૃતી છે તે ઉચ્ચગોત્ર આઠ પ્રકારે ભોગવાય છે તેથી તે આઠ પ્રકારે તેમાં સમાય છે તેની વિગત.

૧ જાતીવિશીષ્ટ ૨ કુલવિશીષ્ટ ૩ બળવિશીષ્ટ

૪ રૂપવિશીષ્ટ ૫ તપવિશીષ્ટ ૬ સૂતવિશીષ્ટ

૭ લાભવિશીષ્ટ. ૮ એસ્વરીયવિશીષ્ટ.

એ આઠથી પ્રતીકુલરીતના બિન્ન આઠપ્રકાર નીચગોત્રના જાણવા એ હિસાબે ગોત્રકર્મના ૧૬ ભેદ થાય તેથી ગોત્રકર્મમાં ૧૬ ની વૃદ્ધિ થશે.

૪૦૩ વેદનીકર્મમાં સાતાવેદની આઠપ્રકારે ભોગવાય છે તે એજે

૧ મનોરાશ્નૃદ ૨ મનોરાશ્પ ૩ મનોરાશ્વ ૪ મનોરાશ્વસ

૫ મનોરાશ્વપરી ૬ મનસુખ ૭ વચનસુખ ૮ કાયસુખ.

એથી પ્રતીકુલરીતે આઠભેદ અસાતાવેદનીના જાણવા.

એરીતે ૧૬ ભેદ વેદનીકર્મના ગણતાં તેમાં ૧૪ નો વધારો થશે.

૪૦૪ નામકર્મની ઉત્તરપ્રકૃતીમાં અંગોપાંગ નામકર્મ એએક ભેદ છે તેમાં ચિન્હરૂપ દ્રવ્યવેદ ત્રણ ૧ સ્ત્રી ૨ પુરૂષ ૩ નપુશક એ સમાય છે તેથી તેમાં બેની સંખ્યા વધે ઈત્યાદિ ઘણે પ્રકારે વધારો સમજીએવો.

અધ્યાય ૨૦ મો.

જ્ઞાન તથા ધર્મની ઉન્નતિ વિશે.

૪૦૫ પ્રશ્ન જ્ઞાન અને સમકિત એ બેમાં પ્રથમકોણુ એનો ઉત્તર એજે પ્રથમ સામાન્યરીતે જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થાય છે અને જ્ઞાનને યોગેકરી સમકિત ઉત્પન્ન થાય છે. જે વારે સમકિત થયું તેવારે તેજ્ઞાનને સમ્યક્જ્ઞાન એમ કહેવામાં આવે છે એ હેતુથી પ્રથમ સામાન્યરીતે જ્ઞાન અને પછી સમકિત જાણવું સમ્યક્જ્ઞાન તથા સમ્યક્દર્શન એ બેની ઉત્પત્તિ

એકજવખતે કહીસકાય જેમ દીપકનોપ્રકાશ અને અંધારાનોનાશ એ-
કજવખતે ગણાય તેમ એ સમજવુ.

૪૦૬ જ્ઞાન હરતરેહનુ સંપાદન કરવું એ આત્માનો ખાસ
ગુણ છે સંસારમાં જેટલાંજેટલાં દુઃખનાંકારણો છે તે સધળાં કારણોમાં
અજ્ઞાનનો સમાવેશ થાય છે અને જેટલાં સુખનાંકારણો છે તે સધળાંમાં
જ્ઞાનનો સમાવેશ થાય છે.

૪૦૭ જૈનજ્ઞાનવૃદ્ધી અર્થે આ નીચે કહેલા ઉપાયો શક્તિ
અનુસાર યોજવાની ભલામણ છે.

- ૧ યોગ્ય દેખાય હેવી જગ્યોજગ્યોપર પુસ્તકાલય યાને જૈન
લાઈબ્રેરી સ્થાપવી.
- ૨ યોગ્યયોગ્યસ્થલપર જેમ જરૂરહોય તેમ જૈનશાસ્ત્રનો તથા
રાજ્યનીતિનો અભ્યાસ થાય હેવી શાળાઓ સ્થાપવી.
- ૩ ભણનારા સોકોની પરીક્ષાનેમાટે તેના કલાશ બાંધવા જેઈએ..
- ૪ ભણનારાઓએ સંપાદન કિંધેલા જ્ઞાન પ્રમાણે તેમના દર-
જ્ઞાનના નંબર વીગેરે ઠરાવવા જેઈએ અને વખતે વખત
તેમને યોગ્ય પ્રમેસન મળવું જેઈએ.
- ૫ ભણનારા તથા જ્ઞાનાભિલાષી જનોને પુસ્તકો યોગ્ય રીતે
બક્ષીસ દેવાં.
- ૬ શાસ્ત્રોનુમથન કરી કરાવીને તેમાંથી સાર સંગ્રહકરીને તેવાં
પુસ્તકો તથા પૂર્વેના જે ગ્રંથો વિશેષે કરીને જ્ઞાનદાયક હોય
તે વર્તમાનકાળને અનુસરતી સરલભાષામાં પ્રસિદ્ધ કરવા
જેઈએ અને તેનો બોહોળો ફેલાવો થાય તેમ કરવું જેઈએ.
- ૭ જ્ઞાનની વૃદ્ધી અને ધર્મનીઉન્નતિ અર્થે ઉપયોગી થઈ પડે
હેવુ મ્હોટામાંમ્હોટું ફંડ થવું જેઈએ.

૪૦૮ સન ૧૮૮૧ ની ગણતરીપ્રમાણે આખા હિન્દુસ્તાનમાં
માણસની કુલવસ્તી સંખ્યા, ૨૫૫૦૭૩૭૫૩ તેમાં જૈનીની પાંચલાખ
માણસની સંખ્યા બતાવી છે. પણ જૈનીની સંખ્યા એથી વધારે હોવી
જેઈએ એમ એકસ ગણતરી કર્યાવિના કલ્પનાથી કેટલાક સોકો કહે છે
ગમે તેમ હોય પણ અન્ય હિન્દુ સોકો કરતાં જૈની કેહેવાતા સોકોની

સંખ્યા બહુજ અલ્પ છે તેતુ મુખ્ય કારણ એમ કહી શકાસેકે કોઈપણ મ્હોટો દેશાધીપતિ રાજા જૈની નથી.

૪૦૯ જૈનધર્મનું ગુણોત્પન્નનામ અહિંસકધર્મ કહેવાયછે ખીજા અનેકમતોછે પણ તેમાં સર્વાશ્વદ્યા કહીશકાતીનથી અને જૈનધર્મ સર્વાશ્વદ્યાયુક્ત ઉત્કૃષ્ટોછે જેથી એમાં પાળવાનીવ્યવસ્થા હેવી કહણુછેકે તેથી પુદ્ગલીકસુખ ચાહાનારા જનો તેને ગ્રહણ કરીશકાતા નથી અને વર્તમાન સુખાભીલાષી રાજા જૈની નહી થઈ શકવાનુ એ એક મ્હોટુ કારણુછે.

૪૧૦ તોપણ જો કોઈ હુશીયાર તીક્ષણ બુદ્ધિમાન મહારાજા મોક્ષધર્મનાં મૂલતત્વોના શોધનેમાટે દૃષ્ટીરાગ છોડીદેઈ જૈનસાસ્ત્રનું ચોક્કશ અવલોકન કરેતો તેઓ સાહેબ પોતાનીમેલે જૈનધર્મના અભીલાષી થાય એમાં શંકા રહેતો નથી.

૪૧૧ હિન્દુસ્થાનની કાયદાકરનારી સભાએ સન ૧૮૭૨ ના પેહેલા આક્ટની (પુરાવાનાકાયદાની) કલમ ૪૫ માં ઈન્સાફને મદદકારક કુશલતાનાં ચારઅંગ કહેલા છે તેનીવિગત.

૧ પારકાદેશના કાયદા ૨ શાસ્ત્ર ૩ કળા ૪ અક્ષર એલખવા.

એમાં બિજાઅંગમાં સમાતુ જૈનશાસ્ત્ર અતીસૂક્ષ્માર્થ અને ગૂઢાર્થ ભરેલુછે તેનો અભ્યાસ કરવા હરકોઈ બુદ્ધિમાનોતે બલાંમણુ કરવામાંઆવેછે એથી તેમની બુદ્ધિની તીક્ષણતામાં વધારો થસે એમ આશા રહેછે.

૪૧૨ સામાન્યરીતે જૈનધર્મની ઉત્તતીના કારણુસર જૈનીસાધુએ નીચે કહેલું જ્ઞાન મેળવવાની આવશ્યકતા વર્તમાન કાળાનુસાર દિસે છે.

૧ ઈંગ્રેજીભાષાનુ લખવું બાપણુકરવું ઈત્યાદી વિસેષેકરીને.

૨ ખ્રિસ્તીશરાબ્યના તથા બિજાદેશનાં કાયદા સારીરીતે

૩ વર્તમાનમાં ચાહુંહોય હેવી દેશદેશની રાજ્યનીતિ સધળી તરેહની

૪ જૈનશાસ્ત્રનો સૂક્ષ્માર્થ બોધ.

૫ શારીરાદિ શાસ્ત્રનો અનુભવગમ્ય બોધ

૬ બિજાં અનેકતરેહનાં અને મતાવલખીઓનાં શાસ્ત્રમાં વાકફીયત

અધ્યાય ૨૧ મો.

માર્ગણા.

૪૧૩ જીવોને પીછાંજીવાની જીદીજીદીરીત ખતાવનારી ચઉદ પ્રકારની માર્ગણા છે તેના ઉત્તરભેદ ૬૨ થાય છે તે હાવીરીતે.

૪ ગતિ ૫ ઈંદ્રી ૬ કાય ૩ જોગ ૩ વેદ ૪ કપાય ૮ જ્ઞાન ૭ સંજમ ૪ દંશણ ૬ સેવ્યા ૨ ભવ્ય ૬ સમકીત ૨ સંજી ૨ આહારી

૪૧૪ પ્ર૦ જ્ઞાનમાર્ગણામાં પાંચજ્ઞાનની સાથે ત્રણ અજ્ઞાન બેગાં ગણ્યાં છે તેનું સુ કારણ.

ઉ૦ જેમ વસ્તુનો પરીછેદ પ્રકાશવાનાકાંમે પાંચજ્ઞાન તથા ત્રણ અજ્ઞાન એ આઠની સાથે દર્શણ ૪ મલીને ૧૨ ને ઉપયોગસંગ્રાહે તેમ અહીં માર્ગણાદ્વારે સામાન્યપણે દરેકવર્ગથી જીવોના પ્રકાર ગણવા અર્થે જ્ઞાનવર્ગમાં સામાન્યતાથી અજ્ઞાનના ત્રણભેદ જોડેલા છે તેજ પ્રમાણે સંજમમાર્ગણામાં અસંજમ ઈલાદિરીતે સમાવેસ કરેલો છે.

અધ્યાય ૨૨ મો.

ગુણસ્થાન.

૪૧૫ મોક્ષસાધન સંબંધે જીવના ગુણને અવલંબીને જે ચઉદ દસ્થાનક કહેલાં છે તેનાં નામ નીચે પ્રમાણે.

૧ મિથ્યાત્વ ૨ શાસ્વાદન ૩ મિશ્ર ૪ અવિરતી ૫ દેશવિરતી ૬ સર્વવિરતી પ્રમાદી ૭ અપ્રમાદી ૮ અપૂર્વકરણ ૯ અનિવૃત્તી ૧૦ સૂક્ષ્મસંપરાય ૧૧ ઉપશાંતમોહ ૧૨ ક્ષિણમોહ ૧૩ સયોગી કેવલી ૧૪ અયોગીકેવલી એ દરેક સ્થાનને ગુણસ્થાન એવી સંજા છે.

૪૧૬ ચોથા તથા આઠમા ગુણસ્થાનથી ક્ષપકશ્રેણી મંડાય છે.

૪૧૭ પૂર્વે બહાયુજીવ આઠમા ગુણઠાણેથી ક્ષપકશ્રેણી માંડી શકે નહીં અને જો તેણે ચોથે ગુણઠાણેથી ક્ષપકશ્રેણી માંડી હોય તો તે સાતમાં ગુણઠાણાસુધી જઈ શકે.

૪૧૮ અળદ્વાયુજીવ ચોથે તથા આઠમે એમે ગુણસ્થાનથી ક્ષપક્રએણી માંડીશકેછે તથા તેણેકરીને તે તેજભવે મોક્ષ જઈશકેછે.

૪૧૯ તેરમેગુણહાણે કેવલમાન હોયછે તેને સમભીરૂદનપથી મોક્ષ કહેછે.

૪૨૦ ચઠ્ઠમાગુણહાણા અંતે આયુકર્મની પૂર્ણતાથી મોક્ષ થાયછે તે એવંભૂતનયેકરી સધળીરીતે મોક્ષ ગણાય.

૪૨૧ ગુણહાણાની વિશેષ માહિતિ ગુણસ્થાનકમારોહ તથા કર્મત્રય વીગેરેથી મેળવવી.

અધ્યાય ૨૩ મો.

ગુણશ્રેણી

૪૨૨ ગુણહાણાથી જુદીરીતે મોક્ષસાધનના અનુક્રમની ૧૧ ગુણશ્રેણી છે તેનાંનામ

૧ સમક્રીત. ૨ દેશવિરતી ૩ સર્વવિરતી ૪ અનંતાનુયં-

પ દર્શણમોહીનિનો ક્ષય ૬ ઉપશમશ્રેણી ૭ કપાયનીવિ-

૭ ઉપશાંત (૧૧ મુ ગુણસ્થાનુ) શંયોજના.

૮ ક્ષપક્રએણી ૯ ક્ષિણમોહ ૧૦ સયોગીકેવલી ૧૧ અયોગીકેવલી

૪૨૩ પ્રથમ ગુણહાણાં અને ગુણશ્રેણી વચ્ચે મુખ્યતઃકાયત સૂ-
છે તે સંક્ષેપમાં કહેા.

ઉત્તર— તદ્વાયત

૧ મોક્ષસાધનનો યથાયોગ્ય અનુક્રમ જેવીરિતે ગુણશ્રેણીમાંછે તેવીરિતે ગુણહાણાંમાં નથી.

અધ્યાય ૨૪ મો.

ધ્યાન પ્રકાર.

૪૨૪ પ્રસસ્ત અને અપ્રસસ્ત એ બે તરેહનુ ધ્યાન કહેવાયછે.

૪૨૫ અપ્રસસ્ત ધ્યાનના બે ભેદ અને તેના આરંભાયા કહે-
વાયછે તેનાં નામ.

(૧) આર્તધ્યાનના ૪ પાયા. (૨) રૂદ્રધ્યાનના ૪ પાયા
 ૧ ઈષ્ટવીયોગ. ૨ અનિષ્ટસંયોગ. } ૧ હિંસ્રાનંદ ૨ મૃખાનંદ.
 ૩ રોગચિંતા. ૪ અગ્રશોચ. } ૩ ચોર્યાનંદ. ૪ પરીમહરક્ષણાનંદ

૪૨૬ પ્રશસ્તધ્યાનના બે ભેદ અને આઠપાયા તે હાવીરીતે.

(૧) ધર્મધ્યાનના ૪ પાયા (૨) શુદ્ધધ્યાનના ચારપાયા.

૧ આશાવિચય. ૧ પ્રયત્નવિતર્ક સપ્રવિચાર.

૨ અપાયવિચય. ૨ એકત્વવિતર્ક અપ્રવિચાર.

૩ વિપાકવિચય. ૩ સૂક્ષ્મક્રિયા અનીતૃતી.

૪ સંરથાનવિચય. ૪ વુછીન ક્રિયા નીતૃતી.

એમાં શુક્લધ્યાનના છેલાપાયા અંતે મોક્ષ થાયછે.

૪૨૭ આ બાગમાં કહેલા ધ્યાનની વિશેષબીના ગુણુચ્ચાનક-
 મારોહ ઈલાદિ અંથોથી તથા પ્રાણાયામાદિ બાહ્યધ્યાનની વ્યવસ્થા
 યોગશાસ્ત્ર વીગેરે અંથોથી જાણવી.

અધ્યાય ૨૫ મો.

ભવ્ય.

૪૨૮ સામગ્રી સંયોગે કરી મોક્ષજવાને લાયક હોય તેને
 ભવ્ય કહે છે.

૪૨૯ પોતે ભવ્યછે કે અભવ્યછે તેની પીછાંણુ પોતાનીમેજે
 ચર્ચકેછે તે. હેવીરીતેકે જેના દીલમાં હેવોવિચાર ઉત્પન્ન થાયકે હુ
 ભવ્યછુ યા અભવ્યછુ અર્થાત કોઈપણકાળે આ સંસારના જન્મમ-
 રણથી ટળીને મારી મોક્ષસિદ્ધિ થસેકેનહી. તે જીવ ભવ્યજાણુવો.

૪૩૦ જોઈએતેવી સામગ્રી મળે તોપણ જેજીવની મોક્ષગતિ
 ચર્ચકવાની નહી તે અભવ્ય કહેવાય દ્રષ્ટાંત જીવોકે કોઈ વધ્યાસ્ત્રાંતે
 પુરૂષનો સંયોગ થયાછતાંપણ તેને રૂરજાંદ થાય નહીં. તેમ અભવ્યને
 પંચેદ્રીપણુ મનુષ્યભવ વજ્રરૂપભનારાયસંઘયણુ તથા ધર્મના ઉપદેશક
 ગુરૂ ઈત્યાદિ સામગ્રીમળે તોપણુ તે મોક્ષસાધન કરીશકેનહી અભવ્ય-
 ની વધારે બિના અભવ્યકુલક વીગેરે અંથોથી જાણવી.

અધ્યાય ૨૬ મો.

સમકિત વિશે.

૪૩૧ સમકિત પ્રાપ્ત થયાનિના કોઈપણજીવ મોક્ષમાર્ગે નગણ્યાય.

૪૩૨ મોક્ષચાહક જનોએ પહેલવેહેલુ સમકિત સંપાદન કરવાની આવશ્યકતા છે.

૪૩૩ (ક્ષાયકસમકિત)-એટલેઅનંતાનુબંધી ક્રોધ માન માયા લોભ એ ૪ તથા મિથ્યાત્વમોહીની મિશ્રમોહીની અને સમકિતમોહી-નિમળી ૭ કર્મપ્રકૃતીનો જે ક્ષાયકરે તેને ક્ષાયકસમકિત કહેછે અને તેનીપ્રાપ્તી એકજવખતે થાયછે પછીતે નાશપામેનહી એનીહદ ચોથા-ગુણુસ્થાનથી ચઢદમાસુધી છે.

૪૩૪ જેજીવે પરભવનુ આયુષ્ય બાંધ્યુ નહી હોય તે જીવ ક્ષાયકસમકિત પામેતો તે તેજભવે મોક્ષજન્ય.

૪૩૫ જેજીવે પરભવનુ આયુષ્ય બાંધ્યુહોય તેજીવ ક્ષાયકસમકિત પામેતો તેજીવ તે બવથીગણુતાં ત્રિજા યા ચોથાભવે મોક્ષજન્ય.

૪૩૬ કલમ ૪૩૩ માં કહેલી ૭ પ્રકૃતી જેજીવે ઉપશમાવીહોય તેને ઉપશમસમકિત કહેછેતેનીહદ ચોથાથી અગીઆરમાગુણુશંખા સુધીછે.

૪૩૭ સમકિતમોહીનીના ઉદયનેલીધે જે વેદકસમકિત કહેવાય છે તેનુખીજનુનામ ક્ષયોપશમછે તેનીહદ ચોથાથી સાતમાગુણુશંખા સુધીછે.

૪૩૮ એસિવાય દ્રવ્યસમકિત ભાવસમકિત નિશ્ચે વ્યવહાર કારક રોચક દિપક અને સાતનયથી જુદેજુદીરીતે અનેકભેદો સમકિતના છે તેસર્વે સમકિતપચ્ચીસી વિગેરેઅંથોથી જાણુવું.

સમકિતનુકૂળ સંક્ષેપમાં

૪૩૯ કોઈપણજીવને સમકિત કાયમહોય તે દરમિયાંન તેને નરક અને તીર્થચના આયુષ્યનોબંધ થતોનથી જે આયુષ્યબાંધનાર સમકિતી મનુષ્ય હોય તો તેને અવશ્ય વૈમાનિક દેવતાનુ આયુષ્ય બંધાય અને જોતે આયુષ્ય બાંધનાર સમકિતી દેવતા હોય તો તેને મનુષ્યનુ આયુ બંધાય.

૪૪૦ જેને સમકિત હોય તે મોક્ષના માર્ગમાં દાખલથયો ગણાય.

અધ્યાય ૨૭ મો.

મોક્ષનું બીજ સંક્ષેપમાં.

૪૪૧ સમભાવ એ એક મોક્ષનું બીજ છે એણેકરી મોક્ષયાય જીવો સંબોધસીતેરીની પેહેલીગાથામાં કહ્યું છે કે.

સેયંબરોય આસંબરોય, યુદ્ધોય અહવ અન્નોવા;
સમભાવ ભાવીઅપા, લહેઈ મૂખ્ખં નસદેહો. ૧

આક્રિપરથી એમમાંનું જોઈએકે ભાવથી જૈનનૂસ્વલિંગ સમભાવ છે.

૪૪૨ સમભાવ એ શબ્દવડે રાગદ્વેશથી રહીતપણે મનની નિર્મલતા સમજવી જેમકે શત્રુમિત્રઉપર એકસરખોભાવહોય ઈત્યાદિ.

સમભાવની પ્રાપ્તિનો ઉપાય.

૪૪૩ આત્મા અનાત્માનું સ્વરૂપજાણવું એ સમભાવપેદા થવાનું મુખ્યકારણ છે તે સ્વરૂપ જાણવામાં ખટદ્રવ્યનો તથા કર્મપ્રકૃતિનો વિશેષકરીને બોધ જોઈયે તે બોધના સાધનભૂત સૂક્ષ્માર્થ યાચોતું અવલોકન કરવું જોઈએ.

૪૪૪ નિષ્કે તથા વ્યવહારથી તેમજ દ્રવ્યથી અને ભાવથી આત્માના દ્રવ્ય ગુણ પર્યાય સૂ છે તેમજ આત્માથી ભિન્ન પુદ્ગલાદિક અજીવપદાર્થના દ્રવ્ય ગુણ પર્યાય સૂ છે તે યથાર્થરીતે સમજવું જોઈયે તેનીસાથે કર્મવિપાક અને સમ નયના બેદ બેદાંતર તથા સમભંગીનું સ્વરૂપ દેવ ગુરુ ધર્મની પૂરી પિછાંણું નિષ્કે તથા વ્યવહારથી કરવાની આવશ્યકતા છે.

૪૪૫ એ પ્રમાણે જ્ઞાનયાય ત્યારે આત્માથી ભિન્ન પુદ્ગલાદિક પદાર્થનો સંગ યાને પરિગ્રહ જોઈએ દરજ્જે તજી શકાય તેટલે દરજ્જે તજવો જોઈએ

અધ્યાય ૨૮ મો.

બ્રિટીશ કાયદાઓને લગતા તથા ન્યાયને ઉપયોગી કાઢેલા
સવાલોનો લઘુ કોશ.

પ્રશ્નાવળી ભાગ ૧ લો.

કાયદા બોધકથી વાકેફ થાઓ.

ગુન્હાઓ સંબંધી.

પ્રશ્ન

૪૪૬ પીનલક્રોડમાં સાધારણ અપવાદો માંહેનો કોઈપણ અપવાદ જેને લાગુ પડે નહી હેવો કોઈ સખસ જે કલ પોતાની જાને કરવાથી. ગુન્હો ન ગણાય તેજ કલ તે સખસ પોતાની જાને નહી કરતાં બીજા કોઈ પાસે કરાવે તો એથી તે કલ કરનાર તથા કરાવનાર એ બેઉ ગુન્હેગાર થાય હેવું કીયુ કલ છે તે બતાવો?

૪૪૭ ગુન્હો એક માણસ કરે અને તેને માટે બીન ગુન્હેગાર બીજા માણસને બંધનમાં લેવાય એવી શું બાબત છે તે બતાવો? (જમીનદાર સિવાય)

૪૪૮ અમુક સખસ મરી ગયો છે એવો ખોટો સંદેશો બદવાનતથી તાર મારે કોઈ ખાનગી સખસને આપે તે આપનારપર શા શા ગુન્હા ગણાય?

૪૪૯ પી. ક. ૮૨—૮૩ માં ન્હાની ઉમરના બાળકોના કલ વિશે જે અપવાદો બતાવેલા છે તે અપવાદ નહી લાગતાં બીન શરતે તે બાળક ગુન્હામાં આવે એવી કઈ બાબત છે તે કહો?

૪૫૦ મૂળ ગુન્હેગારને જે સજા થઈ શકે તે કરતાં પણ વધારે સજા તેમાં મદદગારી કરનારને થઈ શકે એવી કેટલીએક બાબતો બતાવો?

૪૫૧ આડથી બાંધી મુકેલું વહાંણ જંગમ કે સ્થાવર કેહેવાય?

૪૫૨ ગુન્હેગારને ઘરમાં રાખનાર ગુન્હેગારની સ્ત્રી તથા વરને મારી બાબત જે અપવાદો છે તે અપવાદો ન લાગતાં તેનાપર ગુન્હો ગણાય એવી શું બાબત છે?

૪૫૩ નીચે લખેલી કલમોમાં પરસ્પર તફાવત શું છે? પી-નકકોડમાં.

(૧) કલમ ૧૭૬ ના બીજા ભાગ સાથે ક. ૨૦૨ નો તફાવત.

(૨) કલમ ૧૭૭ ના બીજા ભાગ સાથે કલમ ૨૦૩.

(૩) કલમ ૧૮૧ સાથે કલમ ૧૮૧.

૪૫૪ પી. ક. ૩૭૫ માં બળાટકાર સંભોગની જે વ્યાખ્યા છે તેમાં પેહેલો પ્રકાર સ્ત્રીની મરજી નહીં છતાં અને બીજો પ્રકાર તે સ્ત્રીની રજામંદી વગર એ બેમાં પરસ્પર શું તફાવત છે તે કહો?

૪૫૫ ખુન અને શિક્ષણીય મનુષ્યવધમાં શું તફાવત છે તે કહો?

૪૫૬ મનુષ્યહરણ અને મનુષ્ય નયનમાં શું તફાવત છે?

૪૫૭ ખોટી સાહેદી આપનારને મોતની સજા કીયે પ્રસંગે થઈ શકે છે?

૪૫૮ જે વસ્તુ ગુન્હો છે એવી કંઈ વસ્તુ કરવાની કોઈ સખસ કોશીસ કરે તથા તે કોશીશમાં તે ગુન્હો કરવા તરફ કંઈ કામ કરે તો પણ તે સખસ ગુન્હેગાર ન થાય એવી શું બાબત છે તે કહો? (આ પ્રશ્ન સાથે અપવાદોનો સંબંધ નથી)

૪૫૯ પી. ક. ૩૨૦ ના ચોથા બેદમાં કહેલા અવયવ—સાં-ધા એટલે શું તેનું સ્વરૂપ કહો?

૪૬૦ પોતાની મીલકતને નુકશાન કરનાર સખસ કયે પ્રસંગે ગુન્હેગાર થાય?

૪૬૧ પોતાના નામની સહી કરનાર સખસ ખોટા લેખનો ગુન્હેગાર કયારે થઈ શકે?

૪૬૨ નીરદોષ હરેલો દીવાનો કેદી પોતે સાગ્ને થયા પછી દે-દમાંથી નાસી જાય તો તેના ઉપર તથા તેને નાસીજવા દેનાર ઉપ-ર કીયો ગુન્હો આવે?

૪૬૩ આગ લગાડવામાં અચાનક કોઈ સખસનું મોત થાય તો તે મોત બાબત મનુષ્યવધનો ગુન્હો આગ લગાડનારપર કયારે આવી શકે?

૪૬૪ (અ) એ (બ) ના નામથી જુબાની આપી એમાં (અ) એ શું ગુન્હો કીધો?

૪૬૫ “ જળાશયમાં ” (અ) એ (બ) ને તરવાનું શીખવતાં દરમીયાન (બ) ને પાણીમાં ડુબી મરી જાય તો (અ) પર કાંઈ ગુન્હો ગણાય કે કેમ?

૪૬૬ એક માલીકના ચાકરને બીજા સખસે કહ્યું કે તારા-રા માલીકની અમુક વસ્તુ મને ચોરી લેઈ જવા દે. ચાકરે તે વાત માલીકને કહી. માલીકે તે બીજા સખસપર ગુન્હો સાબીત થવાના હેતુથી તે વસ્તુ તે બીજા સખસ પાસે લેવા દીધી. હવે તે લેનારે કાંઈ ગુન્હો ક્યાં હોય તો શું ગુન્હો કીધો?

૪૬૭ કોઈ સ્ત્રીનો ધણી પાસે છતાં તે સ્ત્રીની ખુશીથી તેના સ્તનપર કોઈ બીજા સખસ હસ્ત સ્પર્શ કરે છે એથી ધણીને ક્રોધ પેદા થાય તો હસ્ત સ્પર્શ કરનારે શું ગુન્હો કીધો?

૪૬૮ એક દાંત વેંચે પોતાના ધંધાના કામ સાર કોઈ બાળકની ખુશીથી તથા તેને દશ રૂપિયા આપીને તેના બદલામાં તે બાળકના મ્હોમાંથી તેનો સુદઢ દાંત કાઢી લીધો તો તે કાંઈ ગુન્હો છે કે કેમ. હોય તો શું ગુન્હો તે કહો કારણે સાથે?

૪૬૯ (અ) જડજની આગળ (બ) નામની એક સ્ત્રીનો મુકરદમો ચાલે છે (અ) (બ) ને એમ કહે છે કે તારારી સાથે મને સંભોગ કરવા દેઈશ તો તારારા મુકરદમાંમાં તને લાભ મળશે (બ) તે પ્રમાણે (અ) પાસે સંભોગ કરાવે છે—એમાં (અ) તથા (બ) ઉપર કાંઈ ગુન્હો લાગે તો શું શું ગુન્હો લાગે? ને કદાપી તે સ્ત્રીએ સંભોગ નહીં કરવા દીધો હત તો ગુન્હામાં શું ફરક પડત? તેમજ તે સ્ત્રી સધવા હત તો અથવા વિધવા હત તો શું ફરક પડત તે કહો?

૪૭૦ સો રૂપિયાની કીમતનું એક ચિત્ર છે તે કીમતી દસ્તાવેજમાં ગણાય કે કેમ?

૪૭૧ બીખ ઉઘરાવનાર એક નાનકસાઈ કોઈ વેપારીની દુકાન આગળ જઈને બીખ લેવા માટે પોતાના શરીરપર ભોલી કાઢવાની કોશીસ કરે છે તેનીપર ગુન્હો શું લાગે?

૪૭૨ (અ) (બ) નું અપહરણ કરીને નાસી જાય છે જેથી પી. ક. ૧૦૫ ની ત્રીજી રકમ પ્રમાણે (બ) ને ખાનગી બચાવના હકનું

કારણુ રહેતું નથી તો એવે પ્રસંગે (બ) પોતાના ખાનગી બચાવનો હક વાપરી શકે એવો બીજો કાંઈ ઈલાજ છે કે કેમ હોય તો શું ઇલાજ કેવી રીતે તે બતાવો?

૪૭૩. પીનલકોડ સંબંધી સુધારા માટે કીયા કીયા આકટ થયા છે?

૪૭૪. (અ) (બ) ને એક વીંટી વેચે છે તે બદલ (બ) ખોટા શીક્ષા આપીને (અ) ને ફસવે છે (ક) ને તે હકીકત માહિત છતાં તે વીંટી (બ) પાસેથી તેની જે કીમત તેથી કમી કીમતથી લે છે એમાં શા શા ગુન્હા થયા ?

૪૭૫. (અ) તથા (બ) એ બે સ્ત્રીઓને એક બીજાની વૈર છે (બ) સુતેલી છતાં (અ) (બ) ના માથાના સર્વ કંથ કાપી નાંખે છે એમાં (અ) થી શો ગુન્હો થયો ?

૪૭૬. (અ) (બ) ને પીતળની વીંટી સોનાની કહીને વેચે છે (બ) તેજ બાબત ખોટા શીક્ષા આપીને (અ) ને ફસવે છે. એમાં શું ગુન્હા બન્યા ?

૪૭૭. હું કરજ ફેડવાને ચુકુ તો મહારા લેણુદારે મહારી ખેતીનો માલ જળારીથી લેવો એમ દેણુદારે કબુલ કર્યું—કરજ ફેડવાને મુદત પુરી થઈ ગઈ ત્યારે દેણુદારે ના કહી તથાપિ લેણુદાર પોતે દેણુદારના ખજાનામાં પેઠો અને તે માલ લેઈ ગયો તથા તે તેણે વેચ્યો. એમાં લેણુદારે શું ગુન્હો કર્યો ?

૪૭૮. કયા કરાર તોડવાથી ગુન્હા થાય. અને કયા કરાર તોડવાથી માત્ર દીવાની ફરીયાદ ચાલે ?

૪૭૯. કોઈએક સઘવા સ્ત્રી કોઈ બીજા પુરૂષને એમ કહે છે કે તું મહારાથી સંભોગ કર. નીકર હું મરીશ. તે પરથી તે પુરૂષ તે સ્ત્રીની સાથે સંભોગ કરે છે એમાં પુરૂષપર અને સ્ત્રીપર ગુન્હા ગણાય તો શું શું ગુન્હા તે કહો ?

૪૮૦. બીજાના મોમાં થુંકવું એ શો ગુન્હો થાય ?

૪૮૧. (અ) (બ) ની હજમત કરે છે (ક)ની ઉશકેરણીથી (બ) ની એક તરફની મુછ (અ) કાઢી નાંખે છે. એમાં (અ) તથા (ક) એ શો ગુન્હો કીધો ?

૪૮૨. (અ) પોતાની કાયદેસર લગ્ન થએલી સ્ત્રી દશ વર-
સથી ઓછી ઉમરની સાથે તેની ખુશીથી સંભોગ કરે છે અને તે
એમ સમજે છે કે પોતાની સ્ત્રી સાથે સંભોગ કરવો એવો અ-
ધિકાર છે. એ વિશે તેને કાયદાની માહિતી નથી. તો તેના કલ્પનો
સમાવેશ કીયા અપરાધમાં ગણાય. અને કાયદાની ખોટી સમજથી
કાયદો ન મળી શકે એવા આધારો કાયદામાં કીયા છે હોય તે બતાવો?

૪૮૩. બુદ્ધિપૂર્વક એનો તાત્પર્યાર્થ શું છે તે વિશેષે કરીને કહો?

સૂચક પ્રશ્ન.

૪૮૪. પીનલકોડના ૧૧ મા બાબ માંહેના કોઈ ભાગમાં
સમાય હેવો કીયો ગુહો. હેવે કેવે પ્રસંગે છે કે તે સાંભળવાને
માટે હૈકાર્ટની પરવાનગી જોઈએ તે અને એ બાબત કાયદાનો નિ-
યમ બતાવો.

અધ્યાય ૨૯ મો.

**સાધારણ તથા અલ્પ અભ્યાસીઓને સારૂ ઉપયોગી
તથા સેહેલાં (સુગમ) પ્રશ્નો.**

૪૮૫. ધ્યાન એટલે શું તેની વ્યાખ્યા કહો તથા તેમાં સા-
લંબની અને નિરાલંબની ધ્યાન કોને કહેવું તથા તે ક્યા ક્યા ગુ-
ણુદાણુ-વળી ધ્યાનાંતરીકા ક્યા ગુણુદાણુ કેટલા કાળ સુધી તે બતાવો?

૪૮૬. સમભંગીનું શું સ્વરૂપ છે તે બતાવવાની સાથે નય-
ની સમભંગીનું સી રીતે તે તેના કારણ સાથે કહો?

૪૮૭. આગમથી અને નોઆગમથી એ બે પ્રકારે ભાવ
નિષ્લેષો કોને કહીયે?

૪૮૮. ચાર નિષ્લેષામાં કારણ-કાર્ય રૂપે બતાવો?

૪૮૯. સ્થાપના નિષ્લેષામાં નામ-સ્થાપના; દ્રવ્ય-ભાવ એ
ચાર નિષ્લેષા કઈ રીતે લાગુ પડે તે બતાવો?

૪૯૦. વર્ગણા રૂપી અને અરૂપી એ બે પ્રકારની હોય છે
કે કેમ અને તે કેવી રીતે?

૪૯૧ જુદે જુદા અર્થાભિપ્રાયથી લેશ્યાની હઠ કયા કયા ગુણ કાંણા સુધી લાગુ પડે.

૪૯૨. હુંડાઅવસરપિણી એવુ વર્તમાન નામ શા કારણથી કેહેવાય છે તે દાખલા પૂર્વક કહો?

૪૯૩. પર જીવના પ્રાણુની દયાનું ફળ શું? અને મોક્ષ ફળદાયક દયા કોને કહીયે?

૪૯૪. તત્વ રૂપ હિંસા કોને કહીયે તે તથા તેવી હિંસાનુ કારણુ કઈ હિંસા તે કહો?

૪૯૫. યોગ સ્થાનક તથા સંયમ સ્થાનક એ બેઉના સ્પર્ધ-કવાલી વર્ગણા કેટકેટલા અવિભાગની થાય છે?

૪૯૬. પ્રજુનુ ચારીત્ર અનંતુ તે સી રીતે સમજવું?

૪૯૭. પ્રશસ્ત રાગ તથા અપ્રશસ્ત રાગ કોને કહીએ તે શાસ્ત્ર દાખલા પૂર્વક કહો અને તે કયે ગુણુકાણે હોય?

૪૯૮. બહીરાત્મા-અંતરાત્મા તથા દ્રવ્ય ભાવથી પરમાત્મા કોને કહીએ અને કઈ કઈ નયના જીવો તેમાં ગણાય?

૪૯૯. કર્મ અંથ અને આગમ સૂત્ર એ બેઉ વચ્ચે મુખ્ય તફાવત શું શું છે?

૫૦૦. સાસ્વાદન ગુણુકાણે સૂત્રાભિપ્રાયે મતી, શ્રુત અગ્નિ કહ્યું અને કર્મ અંથાભિપ્રાયથી મતી, શ્રુત ગ્નિ કહ્યું તેનું શું કારણુ?

૫૦૧. સૂત્રાભિપ્રાયથી જોને ઉદારિક મિશ્ર યોગ કેહેવાય તેને કર્મ અંથાભિપ્રાયથી વૈકીય મિશ્ર તથા આહારક મિશ્ર યોગ કેમ કહો તેનું કારણુ બતાવો?

૫૦૨. એકેન્દ્રી માર્ગણાએ સૂત્રમાં સાસ્વાદન ગુણુકાણુ નહી કેહેતાં કર્મ અંથમાં સાસ્વાદન કહ્યું તેનું કારણુ શું?

૫૦૩. અસંખ્યાતી વર્ગણાએ સ્પર્ધક થાય છે કે કેમ અને તે વર્ગણા કઈ જાતની.

૫૦૪. પરમાણુ અને રસ વિભાગના પક્ષી છેદ એ બેમાં વધારે કોણુ?

૫૦૫. સમસ્ત જીવ વધારે કે એક જીવના રસ વિભાગ પ-ક્ષીછેદ વધારે?

૫૦૬. કર્મ અંથ વગેરેમાં મૂઢમતીને સમજવવા યોગ્ય શું શું વાતો કહી છે કે જેનો પરમાર્થ જુદોજ હોય એમાંની કેટલી એક બતાવો?

૫૦૭. યથા પ્રવૃત્તી કરણુ કયા કયા ગુણુઠાણુ હોય તે તેના હેતુ સાથે કહો?

૫૦૮. સર્વ લોક પ્રમાણુ જે મહાસ્કંધ કહેવાય છે તે સચિત તથા અચિત એ બેઉ પ્રકારે સી રીતે ?

૫૦૯. ગુરુ લઘુ અને અગુરુ લઘુ પુદ્ગલની સી સમજ છે?

૫૧૦. રસ સ્થાનકના સ્પર્ધકની અને યોગ સ્થાનકના સ્પર્ધકની વર્ગણમાં શું ફેરફાર છે.

૫૧૧. ભાવ રસ અને દ્રવ્ય રસનો ભેદ બતાવો?

૫૧૨. સ્થિતી પ્રમાણુ કર્મદલનો ભાગ હોય કે કેમ-જો બીજી રીતે હોય તો તે કઈ રીતે ?

૫૧૩. દેશ વીરતી અને સર્વ વીરતીપણુ પામતો જીવ ત્રણુ કરણુ માંહેલાં કેટલાં કરણુ કરે ?

૫૧૪. સાસ્વાદન ગુણુઠાણુ છોડીને ફરીથી સાસ્વાદને આવતાં જઘન્ય અંતર કેટલુ હોય ?

૫૧૫. સમકિત પામ્યા પછી અર્ધ પુદ્ગલપરાવર્તન જેટલો જે ઉતકૃષ્ટ કાળ કહ્યો. તે શ્રેણી વાલાને લાગુ પડે કે કેમ અને જેણે અનંતાનું અંધીની ચોકડી સત્તામાંથી ક્ષય કરી હોય તેને સી રીતે લાગુ પડે તે કહો ?

૫૧૬. શીર્ષ ગ્રેહેલિકા કેટલા આંકે હોય અને તેની ગણતરી સી રીતે-અને તે તથા ચોથા કર્મ અંથમાં સંખ્યાતાના ત્રણુ ભેદ પાડીને ઉતકૃષ્ટ સંખ્યાતાની સમજ બતાવી છે એ બેઉ વચ્ચે શું તફાવત છે તે કહો ?

૫૧૭. દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાળ બાવથી પુદ્ગલ પરાવર્તન ગણવામાં કાળ કમી જાસ્તી કોનો ?

૫૧૮. સ્થિતી બધ અને અનુભાગ બધનું અસાધારણુ કારણુ શું છે અને તેમાં શું પરમાર્થ રહેલો છે.

૫૧૯. ચઉદ રાજનો આકાર કેટલા પ્રકારથી કહેવાય છે

અને તેમાં કયો પ્રકાર યથાર્થ છે તથા નરના આકારે લોક કેહેવાનું શું કારણ તે બતાવો?

૫૨૦. આકાશ પ્રદેશની શ્રેણી-પ્રતર અને ધન કોને કહીયે તેની સમજ બતાવો?

૫૨૧. કેઈ ગતીનું આયુ બાંધ્યું હોય તે જીવ ઉપશમ શ્રેણી માંડી શકે?

૫૨૨. ઉપશમ શ્રેણીમાં જે મરણ પામે તે પૂર્વ બાંધાયું કે અબાંધાયું?

૫૨૩. ધર્મ ધ્યાને છતાં ક્ષપક શ્રેણી પ્રારંભે કે કેમ અને તે કયો જીવ?

૫૨૪. કેઈ લેશ્યામાં શ્રેણીનો પ્રારંભ થાય?

૫૨૫. ચારીત્ર મોહીનીની ક્ષપણાનો આરંભિક જીવ પ્રથમ કેઈ પ્રકૃતી બપાવે તેનો મતાંતર કહો?

૫૨૬. અસંખ્યાતાના કયા ભેદમાં નારકી જીવો ગણાય?

૫૨૭. સાત રજ્જુની એક પ્રદેશિક શ્રેણીના આકાશ પ્રદેશ અસંખ્યાતાના કયા ભેદમાં ભજે?

૫૨૮. ચોથા કર્મ ગ્રંથમાં અનંતાના જે નવ ભેદો કહેલા છે તેથી બીજી રીતના ભેદો બતાવો અને તેનું કારણ શું સમજાય છે?

૫૨૯. કર્મ પ્રકૃતીના અંતર ભેદો તથા યોગ સ્થાનક-સ્થિતિ બાંધનાં અધ્યવશાય સ્થાનક તથા રશ બાંધનાં અધ્યવશાય સ્થાનક અને અનુભાગ (રસ) નાં સ્થાનક એઓમાં એક બીજાથી ક-મી જલ્દી કાણુ?

૫૩૦. સિધને સાત નય લાગુ પડે કે કેમ અને તે કેવી રીતે કયા કારણસર-અને એકજ એવંભૂત નય કયા કારણસર લાગુ પડે?

૫૩૧. ઉદય અને ઉદીરણમાં શું ફરક છે કદાચ કેઈ પ્રકૃતીઓ ઉદયની સાથે ઉદીરણમાં ન હોય તથા હોય તે બતાવો.

૫૩૨. એકેન્દ્રીમાં ચેતનપણું ગણવા યોગ્ય જ્ઞાન બતાવો? વિશેષ અવબોધ રૂપ જ્ઞાન તેનામાં શી રીતે ઠરાવી શકાય-અને તેને ધ્યાન વીસે શું સજમવું?

૫૩૩. જ્ઞાનને સાકાર અને દર્શનને અનાકાર કેહેવાનો હેતુ શું છે?

૫૩૪. જુદે જુદા પ્રકારથી ચઉદ વિદ્યાનાં નામ બતાવો?

૫૩૫. ધ્યાન અને મનની પ્રવૃત્તિમાં તથા ધ્યાન અને યોગ પરીણામ એ બેઉનાં લક્ષણોમાં પરસ્પર શું તફાવત છે?

૫૩૬. વ્યંજના વગ્રહનું લક્ષણ બતાવો તથા મન અને ચક્ષુને વ્યંજનાવગ્રહ શા માટે નિષેધ્યો તેનું કારણ કહો?

૫૩૭. વ્યંજનાવગ્રહ વિના પ્રથમથી અર્થાવગ્રહ મનને કેવી રીતે લાગુ પડે?

૫૩૮. દિવાનાપણાને લીધે સાધુ યા શ્રાવક વ્રત ભંગ થાય તો તેને યા: વ્રત ભંગ ન થતાં દીવાનાપણુ પ્રાપ્ત થાય તો તેને ગુણદાંણું કયું સમજવું?

૫૩૯. અણાહારી કરતાં આહારી જીવ અસંખ્યાત ગુણા કહ્યા તેનું કારણ શું તે બતાવો?

૫૪૦. મહાવીરસ્વામી મહારાજના વખતમાં કોનો સંવત ચાલતો હતો અને તેમનો જન્મ કેઈ સાલમાં થયો?

૫૪૧. જેને બલાત્કાર સંભોગનો ગુન્હો લાગુ પડી શકે એવું કયા પ્રકારનું કૃત્ય છે કે તેમાં ચોથાવ્રતના અતીચાર માંહેનો કોઈ એક અતિચાર સમાય તે તે અતીચારના નામ સાથે કહો?

૫૪૨. શુદ્ધ ધ્યાનના ચાર પાયામાં કયેકયે પાયે કયા કયા લક્ષણની કેટકેટલી લેશ્યા હોય?

૫૪૩. યુગલીઆના વાલમાં અને કર્મ ભોમીના મનુષ્યના વાલમાં શું તફાવત છે એટલે યુગલીઆના કેટલા રોમખંડે કર્મ ભોમીના મનુષ્યનો રોમખંડ થાય?

૫૪૪. પલ્યોપમનું માન ગણવાને પ્રસંગે જે જુગલીઆનો વાલાગ્ર ગણાય છે તે તીર્થચનો કે મનુષ્યનો તથા તે કેટલી વયના જીવનો તેમજ કુવાનું જે માન ગણવું તે ઉછેદ આંગુલથી કે પ્રમાણ આંગુલથી યા આત્મા આંગુલથી તે કહો?

૫૪૫. ધર્મ ધ્યાનનો પેહેલો પાયો આશા વિચય અને સમકિત સદહણ એ બેમાં શું તફાવત છે?

૫૪૬. જીવના બેઠ ઉપાધીક અને સ્વભાવિક કયા સમજવા?

૫૪૭. એક મુહુર્તના એક વર્ષના અને કોટી વર્ષના સમય ક્રિયા અ-
સંખ્યાતે કહીયે (અસંખ્યાતાના નવ બેદ માંહેનો ગમે તે બેદ કહો ?)

૫૪૮. ઈચ્છા નિરોધ અને ક્રિયા નિરોધ એએમાં શું તફાવત છે?

૫૪૯. પ્રાણ અને પર્યાપ્તિમાં શું તફાવત છે તેમજ એ એક-
માં પ્રથમ કોણ ?

૫૫૦. ગતી કારણરૂપ ધર્માસ્તીકાય અને સ્થીર કારણરૂપ અ-
ધર્માસ્તીકાય એ બેઉનો સમાવેશ ચાર કારણો પૈકી ક્રિયા કારણમાં
થઈ શકે ?

૫૫૧. સપ્તધાતુનાં નામ ગુણ પૂર્વક કહો ?

૫૫૨. પર્યાપ્તને અપર્યાપ્ત કહેવાય અને અપર્યાપ્તને પર્યાપ્ત
કહેવાય તે ક્યેક્યે પ્રસંગે.

૫૫૩. સર્વ જીવને હિતકારી પ્રકૃતી કઈ અને તે આઠ કર્મ
મધે કયા કર્મમાં સમાય તે બતાવો ?

૫૫૪. ઉત્તસર્ગનયથી તથા અપવાદનયથી સંવર કોને કહીયે ?

૫૫૫. સમકીતતુ બીજ-ધર્મતુ બીજ-અને મોક્ષતુ બીજ-એ-
માં પરસ્પર શું તફાવત છે ?

૫૫૬. અનંતાનુ બંધીની ચોકડી સમકીત રોધક છતાં તેને
ચારીત્ર મોહીનીમાં કેમ ગણી છે અને તેને ચારીત્ર મોહીનીમાં ગ-
ણવી એમ કોઈ મત હોય તો તે બતાવો ?

૫૫૭. કયા કયા કર્મના ઉદયથી કયા કયા પરીશદ થાય છે
અને તેમાં અનુકુલ પ્રતીકુલ કયા.

૫૫૮. જીવ અને પ્રાણી એ શબ્દોના અર્થમાં જૈનશાસ્ત્ર
ભીપ્રાયથી તથા કાયદાભિપ્રાયથી શું ફરક છે.

૫૫૯. ઉપશમશ્રેણી પ્રારંભે મોહીની કર્મની કેટલી પ્રકૃતી
સત્તામાં હોય તે જુદે જુદા મતાભિપ્રાયથી કહો ?

૫૬૦. અચરમ શરીરી મનુષ્ય ક્ષપક શ્રેણી માંડી શકે કે
કેમ. તેમજ ક્ષપક શ્રેણી માંડ્યા પછી ઉપશમ શ્રેણી માંડી શકાય
કે કેમ ?

૫૬૧. મોહીની કર્મની ૨૮ પ્રકૃતી પૈકી એક જીવ એક સ-

મયમાં ક્યે ગુણુકાંણે કેટલી પ્રકૃતીનો બંધ કરે તે તેના કારણ સાથે કહો અને કપાયના બંધ તથા ઉદયમાં શું તદ્દાવત છે?

૫૬૨. જીવને શાતા પમાડવી તેને ધર્મ કહીયે કે અશાતા ઠાલવી તેને ધર્મ કહીયે. અને એ બન્ને વચ્ચે શું તદ્દાવત છે?

૫૬૩. પાણી ગળીને પીએ તથા ગળા વિના ન પીએ અથવા અગ્ની આરંભમાં લાકડાં જોઈને નાખે અને જોયા વિના નહી નાખે એમ કેહેવામાં પરસ્પર શું તદ્દાવત છે તે બતાવો?

૫૬૪. સ્યાદવાદના જે આઠ બેદ કેહેવાય છે તેના નિષ્પેદ્ય વહારથી ૧૬ સોલ પ્રકાર બતાવો?

૫૬૫. સાત વ્યસનનુ દ્રવ્ય તથા ભાવથી સ્વરૂપ સાથે અદાર પાપસ્થાન મધેના ક્રિયા બેદો લાગુ પડે છે?

૫૬૬. એકેન્દ્રી માર્ગણાએ સાસ્વાદન ગુણુકાંણે મનુષ્યાયુ તથા તીર્થયાયુના બંધ વિશે જે મતાંતર છે તેમાં કયો મત પુષ્ટી કારક છે અને તેને માટે પાકુ કારણ શું છે તે કહો?

૫૬૭. મનપર્યવ જ્ઞાનથી મનના પર્યાય જાણી શકાય તેમ આવધી જ્ઞાનથી જાણી શકાય કે કેમ અને તે કઈ રીતે?

૫૬૮. મનુષ્ય ગર્ભની સ્થિતીના કાળ વિષે સામાન્ય અનુમાન જૈન શાસ્ત્રથી તેમજ ન્યાય વૈદ્યક તથા કાયદાના અભિપ્રાયથી સી રીતે છે તે તેના ફેરફાર સાથે કહો?

૫૬૯. પ્રાચિન કાળમાં વૈશ્ય જાતી શું ધધો કરતા તે ઈતીહાસ પરથી કહો?

૫૭૦. આહારિક અને અણાહારિક એ બે બેદ લાગુ પડે એવાં મિશ્રીત ગુણુકાંણાં કયાં છે અને તે સિવાયનાં ગુણુકાંણાંમાં આહારિક ક્રિયાં તથા અણાહારિક ક્રિયાં તે કહો?

૫૭૧. વાટે વેહેતા જીવને ગુણુકાંણાં, પ્રાણ, જોગ, શરીર, દ્રષ્ટી ઉપયોગ કેટલા તે કહો?

૫૭૨. પાંચ જ્ઞાનની સ્થિતી દરેકની કેટ કેટલી તે સાથે અજ્ઞાનની ત્રણ સ્થિતી પણ બતાવો?

૫૭૩. રૂપી પરમાણુવો તથા અરૂપી પરમાણુવો કોને કહીયે તેનું સ્વરૂપ દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવથી તપસીલ પૂર્વક કહો?

૫૭૪. પર્યાય અને પરમાણુવામાં શું ફરક છે તે બતાવો અને કઈ રીતે પર્યાયને પરમાણુવામાં ગણી શકાય ?

૫૭૫ દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવથી સપ્રદેશી અને અપ્રદેશી કોને કહીયે ?

૫૭૬. વ્યવહાર નયના લક્ષણ સાથે કહો કે અશુદ્ધ વ્યવહાર નયને લાગુ પડતાં તથા શુદ્ધ વ્યવહાર નયને લાગુ પડતાં ગુણુકાંણાં ક્યાં અને અશુદ્ધ વ્યવહારમાં ક્યા ક્યા ભેદ સમાય છે અને શુદ્ધ વ્યવહારનું વર્તન છતાં કર્મનો બંધ થઈ શકે છે કે કેમ—અને તે શુદ્ધ વ્યવહારનો અવિહિન કાળ કેટલો ?

૫૭૭. પુદ્ગલની સાત વર્ગણામાં પ્રદેશ કમી જાસ્તી પરસ્પર કેવી રીતે ?

૫૭૮. સમકીતની દશ રૂપીમાં આત્મા રૂપી અને રોચક સમકીત તથા ધર્મ ધ્યાનનો પેહેલો પાયો આત્મા વિચય એ ત્રણમાં એક બીજાથી શું તદ્દાવત છે ?

૫૭૯. મૃખા યોગ ક્યા ગુણુકાંણા સુધી હોય અને તે સા કારણથી તથા મૃખા બોલવાનાં મુખ્ય કારણો ક્યાં છે ?

૫૮૦ શ્રધ્ધા રૂપી અને દ્રવ્ય સમકીત એ બે વચ્ચે શું તદ્દાવત છે ?

૫૮૧. જીવને પોતાના સ્વરૂપનું ધ્યાન કરવામાં શો વિચાર કરવો કે જે શુક્લ ધ્યાનને લગતો થાય ?

૫૮૨. વ્યવહાર રાસી તથા અવ્યવહાર રાસી કોને કહીયે તે વિશે મતાંતર બતાવો ?

૫૮૩. અગુરુ લઘુ પર્યાયનુ ઉત્પાદ વયપણુ સી રીતે તે બતાવો ?

૫૮૪. અગુરુ લઘુ સ્વભાવ અને આત્મ દ્રવ્યનો અગુરુ લઘુ ગુણુ એમાં શું તદ્દાવત છે ?

૫૮૫. જીવાદિ નવ પદાર્થને તત્વ કેહેવાનુ શું કારણ તે દરેક ભેદથી તપસીલવાર કહો ?

૫૮૬. નિષ્કે તથા વ્યવહાર એ બેઉ નયાભિપ્રાયથી નવતત્વમાં ભાગવા યોગ્ય—જાણુવા યોગ્ય આદરવા યોગ્ય ક્યાં ક્યાં તત્વ છે તે

તેના કારણ સાથે કહો? અને તે સંબંધી નિષ્કે વ્યવહારના તદ્વાવતતુ કારણ બનાવો?

૫૮૭. દ્રવ્ય પ્રાણુ-ભાવ પ્રાણુ એ બેજ વચ્ચે-અને મૂળ પ્રાણુ-ઉત્તર પ્રાણુ એ બેજ વચ્ચે શું તદ્વાવત છે અને દ્રવ્ય પ્રાણુ-ના નાશ વડે કરીને ભાવ પ્રાણુની હાની થાય છે કે કેમ જો થાય તો કેવી રીતે અને ન થાય તો તે શી રીતે?—

૫૮૮. દ્રવ્ય તથા ભાવ એ બેજ પ્રકારે મૂળ તથા ઉત્તર પ્રાણુની તપસીલ બતાવો?

૫૮૯. સપ્ત નયમાં દ્રવ્ય જીવ સંબંધે કેટલી નય તથા ભાવ જીવ સંબંધે કેટલી નય લાગુ પડે તથા દ્રવ્ય જીવમાં અને ભાવજીવમાં તત્વ કેટલાં કેહેવાન?

૫૯૦. નવ તત્વનાં મુળ, જીવ, અજીવ એ બેમાં ક્યાં ક્યાં તત્વ સમાય અને તેને જીવનાં પાડવાનો શું હેતુ-અને ખટ દ્રવ્યની સાથે નવ તત્વનું મીલાંન કેવી રીતે તથા તેમાં રૂપી અરૂપીની સંખ્યા કહો?

૫૯૧. નવ તત્વમાં નિગોદીઆ જીવને, નારડીને મહા વિદેહ ક્ષેત્રના મનુષ્યને તીર્થચને અને દેવતાને કેટકેટલા તત્વ લાગુ પડે; તે કહો?

૫૯૨. નવ તત્વમાં બળ્ય અબળ્યને તથા દ્રવ્ય સમક્રિતીને તથા ભાવ સમક્રિતીને કેટકેટલાં તત્વ લાગુ પડે તેમજ દ્રવ્ય શ્રાવકને કેટકેટલાં તત્વ લાગુ પડે?

૫૯૩. નીચેની ગથાનો જિત્તરાર્ધ ભાગ જોને લાગુ પડે તેને ગુણકાંણુ કયું સમજવું?

ગાથા.

જીવાઈ નવ પયથ્યે ॥ જો જણાઈ તરસહોઈ સમ્મત ॥

બાવેણુ સદહતો ॥ અચાણુ માણેવી સમ્મત ॥

૫૯૪. દ્રવ્ય તથા ભાવથી નવ રશ કોને કહીયે?

૫૯૫. જીવના ૫૬૩ બેદ કેહેવાય છે તેમાંના કયા કયા બેદે મૃત્યુ લાગુ ન પડે?

૫૯૬. દેશવીરતી ગુણુઠાણુ લાગુ પડવા માટે કયા વ્રતની જરૂર છે?

૫૯૭. દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવ, એમાં સૂક્ષ્મ બાદરની સમજ શી રીતે?

૫૯૮. ખટ દ્રવ્ય તથા નવ તત્વને દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવ લાગુ પાડવાની કોઈ એક રીત કહો?

૫૯૯. જે દ્રવ્ય તે ભાવમાં ગણાય અને જે ભાવ તે દ્રવ્યમાં ગણાય એવા નવાભિપ્રાય બતાવો ?

૬૦૦. કાળાદિ પાંચ સમવાય કારણુ અને ઉપાદાનાદિ ચાર કારણુ એ બે ભેદો વચ્ચે મુખ્ય તફાવત શું છે ?

૬૦૧. સમવાય કારણુ તે જુદેજુદા મતભેદ અભિપ્રાયથી કહો ?

૬૦૨. નિયાંણાની બાબતમાં ઉત્સર્ગ અપત્રાદ બતાવો ?

૬૦૩. દ્રવ્ય નય સાથે વ્યવહાર નયમાં અને ભાવ નય સાથે નિશ્ચય નયમાં શું તફાવત છે ?

૬૦૪. કારક અને રોચક એ બે સમકિત કયે કયે ગુણુઠાણુ કેહેવાય ?

૬૦૫. સાત પ્રકૃતિ ક્ષય કરે તેને ક્ષાયિક સમકિત કેહે છે તે સિવાય ક્ષાયક સમકિત વિશે કોઈ અંચકારે બીજી રીતે શું જણાવ્યું છે તે કહો ?

૬૦૬. લોકના અંત પ્રદેશે રહેલા નિગોદીઆ જીવોને કટલી દિશીનો આહાર ગણાય ?

૬૦૭. અબલ્ય જીવો જે અવ્યવહાર રાશીમાં છે ત્યાંથી નિકલીને વ્યવહાર રાશીમાં આવી શકે કે કેમ અને તે કેવે પ્રસંગે ?

૬૦૮. દેશ તથા પ્રદેશ વચ્ચે અને પ્રદેશ તથા પરમાણુ વચ્ચે તેમજ દેશ તથા પરમાણુ વચ્ચે શું તફાવત છે.

૬૦૯. સિંધમાં સ્થાત નિલાનિલની તથા ગુણુ પર્યાયની સમજાવી શી રીતે ?

૬૧૦. બવાબિનદિ અને પુદ્ગલાબિનદિમાં શું ફરક છે ?

૬૧૧. લોકનો મધ્યભાગ અને ત્રીજા લોકનો મધ્યભાગ એ બેમાં કંઈ અંતર છે કે કેમ જો હોય તો કેટલો ?

૬૧૨. સાતમી નારડી તણે ત્રીજી પ્રમાણુ સાત રાજ કહે છે તે સાતરાજ પૂર્ણ કે અપૂર્ણ છે ?

૬૧૩. દેવતાનાં શરીર મૂળ તથા ઉત્તર જઘન્ય પણામાં શું તદ્દાવત છે ?

૬૧૪. સમુર્જમ મનુષ્યનું શરીર અંગુળના અસખ્યાતમાં બાજે છતાં તેને છેવડું સંધયણ સી રીતે કેહેવાય ?

૬૧૫. કેવળી સમુદ્ધાતના ૮ સમય-સૂક્ષ્મ કે બાદર ?

૬૧૬. સામાન્ય વિશેષ ગુણમાં પરસ્પર સું તદ્દાવત છે ?

૬૧૭. વક્રગતીમાં અણહારકપણુ કેટલા સમય સૂધી ઉતકૃષ્ટ ?

૬૧૮. દ્રવ્ય લેસ્થા અને ભાવ લેસ્થા એ બેઉ વચ્ચે શું તદ્દાવત તે તેનાં લક્ષણ સાથે કહો ?

૬૧૯. દેવતા નારડીમાં જે લેસ્થા કહી તે તથા કર્મ ગ્રંથે ગુણકાંણુને લગતી જે લેસ્થા કહી તે દ્રવ્યથી કે ભાવથી.

૬૨૦. જઘન્ય ઉતકૃષ્ટ બંધના વિષયમાં સ્થિતીબંધ અને રસબંધ એ બેઉ વચ્ચે શું તદ્દાવત છે ?

૬૨૧. જે પ્રકૃતી ધ્રુવ બંધની કહી છે તેમાં સ્યાદવાદ પણાનો કોઈ એક દાખલો બતાવો ?

૬૨૨. જે કર્મ પ્રકૃતીધ્રુવ બંધીમાં ગણાતી હોય તેજ પ્રકૃતી અધ્રુવ બંધીમાં ગણાય કે કેમ હા કહોતો તે કઈ પ્રકૃતી અને કેવી રીતે તે બતાવો ?

૬૨૩. સ્થાપના જ્ઞાન અને દ્રવ્ય જ્ઞાનમાં શું તદ્દાવત છે ?

૬૨૪. દેવાયુની ઉતકૃષ્ટ સ્થિતી બંધ સ્વામી અને જનનામની ઉતકૃષ્ટ સ્થિતી બંધ સ્વામી એ બેઉ વચ્ચે કંઈ તદ્દાવત છે કે કેમ જો હોયતો કેવી રીતે ?

૬૨૫. અનંતાનુ બંધીની વિસંયોજના કઈ ગતીમાં થઈશકે અને તે કયા કયા ગુણકાંણે ?

૬૨૬. મિથ્યાત્વથી મીઝ ગુણકાંણે જઈ શકે કે કેમ ?

૬૨૭. કઈ કઈ લેસ્થામાં મિથ્યાત્વનો ઉપશમ થઈ શકે ?

૬૨૮. ક્ષપક શ્રેણીવાલાને કેવળજ્ઞાન પામવાનો ઉત્કૃષ્ટ કાળ તથા ઉપશમ શ્રેણીવાલાને કેવળજ્ઞાન પામવાનો નિઘન્ય કાળ એ બેઉ વચ્ચે શું ફેરફાર છે તથા તે બેઉ વચ્ચેના નિઘન્ય કાળમાં શું ફરક છે ?

૬૨૯. યથાખ્યાત ચારીત્રમાં નિંદ્રાનો ઉદય હોય કે કેમ અને એ બાબતમાં શું મત મતાંતર છે તે કહો ?

૬૩૦. અગ્નીચારમા ગુણુદાણેથી એકદમ ચોથે ગુણુદાણે આવે કે કેમ અને તે કેવે પ્રસંગે ?

૬૩૧. મનુષ્ય તથા તીર્થંચતુ નિઘન્ય આયુ અંતર મુહુર્ત પ્રમાણુ કહ્યું છે તે અંતર મુહુર્ત કયુ સમજવુ ?

૬૩૨. આઠ કર્મની સ્થિતી બંધાધ્યવસાય સ્થાનકતુ અલ્પ બહુત્વપણુ સી રીતે ?

૬૩૩. એક એક અધ્યવસાય સ્થાનકે વર્તતા ત્રણ જીવ ઉત્કૃષ્ટ કેટલા ?

૬૩૪. અતીતી સમકિત ગુણુદાણેથી મીશ્ર ગુણુદાણે આવવા સંબંધી મતાંતર શુ છે ?

૬૩૫. સાતા મેદનીનો નિરંતર બંધ ક્યાંસુધી હોય અને સાંસુધી ધ્યાન તથા લેસ્યા કઈ તે કહો ?

૬૩૬. જે ગંઠી બેદ કહે છે તે ગંઠી એટલે શું અને તેમાં શું શું વસ્તુ સમાય છે અને ગંઠીબેદ કયે ગુણુદાણે હોય ?

૬૩૭. સમકીત પામ્યા પછી ગંઠી મોહલી વસ્તુનો ઉદય હોય કે નહીં ?

૬૩૮. કેટલાક એમ કહે છે કે જનકલ્પી મોક્ષે ન જાય તેનુ શુ સમજવુ ?

૬૩૯. પુન્યાનુબંધી પાપ અને પાપાનુબંધી પુન્ય એ બેમાં શું તફાવત છે ?

૬૪૦. સમકીત મોહીની અને સમકીત ગુણુદાણું ચોથુ એ-બેમાં શું તફાવત છે ?

૬૪૧. આત્મહિતને લગતાં કરણુ કેટલાં અને ચક્રદમે ગુણુદાણુ કયુ કરણુ કેહેવાય ?

૬૪૨. કયો જીવ યુગલીયા મનુષ્યપણે ઉપજે તેમજ યુગ-
લીઓ જીવ પરભવનું આયુ ક્યારે બાંધી શકે ?

૬૪૩. મનુષ્યાયુની ઉતકૃષ્ટ સ્થિતી વિશુધીએ બાંધાય તેવી
વિશુધીનું સ્થાનક કયુ તે કહો (સ્વામી બતાવો ?)

૬૪૪. અતીત અદ્વા કરતાં અનાગત અદ્વા અનંતગુણા
કેમ કહ્યા તેનું કારણ કહો ?

૬૪૫. સૂક્ષ્મ ઉદ્ધાર પલ્લોપમના એક વાલાગ્રમાં જે અસં-
ખ્યાતા અંશની કલ્પના તે અંશ કેવડો જાણવો ?

૬૪૬. બાદરઉદ્ધાર પલ્લોપમ અને સૂક્ષ્મઉદ્ધાર પલ્લોપમ
વચ્ચે તથા બાદરઉદ્ધાર પલ્લોપમ અને બાદર અદ્વાઅલ્લોપમ
વચ્ચે તથા સૂક્ષ્મઉદ્ધાર પલ્લોપમ અને બાદરઅદ્વા પલ્લોપમવ-
ચ્ચે શું તફાવત છે ?

૬૪૭. કાળનું માન ગણવાને પ્રસંગે ઉદ્ધાર અદ્વા ક્ષેત્ર એ ત-
ણના સૂક્ષ્મ બાદર મળી છ ભેદ થાય તેમાંનો કયો ભેદ લાગુ પડેછે ?

૬૪૮. બાદરઉદ્ધાર પલ્લોપમ અને બાદરક્ષેત્ર પલ્લોપમ વચ્ચે
તથા સૂક્ષ્મઉદ્ધાર પલ્લોપમ અને બાદરક્ષેત્ર પલ્લોપમ વચ્ચે શું
તફાવત છે ?

૬૪૯. ચાર પ્રકારનાં પુદ્ગલપરાવર્તનમાં મુખ્ય ગૌણ કોણ
છે અને તે શા શા પ્રયોજનમાં બજે છે ?

૬૫૦. બધા પુદ્ગલપરાવર્તન તથા બાવ પુદ્ગલપરાવર્તન
એ બેઉ વચ્ચે શું તફાવત છે ?

૬૫૧. બાવ થકી પુદ્ગલપારાવર્તન કોને કહેવું તેના સૂ-
ક્ષ્મબાદર સિવાય બીજા બે પ્રકાર કેવી રીતે બે ટુંકામાં કહો ?

૬૫૨. યોગ એટલે શું અને યોગ સ્થાનક એટલે શું તે
કહેવાની સાથે યોગ સ્થાનક અસંખ્યાતાં છતાં યોમના ભેદ ૧૫ કે-
મ કહ્યા અને તે કઈ નયથી ?

૬૫૩. નીચે કહેલા દરેક ભેદનો સ્વામી કોણ તે તેમનાં
ગુણસ્થાન સહીત બતાવો ?

૧ સધન રાત્રી સમાન	૨ અધન રાત્રી સમાન
૩ સધન દીન સમાન	૪ અધન દીન સમાન

૬૫૪. વક્તાના ચૈદ ગુણ તથા શ્રોતાના ચૈદગુણ બતાવવાની સાથે એમાં પરસ્પર શું તદ્વાવત છે તે જણાવો ?

૬૫૫. ભવ્યા ભવ્ય અને દૂરભવ્ય વચ્ચે શું તદ્વાવત છે ?

૬૫૬. ખટ દ્રવ્યમાં કર્તા કારણ અને કાર્ય તે શું કહીયે તે બતાવો ?

૬૫૭. જીવ સિવાય આઠ તત્ત્વમાં કર્તા કારણ અને કાર્ય તે શું કહીયે ?

૬૫૮. સદ ચિદાનંદ એટલે શું ?

૬૫૯. ખટ દ્રવ્યમાં જીવને કારણ ૩૫ પાંચ દ્રવ્યવડે શું કાર્ય થાય છે તે બતાવો ?

૬૬૦. સાકાર ઉપયોગ અને અનાકાર ઉપયોગ એ બેઉના અલ્પ બહુત્વમાં કઈ અપેક્ષાથી કોણ બારતી કેહેવાય ?

૬૬૧. સમક્રીતના ૬૭ બોલમાં ક્ષાયક સમક્રિતીને તથા ક્ષ-યોપશમ અને ઉપશમ સમક્રિતવાળાને કેટકેટલા બોલ લાગુ પડે તે કહો ?

૬૬૨. સમક્રિતદ્રષ્ટી પણ પેટીને પેટી જાણે છે તથા તેમજ કહે છે અને મિથ્યાદ્રષ્ટી પણ પેટીને પેટી જાણે છે તથા તેમજ કહે છે તેમ છતાં તેમાંનો એક જ્ઞાની અને બીજો અજ્ઞાનીમાં ગ-ણાય તેનું કારણ શું તે તેઉ વચ્ચેના તદ્વાવત સાથે કહો.

૬૬૩. સિધ્ધચક્રજનું સ્વરૂપ દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાલ ભાવથી કેવી રીતે તે દરસાવો તથા તેમાંના દરેકને લગતાં ગુણધાંશુ તથા ગુણ કેટલા અને તેમાં ગુણ ગુણી કોણ.

૬૬૪. સામાન કેવળી નવ પદ માંહે કયા પદમાં સમાય જો અરીહંત પદમાં કેહેશે તો અરીહંતના ૧૨ ગુણ સામાન્ય કેવળીમાં કેમ લાગુ પડે.

૬૬૫. સમ્પ્રત્ય પૈકી દ્રવ્ય ભાવનો ભેદ કરવામાં તથા વ્યવહાર નિશ્ચયનો ભેદ કરવામાં શું તદ્વાવત છે ?

૬૬૬. સમ્પ્રત્યમાં દરેકના સોસો-બાંગા કેવી રીતે થાય ?

૬૬૭. સમ્પ્રત્ય પૈકીની કેટલી નય વ્યવહાર નયમાં સમાય અને કેટલી નિશ્ચયમાં સમાય અને સમભીરૂદ નય તે વ્યવહારમાં સમાય કે કેમ અને તેનું શું કારણ.

૬૬૮. સામાન્ય ઉપયોગ અને સાકાર ઉપયોગ એ બેઉ વચ્ચે તથા વિશેષ ઉપયોગ અને નિરાકાર ઉપયોગ એ બેઉ વચ્ચે શું તફાવત છે ?

૬૬૯. જ્ઞાન રૂપ સંજ્ઞા અને અનુભવ રૂપ સંજ્ઞા એ બેમાં પરસ્પર શું ભેદ છે ?

૬૭૦. સ્ત્રી પુરૂષ નપુષ્ક એ ત્રણ વેદનાં લક્ષણ કહો તથા તે પ્રત્યેકના બાંધ અને ઉદયમાં શું તફાવત છે ?

૬૭૧. દંડક પ્રકર્ણમાં સંજ્ઞા એ એક વિષયને લગતાં બે દ્વાર (૪-૨૧) કેમ મુખ્યાં છે તેનું કારણ કહો ?

૬૭૨. મનુષ્ય જે ઉત્તરવેદીય શરીર કરી શકે તેની ઉત્કૃષ્ટ અવધાહના ફેટલી અને તે સાથે દેવતાના ઉત્તરવેદીય શરીરની અવધાહના મેળવતાં શું તફાવત પડે તે કહો.

૬૭૩. મિથ્યાત્વથી મિશ્ર ગુણહાણે જર્ઠ શકે કે કેમ અને તે સાદિ કે અનાદિ ।મધ્યાત્મી.

૬૭૪. મિશ્ર ગુણહાણે જવા સંબંધી સૂત્રાભિપ્રાય અને કર્મ ત્રિપ્રાપ્તિપ્રાય વચ્ચે શું તફાવત છે તે કહો.

૬૭૫. બાહ્યતીએ કપાયોદય મંદ દેખાય તેમ છતાં તેને અનંતાનુબંધીનો બિંદવ હોય કે નહીં અને તે કેવે ગસંગે.

૬૭૬. તીર્થંચમાં કયા ગુણહાણે ક્ષાયક સમકિત હોય અને કયા ગુણહાણે ન હોય તે જતાવો. (આદ્યનાં ત્રણ ગુણહાણાં સિવાય.)

૬૭૭. પૂર્વે આયુ બાંધ્યા પછી ક્ષપક શ્રેણી ન કરે એમ છતાં કર્મ ત્રયે ગાથા ૪૭ ના અર્થમાં જણાવ્યું છે અને તે પછીની ગાથા ૮૧ ના અર્થમાં એથી બીજી રીતે કેમ કહ્યું છે તેનો હેતુ જતાવો.

૬૭૮. બિપશમ શ્રેણીથી પડતાં શાસ્ત્રાદન ગુણહાણે આવે કે નહીં તે વિશે શું મત મતાતર છે તે કહો.

૬૭૯. કયા સમકિતે આયુ બાંધ નથી. તેમ મરણ નથી તે કહો.

૬૮૦. અગિદરાજ લોકનો ધન બુધીની કલ્પનાએ સાત રાજનો ગણ્યો તે કઈ નયથી અને તે યથાર્થ ગણિત હિસાબથી કેટલો થાય.

૬૮૧. ચઊદરાજ લોકની આઘભૂમી ક્યાંથી ગણવી અને તે ત્રીજાલોકના મધ્ય ભાગથી કેટલે અંતરે.

૬૮૨. સઘળા શબ્દોને લાગતી એવી શું વસ્તુ છે કે જેને અર્થ સમજવાનો માર્ગ કહીએ અને તે પ્રમાણ કે અપ્રમાણ કહેવાય.

૬૮૩. લક્ષ્યોજન લાંબો પહોલો તથા હળવર જોજન ઊંડો એવો સરસવના દાણાથી ભરેલો કલિપત પાત્રો કર્મ અથે વર્ણુઓએ, તે ખ્યાલામાં સરસવના દાણાની ગણીત સંખ્યા કેટલી થઈ શકે.

૬૮૪. શંકાદિ પાંચ અતીચાર કયા ગુણુદાણુથી કયા ગુણુદાણુ સુધી લાગી શકે છે.

૬૮૫. દેવગુરૂ અને ધર્મનો ભેદ નિશ્ચે તથા વ્યવહારથી સી રીતે અને તે મતોડને ઉપાદાનાદિ ચાર કારણો પૈકા કયા કયા કારણુ લાગુ પડે છે તે કહો.

૬૮૬. એક જીવ સંબંધી ઉત્તર પ્રકૃતીનાં કુલ બંધ સ્થાનક કેટલાં અને તેમાં ભૂયસ્કાર તથા અલ્પતર અને અવસ્થિત બંધ સ્થાનક કેટલાં કેવી રીતે તે બતાવો.

૬૮૭. અનંતાનુબંધી કપાય ચોકડીની વિશયોજના કર્યા વિના ઉપશમ શ્રેણી ન કરી શકે એટલે આદમુ, નવમુ, દશમુ, અગીઆરમુ એ ચાર ગુણુદાણુ સ્પર્શે નહી. એ મુખ્ય ક્રિયા અંગનો મત છે.

૬૮૮. કર્મ અંથાભિપ્રાયથી નરકાયુ તથા તિર્યચાયુ બાંધ્યા પછી ઉપશમ શ્રેણી ન કરે તો પછી એજ કર્મ અંથે અગીઆરમા ગુણુદાણુ ૧૪૮ પ્રકૃતીની સત્તા કહી તેનું શું કારણુ ?

૬૮૯. સત્તા એ શબ્દાર્થમાં કયે પ્રસંગે શું શું સમાય છે ?

૬૯૦. મન વચન કાયા એ ત્રણે યોગનું જુદેજુદું સ્વરૂપ સી રીતે છે ?

૬૯૧. સરાગ સંયમમાં જે અતીચાર લાગે છે તે કર્મ પ્રકૃતીના ઉદયથી તે બતાવો ?

૬૯૨. કપાળની ૧૬ સોલ પ્રકૃતીની ચાર ચોકડી પોતપોતાના સ્વભાવે કરી અનુક્રમે સમકીર્ત દેશવીરતી સર્વ વીરતી અને યથાખ્યાત ચારાતન રોકે છે તેમ છતાં તેમની ત્રણ ચોકડી સર્વ ખાતીમાં ગણા અને છેવટની એક ચોકડી દેશ ખાતીમાં ગણી તેનું કારણુ શું ?

૬૯૩. શ્રેણીનો પ્રારંભ સાકાર કે નિરાકાર ઉપયોગે થઈ શકે?

૬૯૪. તીર્થંકર નામ કર્મની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ એક કોડા કોડી ની માંહે કહી છે અને તેટલો કાળ તીર્થંકર ગતીવિના પૂર્ણ ન થઈ શકે તેમ છતાં તીર્થંકર ગતીમાં તીર્થંકર નામ કર્મની સત્તા નિષેધી તેનું શું કારણ અને તે નિષેધનું તથા સ્થિતીનું મીઠાન સી રીતે થઈ શકે ?

૬૯૫. સમનયે કરી દ્રવ્ય તથા ભાવનું સ્વરૂપ કહો ?

૬૯૬. નવપદનાં પ્રત્યક્ષ પરોક્ષ પ્રમાણનું સ્થાપન સ્વરૂપ કેવી રીતે ?

૬૯૭. નવ તત્ત્વમાં સ્વભાવિક અને વિભાવિક તત્ત્વ કેટલા અને શુભ અશુભ તથા શુષ્ક અશુષ્ક પાનામાં કેટ કેટલાં તત્ત્વ હોય ?

૬૯૮. ખડાવશ્યકનું સ્વરૂપ દ્રવ્ય તથા ભાવથી કેવી રીતે અને તેનો હેતુ તથા ફળ પરીણામ સી રીતે ?

૬૯૯. જઘન્ય પ્રદેશ બંધ સ્વામી કાણુ અને તે કેટલી પ્રકૃતિ બાંધે ?

૭૦૦. લબ્ધીપર્યાપ્તો અને કરણ અપર્યાપ્તો એ બેઉ વચ્ચે કંઈ અંતર છે કે કેમ હાથતો સી રીતે ?

૭૦૧. અનસનાદિ છ પ્રકારના તપને (બાહ્યતપ) એ સંસારકારી વચન કેઈ નયથી કહેવાય છે.

૭૦૨. જ્ઞાન વિનયના પાંચ ભેદમાં પેહેલો ભક્તી વિનય અને પાંચમો અભ્યાસ વિનય એમાં પરસ્પર શું તફાવત છે ?

૭૦૩. જ્ઞાનની ચર્ચા કરવાથી નિર્જરા થાય કે કેમ જો થાય તો તે નિર્જરાતા કયા ભેદમાં સમાય છે ?

૭૦૪. યોગના અભાવે ધ્યાન થઈ શકે કે કેમ. જો થઈ શકે તો તે કેવા ધોરણથી તેનો દાખલો બતાવો.

૭૦૫. ત્રણ યોગમાં ફક્ત એકજ યોગથી ધ્યાન થઈ શકે કે કેમ તે દાખલા પૂર્વક કહો ?

૭૦૬. દ્રવ્ય ઉત્સર્ગ અને ભાવ ઉત્સર્ગ કોને કહીયે અને તે પ્રત્યેકના કેટકેટલા ભેદ કેવી રીતે થઈ શકે છે ?

૭૦૭. તેજશ શરીરને કેટલા સ્પર્શ હોય તે વિષે મતમતાંતર શું છે તે બતાવો.

૭૦૮. નિર્જરા થવામાં શું આવશ્યકતા રહેલી છે તે કહો અને નિર્જરા થવામાં કર્મની સ્થિતિ તથા રસ વેદવાની જરૂરીઆત છે કે નહીં?

૭૦૯. દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાળ અને ભાવ એમાં સૂક્ષ્મભાદર કાણુ તે તેના કારણુ સાથે કહો?

૭૧૦. મન તથા વચન યોગની અને અવધી તથા મનપર્યવ જ્ઞાનની સ્થિતિ જઘન્ય એક સમયની કહી તે સમય કયો ગણવો?

૭૧૧. મનપર્યવ જ્ઞાનની લગ્ધી ઊત્પન્ન થવાની યોગ્યતા માટે શું શું આવશ્યકતા છે?

૬૧૨. સર્વ જીવ કિયે અનંત છે કોઈ મતે આઠમે અનંતે અને કોઈ મતે ચોથે અનંતે કહેવાય છે તેનું મિલ્લાન સી રીતે?

૭૧૩. સર્વ જીવ અને ભવ્ય જીવ એ બેઉને અનંત શબ્દ કહેવામાં શું ફરક છે?

૭૧૪. ઈચ્છા કયા ગુણકાણા સુધી લાભે તે તેના કારણુ સાથે કહો?

૭૧૫. સર્વ વિરતી સમાયક અને ચારીત્ર એ બેઉ વચ્ચે શું તફાવત છે?

૭૧૬. જીવ અને કાળના સમય એ બેમાં વધારે કાણુ એ વિશે મત મતાંતર શું છે તે તેના હેતુ સાથે કહો?

૭૧૭. સત્ય અને સમકિત એ બેઉ વચ્ચે કંઈ અંતર છે કે કેમ અને તે સી રીતે?

૭૧૮. સત્ય એ શબ્દમાં જ્ઞાન દર્શન અને ચારીત્રનો સમાવેશ થઈ શકે કે કેમ અને તે કયે ધોરણે?

૭૧૯. જેને યથાખ્યાત ચારીત્રનો સ્પર્શ થયો હોય તે જીવ જઘન્ય ઉત્કૃષ્ટ કેટલા કાળમાં મોક્ષ પામે!

૭૨૦. જેને સમકિતની પ્રાપ્તિ થઈ હોય તે તથા જેને યથાખ્યાત ચારીત્ર પ્રાપ્ત થયું હોય તે એ બેઉ વચ્ચે ઉત્કૃષ્ટ શંસાર ગણવામાં શું ફરક છે?

૭૨૧. અભવ્ય જીવ કોઈ ટુકાણે ચોથે અનંતે અને કોઈમાં પહેલે અનંતે હોવાનું લખે છે તેનું મિલ્લાન સી રીતે?

પ્રથમ ભાગ સમાપ્ત.

ખુલાસો.

જ્ઞાનનાં બગીચાનો આ પેહેલો ભાગ છે તેની સાથે ધણા ખુલાસાનો બીજો ભાગ જોડી દેશે એથી કરીને તે બગીચો અદભૂત રસદાયક થશે.

ખહેરાત.

નારણ હીરાચંદ કાનુની કૃત અમુલ્ય બોધદાયક જે પુસ્તકો તેના કર્તા પાસેથી મુગ્ધ મધ્યે કોટમાં બજાર ગેટમાં વધુ કેવલના માળાંમાં રોકડી કીમતે મળશે તેની તપસીલ.

બહાર પડેલાં.

૧ કાનુન બોધક કે જેમાં ખ્રિશ્તી કાયદાઓના ગુલ્ય બોધકારક ખુલાસા તથા જાત્રીઓ વગેરે છે. ૦-૧-૦

૨ દિગ્ગદર્શન યાને ફોજદારી અપૂર્વ જાત્રી એમાં ખ્રિશ્તી કાયદાઓના મથનથી કાઢેલી ફોજદારી જાત્રી વગેરે છે. ૦-૫-૦

૩ ધર્મ તત્વ ભાસ્કર યાને જૈન ધર્મ સંગ્રહી કાયદો એમાં જૈન શાસ્ત્રના મથનથી ગુલ્ય બાબતોના ખુલાસા દુકામાં દરશાવતાં જૈન શાસ્ત્ર જોડે ખ્રિશ્તી કાયદાઓનું કેટલુંક મીલાન કરેલું છે. ૦-૬-૦

૪ જ્ઞાન ચર્ચા ખુલાસા એમાં જૈન શાસ્ત્રને લગતા સવાલો ૧૪૩ વગેરે છે. ૦-૨-૬

૫ ધર્મ તત્વ ભાસ્કર યાને ધર્મ કાનુન એમાં જૈન શાસ્ત્ર માનહેની કેટલિક બાબતોનું સ્પષ્ટીકરણ તથા અસિદ્ધ પ્રશ્નોત્તર વગેરે છે. ૦-૪-૦

જે છપાઈ બહાર પડશે તે.

૬ જ્ઞાનનો બગીચો કે જેના દ્વારે અપૂર્વ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય- તેનો પ્રથમ ભાગ આ પુસ્તક બહાર પડ્યું બન્ને ભાગ મળીને ૧-૧-૦

૭ જૈન કાયદાનું બીજા યાને તીક્ષ્ણ ગુદિ ગમ્ય અદભૂત સવાલ સંગ્રહ સવાલો ૧૦૭૫. ૩-૪-૦

૮ જૈન કાયદેકા બીજા ચૌર ખ્રિશ્તી કાયદેકા મથન સવાલો ૧૫૦૦ (હિન્દુસ્તાનીમાં) ૫-૦-૦

નારણ હીરાચંદ કાનુની.

કાયદાની સલાહ.

કાનુન બોધકના છેલ્લા ભાગમાં તા. ૫-૧-૮૭ની જે બહેર બજારમાં કાયદાની સલાહ આપવાની શી વીસે જે ઠરાવો પ્રસિદ્ધ કરેલા છે તેને અનુસરીને કાયદાનો લાભ લેવાની સલાહ મળશે.

નારણ હીરાચંદ કાનુની.

